

Слово ВЧИТЕЛЮ

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ДУХОВНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЧАСОПИС

www.slovovchitelyu.org

3/2021

ЦІНА
НЕБЕС

Християнський
духовно-просвітницький часопис
«СЛОВО ВЧИТЕЛЮ» № 3(57)/2021

Наше кредо:

«Нести Слово Боже — ось наша мета,
щоб кожний учитель був учнем Христа!»

Головний редактор	Тарас Приступа
Науковий редактор	Василь Жуковський
Літературний редактор	Світлана Филипчук
Коректор	Галина Венгліньська
Дизайн і верстка	Андрій Тригуба
Менеджер з розповсюдження	Аркадій Сльоза
Відповідальна за випуск	Надія Доля

Редакційна колегія: Тетяна Артерчук, Олена Бесараб, Олег Блошук, Адріан Буковинський, Василь Вепрук, Світлана Власова, Олександр Вознюк, Сергій Головін, Валерій Громов, Сергій Гула, Наталія Жигайло, Руслана Ковальчук, Оксана Матласевич, Василь Махлюк, Людмила Москальова, Дар'я Новікова, Олег Огірко, Оксана Ревінкель, Оксана Рудь, Ганна Самолюк, Тетяна Саннікова, Ірина Сіданіч, Андрій Смирнов, Любомир Турчак, Галина Шевченко.

Засновник і видавець —

**Міжнародна громадська організація
«Надія — людям»**

Адреса: вул. С. Крушельницької, 71,
м. Рівне, 33023, Україна.
Телефон/факс: (0362) 63-79-76
e-mail: slovo@hopetopeople.org

Видається за сприяння:

- Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія»;
- Науково-дослідницької лабораторії християнської етики, християнської психології та християнської педагогіки НаУ «Острозька академія».

Часопис зареєстровано в Міністерстві юстиції України.
Свідectво про державну реєстрацію: серія KB
№ 12846-1730P від 27 червня 2007 р.

Передплатний індекс — 99864.

Пожертви на видання часопису просимо надсилати поштовим переказом на адресу МГО «Надія — людям» з позначкою: «Пожертви на часопис „Слово вчителю“», або на рахунок: РОХМ «Надія — людям», р/р UA963333910000026009054740378, АТ КБ «Приватбанк», МФО 333391, ЄДРПОУ 43075744 з позначкою: «Благодійні пожертвування».

За умови передруку матеріалів посилення на часопис «Слово вчителю» обов'язкове.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Редакція залишає за собою право редагувати і, за необхідності, скорочувати матеріали.

Посилання на Біблію або цитування окремих біблійних текстів позначаються умовними скороченнями.
Список скорочень назв книг зазвичай подається у виданнях Біблії. Посилання зазначаються з дотриманням принципу «книга-розділ-вірш» і розділяються знаками пунктуації. Наприклад:
Ів. 19:6–11, 13–20, 25–28; 1 Кор. 1:18–24.
Фрагменти з одного розділу розділяються комою (,), а різні книги або розділи відокремлюються крапкою з комою (;).
Якщо в тексті не зазначено інше, усі біблійні посилання взято з Біблії в перекладі проф. Івана Огієнка.

Фото на обкладинці Юрія Коваліска

Надруковано: ПП «Естеро»,
вул. Данила Галицького, 25А, м. Рівне, 33000, Україна
тел. 068 22 62 444
Наклад 2500 прим.

© «Слово вчителю» © МГО «Надія — людям»

Шановні читачі, дорогі друзі! Мир вам!

Часопис, який ви тримаєте в руках, продовжує річний цикл на тему «Небеса». Ми вже знаємо, що Небеса — це не міф, не казка, а духовна реальність. Нам уже дещо відомо про те, хто перебуває та що відбувається на Небесах: що там на троні, увінчаному веселкою, сидить Бог, що там є ангели та інші небесні істоти, які Йому радісно служать, а також Божі праведники. Ми знаємо, що прекраснішого й бажанішого місця годі шукати. Тому логічним є наступне запитання: «Як потрапити на Небеса? Як їх набути? Яка їхня ціна?»

Одна з тем, запропонованих учасникам XIII Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії — 2021», яка відбулася наприкінці минулого навчального року, — «Людина може перетворити на рай всю землю лише тоді, коли вона носитиме рай у самій собі». То де ж той рай? Рай у серці? Рай на землі? Чи рай на Небесах? А може, це одне й те ж?

Роздуми на всі ці теми читайте в цьому випуску. А також на вас чекають цікаві зустрічі з творчими людьми, конспекти інтегрованих уроків з різних предметів та християнської етики, поглиблене вивчення окремих біблійних доктрин, інформація про важливі освітні заходи.

Пригадуються слова християнської пісні:

*В Небесах живе моя надія,
Там моя любов, там все моє,
На землі нічим не володію,
Тільки часом, що Господь дає.*

Наша відповідальність — мудро використовувати подарований нам час. Наша відповідальність — знайти шлях на Небеса, піти ним і повести за собою своїх дітей. І тоді:

*Полетить мій дух, як білий голуб,
У святих Небес височину,
Щоб принести пахоці до трону:
Славу і подяку, і хвалу.*

З повагою — редакційна колегія

Зміст

АКТУАЛЬНА ТЕМА

- 4 Освіта, базована на цінностях
Олександр Кривенко
- 7 Ціна нашого спасіння
Тарас Приступа

ПОГЛЯД ФАХІВЦЯ

- 10 Бог має більше, ніж роздав
Надія Доля

СТУДІЇ БІБЛІЇ

- 13 Це Син Мій Улюблений —
Його слухайтеся!
Блаженніший Святослав Шевчук
- 15 Місце в Небесах
Любомир Турчак

ЗНАЙОМСТВО

- 18 З надією в серці
Надія Доля

НАУКА І ХРИСТІЯНСТВО

- 21 Колір небес, синій колір
Рік Дестрі

МЕТОДИКА І ДОСВІД

- 26 Чистота думок і вчинків людини
Руслана Юрків
- 29 Чисте серце — чисте місце
Ліана Гульчук
- 31 Ґрунти в рідному краї. Вчимося бути
обачними
Галина Смакула
- 34 Логіка духовності в системі координат
формування читацької компетентності
на уроках зарубіжної літератури
Надія Доля
- 38 Модель «Встановлення взаємозв'язків»
- 40 Коли торкаєшся дитячих сердець
Зінаїда Скворцова
- 43 Про Церкву Христову
Галина Левицька

ХРИСТІЯНСТВО І МИСТЕЦТВО

- 47 Що коштували Христу Небеса...
Олег Блощук

МОЛОДЬ У ПОШУКУ

- 49 Донька Царя
Віра Муляр

СПРАВИ СІМЕЙНІ

- 51 Загублені, але знайдені
Наталія Педченко

РОЗДУМИ ДУШІ

- 52 Радикальне християнство
Олександр Борисов

ПОДІЇ

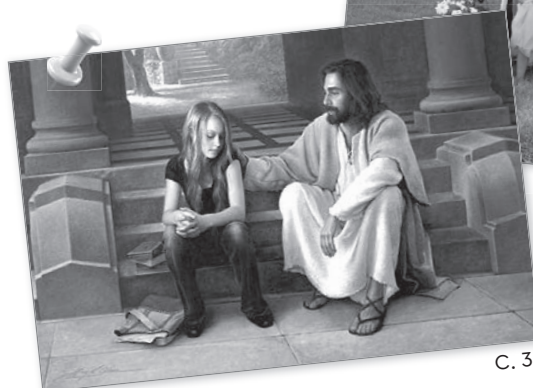
- 54 Лідер християнської освіти
Тетяна Чумакова
- 55 Євангелізація через професію
Сергій Селецький
- 56 Цінності — імунітет душі
Олександр Кривенко
- 58 Юні знавці Біблії — 2021
Світлана Власова

С. 13

С. 19

С. 34

ОСВІТА, БАЗОВАНА НА ЦІННОСТЯХ

Всеукраїнський онлайн-форум «Освіта, базована на цінностях» (Другий всеукраїнський з'їзд педагогів із духовно-морального виховання) відбувся 5 травня 2021 року. На ньому було розглянуто шляхи сприяння інтеграції моральних і духовних цінностей в освітнє середовище, формування ідеалу виховання особистості та цілісного світогляду дитини, — розповідає Світогляд.

Влаштували подію:

- Громадська рада з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при МОН України;
- Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій;
- Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»;
- Національний університет «Острозька академія»;
- ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України;
- Благодійний фонд «Живи, Україно!»;
- ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія».

Учасниками Форуму стали представники Міністерства освіти і науки та Верховної Ради України, освітяни, науковці, психологи, юристи, представники батьківської спільноти, учнівської та студентської молоді, органів місцевого самоврядування, релігійних і громадських організацій, преси.

На адресу заходу надійшли привітання від політичних, релігійних і громадських діячів.

«Форум покликаний нагадати про значення істини Священного Писання для нашого народу у минулому та наголосити на її визначальному значенні для майбутнього країни. Впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування є основою формування особистості», — зазначив Головуючий у ВРЦіРО, Глава Української Греко-Католицької Церкви **Святослав Шевчук**.

«Кожна людина, спілкуючись із вихователем, має стати кращою не лише в освіті, знаннях із певного предмета, але й у духовній сфері. Цього бракує в Україні. У Києві на Великдень дівчата, зайшовши до церкви, вчинили глум. Люди озлоблені зухвалістю підлітків і коментують їхні дії, але ж останні є плодами суспільства, співпраці освітян із батьками. За радянської доби, підмінюючи поняття, духовність отожднювали з культурою, а театри називали її храмами. Ми ж розуміємо, що суть духовності глибша. Вона — фундамент, на якому варто будувати наше майбутнє», — сказав єпископ Києво-Житомирської дієцезії Римо-католицької церкви в Україні **Віталій Кривицький**.

Старший єпископ Української церкви християн віри євангельської **Михайло Паночко** зауважив, що духовне виховання нашої молоді та дітей — найважливіше питання в Україні:

«Якби у школі ми запровадили вивчення, наприклад, Приповістей Соломона, гарантую, що учні мінятимуться зсередини. На це потрібні згода дорослих, наша добра воля й однодушність. Ось чому маємо дбати насамперед і про духовність

батьків. Суспільство, в якому люди з великими знаннями, але внутрішньо неосвічені, не має перспектив. Знання ж — це ще не освіта. Її несе лише Боже Слово. Воно потрібне нам більше, ніж вакцина. Я наполягаю на тому, щоб у наших школах уроки духовно-морального спрямування, зокрема християнської етики, стали обов'язковими, бо всі інші предмети дають не освіту, а лише знання».

Як зауважив народний депутат України **Святослав Юраш**, в Україні досі бракує усвідомлення того, що духовні цінності гідні поваги та захисту. У цій дискусії предмети ціннісного підходу, такі як християнська етика, взагалі є фундаментальними. Біда, що не в усіх школах їх викладають. Для подолання цієї проблеми варто налагоджувати ефективну взаємодію з державними структурами.

«Міністр освіти отримав лист від нашого міжфракційного об'єднання на підтримку громадських зусиль щодо відновлення викладання християнської етики в школах. Це приклад успішної співпраці з органами виконавчої влади. Проведення Форуму — ознака того, що існує суспільний запит на впровадження в освіту духовних цінностей, на створення чіткої ціннісної основи для молоді людини, яка прагне зрозуміти своє місце в житті та в Україні. Саме ваша праця нагадує, що політика минає, а цінності залишаються», — резюмував Святослав Юраш.

Директор Благодійного фонду «Живи, Україно!» **Василь Бербека** підкреслив думку про важливість розбудови України на християнських цінностях і необхідність того, щоби Біблія вивчалася як основний предмет у дитячих садках, у загальноосвітніх школах від 1-го до 11-го класів.

«Для заохочення дітей пізнавати Слово Боже ми проводимо конкурси християнської пісні, віршів на біблійну тематику, тематичні табори», — розповів промовець.

Законами України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» визначено питання національно-патріотичного виховання, формування ціннісних орієнтирів дітей і підлітків. Про це нагадав начальник головного управління загальної та дошкільної освіти МОН України **Юрій Кононенко**. Міністерством затверджено дві парціальні програми з духовно-морального виховання у системі дошкільної освіти. Ці питання інтегровані у типову програму початкової освіти. Типова освітня програма для базової школи в 5–6 класах передбачає певний навчальний час для викладання «Етики», «Культури добросусідства» або інших курсів морального спрямування.

«Цінності, позбавлені духовно-моральної основи, проникли вже в українську освіту та науку», — сказав керівник

інформаційного департаменту правління громадської організації «Рух за життя та гідність людини», засновник і координатор духовно-просвітницької платформи «Захист християнських цінностей — основи життя та сім'ї в Україні», журналіст, магістр права **Олександр Кривенко**.

Ідеться про гедонічну мотивацію досягнень, споживацтво, знецінення шлюбу, ідею легалізації одностатевих партнерств, пропаганду абортів, ранню сексуалізацію молоді, знецінення людського життя з моменту зачаття та до народження, статево нейтральне виховання дітей тощо.

«Не йти шляхом облуди здатні лише ті, хто вихований у дусі пошани до українських цінностей, джерелом яких є Слово Боже. Саме уроки християнської етики дають учням таку можливість, і важливо домогтися, щоб вони стали обов'язковими як на рівні дошкільної, так і впродовж усієї шкільної освіти», — зазначив промовець.

Він нагадав, що в травні 2020 року МОН ліквідувало комісію з основ християнської етики. Чималих зусиль доклали християни, щоб повернути статус-кво у цьому питанні. Торік у грудні МОН очолив Сергій Шкарлет, а 22.01.2021 р. було видано наказ №95, відтак запрацювала експертна комісія з етики та предметів морально-духовного спрямування.

«Батьки, науковці, освітяни, органи місцевого самоврядування та церква і надалі мають активно діяти на захист християнських цінностей», — сказав Олександр Кривенко. Ці дії мають бути спрямовані на те, щоб держава Україна:

- відмовилася від наміру ратифікувати Стамбульську конвенцію та вийшла із «Партнерства Біарріц за гендерну рівність»;
- відновила дію Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі;
- обмежила вчинення штучного переривання вагітності за бажанням жінки, аморальних практик штучного запліднення, а також сурогатного материнства;
- забезпечила дотримання норми Конституції України про права батьків виховувати своїх дітей відповідно до своїх переконань;
- заборонила поширення в закладах освіти гендерної ідеології;
- реформувала діяльність антидискримінаційної експертизи, вилучивши з неї «гендерну» заангажованість, сприяючи поширенню традиційних національних, духовно-моральних, релігійних, сімейних та інших цінностей українського народу.

Водночас заклади науки й освіти, церковні, релігійні та батьківські організації мають категорично відмовитися від співпраці з тими, хто фінансує в Україні діяльність ЛГБТ-руху і його партнерів.

З іншого боку, важливо, щоб навчання християнській етиці поєднувалося з участю дітей у міжконфесійних благодійних, волонтерських, місіонерських, просвітницьких, соціальних і творчих подіях, які влаштовують християни.

Згідно з Указом Президента від 18.05.2019 р. № 286/2019, «духовно-моральне виховання» є однією із 3-х складових національно-патріотичного виховання. Однак воно відсутнє у виданому на виконання цього указу наказі МОН від 29.07.2019 р. № 1038. На це звернув увагу голова громадської організації «Асоціація педагогів-християн» **Віталій Шульга**.

«Внаслідок такої політики Міністерства освіти щодо курсів духовно-морального спрямування зменшено викладання християнської етики», — зазначив промовець.

Натомість у структурі МОН діє комісія з антидискримінаційної експертизи. Фактично до неї входять серед інших ті, хто пройшов курси в громадських організаціях, які впроваджують антиконституційні терміни. Ідеться, зокрема, про слово «гендер». Воно, на відміну від слова «стать», не має чіткості тлумачення, отже, порушує рішення Конституційного Суду України, згідно з яким «існує вимога визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці й неминуче призводить до сваволі».

«Духовно-моральна освіта починається зі щоденної праці над собою, з колективом дітей і їхніх батьків. Виховання через інтеграцію духовних цінностей у зміст освіти має бути спільною метою освітніх закладів, які покликані формувати у молодого покоління цілісний християнський здоровий світогляд, альтернативні ідеї, духовно-моральні засади та готовність до змін», — зазначила доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Університету менеджменту освіти НАПН України **Ірина Сіданіч**.

Вона вважає, що християнська етика належить до основ духовного життя, духовно-моральної освіти та виховання. Християнські цінності та соціальні зв'язки необхідні для забезпечення ефективної взаємодії у межах одного соціуму. Навчання у хорошого педагога, пізнання Біблії разом формують спільні погляди та дають той неоціненний досвід, який підсилює фундамент віри, допомагає зростати.

Захист і розвиток такої освіти — місія, яку через колективний вітчизняний розум покликані нести науковці, педагоги, батьки, представники релігійних спільнот, державних інституцій, громадських організацій — усі зацікавлені у розвитку українського суспільства на засадах традиційних духовних і моральних цінностей.

«Спостерігаючи впродовж 12 років за учнями-засудженими, я бачив значні позитивні зміни у їхній поведінці. Віра в Бога дає їм надію», — розповів співголова Громадської організації «Українська асоціація педагогів-християн», учитель християнської етики **Олексій Лавор**.

Дослідження Біблії спонукає засуджених писати листи рідним і просити пробачення. Один із них — Іван, у якого вже п'ята судимість, остання — за вбивство. Через пів року після вивчення християнської етики він сказав: «Чому мені ніхто про це не розповів раніше? Я б сюди не потрапив і не мав би такої зламаної долі».

«Якщо ми бачимо добрі плоди викладання християнської етики серед засуджених, то тим паче є позитивний вплив цього предмета на учнів різного віку в закладах дошкільної, загальної, середньої та вищої освіти», — зазначив Олексій Лавор.

Створити міжконфесійну християнську раду із духовно-морального виховання (ДМВ) дітей і молоді запропонував під час свого виступу учитель Одеського НВК № 13, магістр християнської педагогіки **Олег Подгаєць**.

До її складу мають увійти християни, не лише освітяни-фахівці з ДМВ, але й духовенство, представники законодавчої і виконавчої влади, бізнесу, масмедіа, спорту, культури, мистецтва тощо. Рада окреслюватиме напрямки ДМВ та шляхи їх утілення в життя. Вона консолідуватиме зусилля всіх зацікавлених у справі популяризації, впровадження, поширення і

розповсюдження викладання в закладах освіти предметів духовно-морального спрямування по всій території України.

Це особливо важливо, враховуючи нинішні загрози в суспільстві, серед яких: алкоголізм, наркоманія, дитяча і підліткова злочинність, корупція, криза інституту сім'ї, демографічна криза, руйнівна гендерна ідеологія.

«Саме моральне виховання дітей і молоді на християнських духовних засадах є ефективним інструментом подолання всіх цих згубних явищ для суспільства і їх наслідків одночасно», — резюмував Олег Подгаєць.

«Предмети духовно-морального спрямування є стратегічними, бо спроможні зберегти життя людини, сім'ї, покоління і нації», — сказала у своєму виступі вчитель основ християнської етики Тернопільського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 28 **Олена Коваль**.

В Україні триває реформа освіти. Слово «реформа» означає повернення до правильної форми. Хотілося б, аби життя в нашій країні було приведене у відповідність із Божими стандартами.

Під час Другої світової війни молодих українців забирали до Німеччини на роботу. Лікар перевіряв стан їхнього здоров'я і виявив, що 98 % із них — незаймані, цнотливі молоді люди. Він був переконаний, що неможливо перемогти народ з такими високими моральними стандартами.

Отто фон Бісмарк сказав: «Війни виграють не генерали, а шкільні вчителі та священники». Зараз, аби перемогти у війні за душі молодого покоління, потрібно, щоб педагоги навчали християнської етики в школі, священники на своєму місці — Божому закону, а в громаді та суспільстві впроваджували Божі форми й стандарти.

Лише за умови, що освіта даватиме дітям надійний фундамент для їхнього розвитку та захисні мури навколо їхніх душ через предмети духовно-морального спрямування, їхнє життя буде збережене. Буде захищено внутрішній світ дітей від атак ворога людських душ, від псування і руйнування.

Про кроки, необхідні для подальшого функціонування духовно-морального виховання у вітчизняній школі, розповів у своєму виступі доктор педагогічних наук, професор Національного університету «Острозька академія» **Василь Жуковський**.

На його думку, варто:

- створити ефективну, динамічну структуру за участю членів оргкомітету З'їзду, Громадської ради, обласних координаторів, представників ВРЦіРО, чиновників;
- продовжити діалог і співпрацю з МОН України, ВРЦіРО, іншими державними релігійними структурами;
- активізувати просвітницьку роботу з батьками, директорами шкіл, представниками ОТГ задля духовно-морального виховання дітей і молоді;
- готувати компетентні кадри вчителів і навчально-методичне забезпечення для викладання предметів духовно-морального спрямування у Новій українській школі;
- продовжити інтеграцію курсів духовно-морального виховання.

«Ми критикуємо батьків, а звідки вони беруться? З учнів, які вивчали або не вивчали предмети духовно-морального спрямування. Ми критикуємо директорів як головне гальмо у викладанні предметів духовно-морального спрямування, але звідки вони беруться? Їх вибирає і фінансує громада. Вона і має вимагати від них відповідної роботи, як це відбувається в інших країнах», — резюмував Василь Жуковський.

В інтерв'ю учасники Форуму поділилися своїми думками.

Заступник голови ГО «Асоціація педагогів-християн Черкаської області» **Лідія Гальченко**:

«Починаючи з 2002 року і до цього часу, я не бачу підтримки з боку пасторів і православних священників. Церква має бути найбільше зацікавлена у тому, щоб у школі діти вивчали Слово Боже. Однак у жодній церкві під час проповідей не почуєш про необхідність цього, на жодному пасторському семінарі такі питання не обговорювалися. Шкода втраченої можливості, бо ж освітяни виявили готовність до співпраці. Варто було лише мотивувати віруючих батьків подавати заяви до школи, щоб директори створювали умови для викладання християнської етики. Церкви ж могли би допомагати у придбанні підручників і проведенні курсів для вчителів. Підтримка була, але дуже слабка та мізерна. Ми ж опинилися перед добре профінансованим ворогом. Тепер залишається відкривати школи при церквах або приватні. Для цього потрібні великі кошти».

Учитель християнської етики Крайниківського ЗЗСО **Наталія Сайберт**:

«Вагомими акцентами у роботі педагогів мають бути звернення до батьківської спільноти та методи їх інформування, роз'яснення, популяризації курсів. Сьогодні священнослужителі надають більше значення катехитичним школам при парафіях, аніж курсам духовно-морального спрямування у школах, які мають світоглядний характер і міжконфесійний принцип. Учителі мають бути наполегливими у спілкуванні з ними, з керівництвом шкіл і головами ОТГ».

Вікарій парафії Христа Царя Всесвіту Римокатолицької церкви (м. Хмельницький) **о. Олександр Кушта**:

«Духовно-моральна складова сьогодні особливо потрібна насамперед тому, що ми живемо у постмодерному середовищі, в якому розмиті поняття вічних цінностей і природного закону. Ідеологія споживання формує мислення й ідеали дітей так, що вони зводяться до фаст-фуд продукції в розумовому та моральному сприйнятті. Про моральність якогось учинку вже не йдеться, лише виключно про те, чи це мені зручно та приємно. Через руйнування моральних основ суспільства вже від самого дитинства ми отримуємо морально деградованих громадян без найменшого докору сумління та з цинічним ставленням до страждань іншої людини. Вони вигідні для держави, бо не мають жодного внутрішнього осереддя та розрізнення, що є біле, а що — чорне».

По-друге, моральна складова вимагає також і патріотичної відповідальності щодо середовища, в якому виховується дитина. Це доторкає питання національної ідеї: ким є дитина з точки зору тотожності та самоідентифікації, для чого вона живе, куди прямує, яким є її особистісний вибір як особи та громадянський вибір на рівні цілого роду та держави».

Олександр Кривенко,

керівник інформаційного департаменту правління громадської організації «Рух за життя та гідність людини», фундатор і координатор духовно-просвітницької ініціативи «Захист християнських цінностей — основи життя та сім'ї в Україні», журналіст, магістр права

<https://www.facebook.com/FHLDmovement/>

<https://protectingchristianvalues.blogspot.com/>

м. Київ, +380 63 241 3681

krivenkokorr@ukr.net

Джерело: ІА «Світгляд» <https://svitoglad.com/news/osvita-bazovana-na-czinnostyah-na-forumi-rozglyanuly-uroky-duhovno-moralnogo-spryamuvannya/>

ЦІНА НАШОГО СПАСІННЯ

Кожний християнський храм і атрибут, кожне християнське свято, таїнство та богослужіння, кожна християнська проповідь, книга та стаття насамперед покликані звернути погляд людини до Небес і вказати на Божого Сина Ісуса Христа.

«Бо то Ним створено все на небі й на землі, видиме й невидиме, чи то престоли, чи то господства, чи то влади, чи то начальства, — усе через Нього й для Нього створено! А Він є перший від усього, і все в Нім стоїть» (Кол. 1:16–17).

До засадничих атрибутів християнства належать ясла, хрест і відвалений камінь. А також кожне причастя звіщає нам про розп'ятого Ісуса, який прийшов у цей світ померти і воскреснути!

Той день, коли Ісус Христос страждав і був замордований за наші гріхи, — це був день Божого гніву, день помсти, але водночас і день нашого викуплення. Справжня Божою любов, з якою Син Божий прийшов на землю, виявлялася на тлі лютого Божого гніву до гріха. Розуміння цього контрасту вкрай необхідне для розуміння Євангелії. Часто ми хочемо просто покладатися на Божу любов, яка дається всім людям від нашого Творця і виявляється в тому, що на злих і на добрих падає дощик, світить сонечко, Господь усім нам хлібчик посилає і дає багато всяких благ. Але це не повна правда, тому що святий Бог не може просто заплющити очі на людський гріх, гріх викликає у Бога нестримний і праведний гнів. Без усвідомлення проблеми нашого гріха й того, як Господь її розв'язує, ми ніколи не зрозуміємо глибини Божої любові та благодаті.

Розглянемо відомий біблійний текст, записаний у Євангелії від Івана:

«І, як Мойсей підніс змія в пустині, так мусить піднесений бути й Син Людський, щоб кожен, хто вірує в Нього, мав вічне життя. Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. Бо Бог не послав Свого Сина на світ, щоб Він світ засудив, але щоб через Нього світ спасся. Хто вірує в Нього, не буде засуджений; хто ж не вірує, — той вже засуджений, що не повірив в Ім'я Однородженого Сина Божого... Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить — а гнів Божий на нім перебуває» (3:14–18, 36).

Це уривок із розмови Ісуса Христа з Никодимом. Коли ми згадуємо цю історію, то найчастіше зупиняємося на таких моментах, як важливість відродження, тобто значення народження згори, і дія Духа Святого, яку Христос порівнює з дією вітру, тобто суверенне Боже рішення в спасінні. Це серцевина Євангелії, Благої Звістки, якої кожен із нас потребує для нашого власного спасіння.

Можливо, хтось подумає: навіщо це постійно нагадувати? Нагадуємо, тому що забуваємо. Основне, те, що потрібно безперестанку пам'ятати, — забуваємо, другорядне, те, що потрібно давно забути, — пам'ятаємо. По суті, щоранку, розплющивши очі, перше, що ми маємо згадати, це те, що сталося на Голгофі. Це те, завдяки чому ми маємо вічне життя. А тому з наших уст постійно мала б линути хвала за ту жертву, яку приніс Ісус Христос за нас. На жаль, дуже багато речей відволікають нас від цієї хвали, бо ми все ще перебуваємо під впливом гріха і думаємо більше про себе, і не знаходимо слів для звеличення Господа, і дуже кволо молимося, і швидко втомлюємося.

У Писанні є чимало застережень стосовно того, що серед людей, які називають себе віруючими, насправді не всі віруючі. Це спонукує нас постійно перевіряти своє серце, щоб твердо, напевно знати, що я викуплений і належу Христові. Якось один чоловік, що живе по сусідству і якому я намагаюся свідчити про Христа, на запитання «Друже, на що ти надієшся?» відповів: «Я надіюся, що Господь розбереться». І він не один так думає. Але в Біблії написано, що Господь уже «розібрався» і чітко через Слово Своє дає нам зрозуміти істину, а тепер ми повинні «розібратися»: я віруючий, чи невіруючий; я з Богом, чи без Нього; я потребую Його, чи я вже маю Його; на якому фундаменті я стою; що рухає моїм серцем, — і зробити все необхідне для того, щоб мати тверду впевненість у спасінні. Не самовпевненість, а впевненість від Святого Духа. Варто пам'ятати, що все, що пов'язане з нами, — не може дати нам упевненості, а все, що пов'язане з Ісусом Христом, — є нашою основою. Якщо ви десь глибоко у своєму серці пов'яжете своє спасіння із чимось своїм — засумнівайтесь у ньому. Якщо ж ваші думки біжать до Христа і Він ваша надія — тоді ще більше впевнюйтеся в цьому, слухайте, читайте й насолоджуйтесь Євангелією. До речі, це один тест на наше християнство: коли ви слухаєте про Христа, коли приймаєте причастя, коли співаєте пісні про жертву Христа — вони приносять вам утіху, підтримку, радість, чи, можливо, засмучують або залишають байдужими? Можливо, хочеться чогось іншого, веселішого? Якщо Євангелія не радує, то й «веселіше» не допоможе.

Але повернімося до нашого тексту й погляньмо, що з нього можна дізнатися про Бога Отця? Золотий вірш Біблії, Івана 3:16, говорить про те, що «Бог полюбив світ»! Тому ми можемо бути цілковито впевненими: Він любить наш світ,

“
**Любов замість гніву
ми отримали тому, що Ісус
замість любові прийняв гнів.**

Він любить людей, Він любить нас! І полюбив настільки, що пожертвував Своїм Сином. Він не переставав любити Свого Сина, Він не зрікався Його, Син ніколи не заслужував на те, щоб Батько знехтував Ним, у Трійці завжди була абсолютна гармонія в стосунках, яка цілковито задовольняла Отця, Сина і Святого Духа, і Господь ніколи не мав ні в чому потреби. Наш Триєдиний Бог щасливий, блаженний, благословенний, Йому нічого не бракує для радості. Ця абсолютна, невимовна й незбагненна єдність Трійці є біблійним свідченням того, що наш Бог є Богом стосунків. І попри це Бог ухвалює рішення пожертвувати Своїм Сином, щоб викупити людей, привести їх до Себе і зробити не просто релігійними людьми, а членами Своєї божественної сім'ї. Він приєднує нас до «Божої Істоти» (2 Петр. 1:4). Завдяки Його любові й обітницям ми стаємо учасниками Його слави.

Тепер зупинимося на словах «послав Свого Сина на світ» (Ів. 3:17). Ісус Христос став посланцем Неба, Бог Отець послав Його не на осуд, як ми читаємо, а на спасіння. Сам Бог у Своему Сині прийшов на землю, щоб наблизити нас до Себе. Але далі читаємо, що той, «хто в Сина не вірує, той життя не побачить — а гнів Божий на нім перебуває» (Ів. 3:36). Нам дуже приємно слухати про те, що Бог любить людей, любить світ. Ми схилиємося перед такою вісткою, але часто забуваємо, або й узагалі не хочемо чути про те, що Бог гнівається. Але Біблія говорить про це, зокрема в Старому Завіті 480 разів. Новий Завіт не відкидає цієї думки, але найчастіше про Божий гнів говориться в контексті того, як описується пекло, або озеро, яке палає вогнем і сіркою. Господь дуже серйозно говорить про гнів. І Він говорить про гнів не між іншим, не як про якісь залишки гніву у Своему серці за незначні речі, які Його дратують. Бог гнівається на всіх невірних за те, що вони поєдналися з гріхом. І найбільша причина Божого гніву полягає в тому, що невірні відкидають Ісуса Христа. Тому в плані нашого спасіння і майбутнього життя визначальними є наші стосунки з Ісусом Христом, наше ставлення до Ісуса Христа. Чи справді Він наш Спаситель і чи наше сер-

**В Ісусі Христі ми маємо все,
без Нього — нічого.**

це радіє з цього, або ж є безліч інших речей, які наповнюють наше серце і є для нас дорожчими і важливішими від Христа? І коли так, то в нас немає шансів. Тож будемо пам'ятати, що Бог любить світ, але ненавидить гріх і гнівається на тих, хто насолоджується гріхом.

З нашого уривку ми ще дещо дізнаємося про Сина Божого. У розмові з Никодимом Він називає Себе Сином Людським і порівнює Себе з мідним змієм у пустелі, який був призначений для того, щоб захистити від Божого гніву й покарання Ізраїль. Річ у тім, що євреї в пустелі, хоча й жили лише Божою милістю, дозволяли собі багато такого, що протидіяло Богові: вони постійно нарікали на Бога, не погоджувались із тим, що Бог їм дав, виявляючи незадоволення своїм вождем, їжею, умовами проживання тощо. Тобто вони всім своїм серцем бунтували проти Бога, який вивів їх із Єгипту, зробив Своїм народом і піклувався про них. Коли ми виявляємо незадоволення й постійно ремствуємо на обставини свого життя, це свідчить про те, що в серці своєму ми бунтуємо проти Бога, який дає нам усі ці обставини і, власне, посилає все те, що нам так не подобається. Цим самим ми

**Оскільки ми згрішили проти
вічного Бога, для нашого
спасіння потрібна була
смерть вічного Сина.**

викликаємо гнів Бога і Його незадоволення нами, а це небезпечно — будучи Божим народом, нарікати на Того, чие ім'я носимо.

Господь неодноразово виливав Своє обурення на народ Ізраїля за їхні нарікання, а згодом, коли вони наблизилися до інших народів, які жили в ханаанській землі й почали блудити з ними, за ідолопоклонство. Одного разу цей гнів виявився в тому, що ізраїльтяни почали масово гинути від укусів змій. Вождь народу Мойсей отримав вказівку від Господа вилити мідного змія й піднести його високо на палці, щоб той, хто погляне на нього з вірою, отримав зцілення від смертельної отрути. І от тепер, коли Ісус говорить із Никодимом про духовне відродження й намагається пояснити йому суть народження згори, Він нагадує історію Ізраїля й порівнює Себе з мідним змієм, який тоді став спасінням для багатьох. На той момент Никодим не зрозумів цього, але коли побачив Христа, Сина Людського, піднесеного на дереві, на хресті, то зрозумів і увірував. Він увірував, коли побачив Ісуса розп'ятим. Отже, Син Людський, подібно до мідного змія в пустелі, був піднесений, щоб захистити нас від древнього змія, яким усі ми вжалені. Єдина можливість нашого спасіння — у Божому Сині Ісусі Христі. У Ньому нам дароване вічне життя, і це неодноразово повторюється в нашому тексті (вірші 14, 16, 36).

Стосовно Сина Божого в цьому уривку ще вживається слово «Єдинородний». Найчастіше ми сприймаємо його в тому розумінні, що в Бога Отця єдиний Син, але є й інше значення — що Він з Отцем одного роду, що Він такий, як Отець, що Він Бог. Тому ми чітко повинні розуміти, що для нашого спасіння потрібно було прийти на землю Богові. І за нас на хрест пішов Сам Бог. І це була гідна плата за наші гріхи. Ніщо дешевше не могло нас спасти. Оскільки ми згрішили проти вічного Бога, для нашого спасіння потрібна була смерть вічного Сина. І це Божий дар для нас. Це найбільший подарунок. Нічого ціннішого, нічого більш значущого немає на світі. Його Син — найдорожчий скарб. І Він пожертвував Своїм скарбом, щоб я і ви мали вічне життя. Як ми ставимося до Божого Сина? Це найважливіше питання нашого життя!

Деякі невірні люди подібні до євреїв у пустелі: вони люблять гріх і не можуть йому протидіяти, він бере їх у полон і навіть смертельна небезпека не лякає їх, любов до гріха перевершує, придушує всі добрі почуття та наміри, вона понадає усе в серці людини. Грішники зрослися з гріхом, стали одне з ним.

Інші невірні люди подібні до Никодима. Никодим був поважним чоловіком, був учителем Ізраїля. Він навчав інших людей віри, був релігійним. Він був порядним, богобійним, але... невірним. Господь каже йому: «Якщо не народишся згори, не побачиш Божого Царства». Никодим міг відповісти: «Як же так, Господи? Я ж усе життя служу Тобі, я вчитель Ізраїля, я добрі діла роблю, у мене життя в порядку, мене люди шанують, я належу до вибраного народу,

походження в мене благородне, у мене все є!» А Господь: «Не побачиш Божого Царства». У цьому небезпека для людей, які є релігійними, але не є відродженими. Перевіряймо свої серця: чи справді Христос заповнив наше серце, чи є Він нашим скарбом, нашою скелею, притулком, на який ми покладаємося, опираємося, чи Він просто додаток до всього, що ми маємо в житті?

Коли ж людина стає віруючою? Адже Никодим не запечував існування Ісуса. Він прийшов до Нього зі словами: «Учителю, знаємо ми, що прийшов Ти від Бога, як Учитель...» Однак почув відповідь, що без народження згори не матиме спасіння. Дух Святий має прийти в наше життя, і Господь має поселитися в нашому серці, лише тоді ми станемо Божими дітьми і свого часу побачимо Царство Боже.

Наостанок звернемо увагу на ще одне слово, яке вживається в уривку Писання, який ми розглядаємо, — це слово «світ». Саме світ є об'єктом Божої любові. Цей текст коротко вказує на те, що Господь Своїм викупленням торкнеться не тільки людей, а й творіння. 8-й розділ Послання до римлян детальніше пояснює нам цю доктрину й дає надію, що весь Божий світ, представники всіх народів землі і все, що Бог створив, буде викуплено, оновлено, повернено в той первозданий стан, який Господь задумав від початку. Господь знову зробить землю дуже гарною й по-особливому комфортною для життя праведних на ній. І Він перебуватиме се-

У книгах пророків і в Об'явленні Івана Богослова ми багато читаємо про це. Однак на тлі всього того, що чекає цей світ, діти Божі не загинуть. Оце та благодать, яка подарована нам через Ісуса Христа. Це Він нас тримає у вірі, це Він нас веде до Неба. Ім'я Сина Божого є нашим спасінням і покровом. Немає нікого й нічого, що може замінити або доповнити Його. Бувши нашим представником, Він став нашим заступником і заробив нам праведність. Любов замість гніву ми отримали тому, що Ісус замість любові прийняв гнів.

Тож будемо пам'ятати, якою ціною досягнуте наше спасіння і яким чином дарована нам праведність Ісуса Христа, щоб нам мати вічне життя. У Ньому ми маємо все, без Нього — нічого. Ніколи не забудьмо цього.

Тарас Приступа,
магістр богослов'я, головний
редактор часопису «Слово вчителю»,
директор християнської місії
«Надія — людям», пастор біблійної
місіонерської церкви «Община
Доброго Пастиря»

**Коли ми виявляємо
незадоволення й ремствуємо
на обставини, це свідчить
про те, що в серці своєму
ми бунтуємо проти Бога.**

ред них. Цей світ також буде спасений Христом. І цей процес Божого викуплення ще не завершений, він триває, він завершиться тоді, коли Христос повернеться на землю, коли ми матимемо оновлені тіла, коли буде воскресіння мертвих. І ми стоїмо на цьому камені віри, закладеному в Писанні: ми віримо в воскресіння Христа і воскресіння всіх віруючих. А потім буде і воскресіння невіруючих, які прийдуть на суд і навіки будуть засуджені, щоб вічно відчувати Божий гнів і перебувати в присутності Бога, який є вогнем, що палить їх.

Сподіваюся, що більшість наших читачів — віруючі люди. Що ж у нашому уривку сказано про віруючих? Вони вірять у Розп'ятого і Воскреслого і не будуть засуджені, але вже мають вічне життя. Це підтверджують і інші тексти Писання.

*«А це свідчення, що Бог життя вічне нам дав, а життя це — у Сині Його. Хто має Сина, той має життя; хто не має Сина Божого, той не має життя. Оце написав я до вас, що віруєте в Ім'я Божого Сина, щоб ви знали, що ви віруючі в Ім'я Божого Сина, маєте вічне життя»
(1 Ів. 5:11–13).*

Віруючі не загинуть. Це Божа обітниця. І так, як Він виконує кожне Своє Слово, Він виконає і це слово. Ніхто з віруючих, із тих, хто належить Йому, не загине, незважаючи на те, що потоки Божого гніву будуть вилити свого часу на землю.

У всіх творінні бачу я Тебе:
У співі пташки, чи роси краплині,
Яке прекрасне небо голубе
І зорі ясні, й океани сині.

Ти, як Художник, дивно все створив,
Розмалював прекрасно квіти в житі,
Дощем рясним Ти землю напоїв
І усі трави лиш Тобою вмиті.

Ти дав нам силу славити Тебе,
Співати від душі хваління псалми,
Щоб пам'ятали ми не лиш себе
І не присвоїли собі Твоєї слави.

Чудесно виткана уся земля,
Усі комашки, всі тварини, люди,
Щоб прославляло все Твоє Ім'я,
Щоб линула хвала Тобі усюди.

Ти дав бажання славити Творця
За дивну працю, весь Твій труд великий,
Відчути дав Небесного Отця,
Торкнутися тебе, наш Бог, Спаситель.

Нехай хвала лунає з всіх сердець,
Нехай лунають до Небес хваління,
Щоб нам прославити Тебе, Отче,
Співає хай осанну все творіння.

Іванка Могилевська,
снт Клевань, Рівненська обл.

Бог має більше, ніж роздав

Галина Сохань — кандидат філологічних наук, доцент Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, викладач християнської етики, автор наукових доробків, підручників з основ християнської етики; людина, яка шанує Господа і любить рідну землю, цінує родинні стосунки і щиро дружбу, обирає екстремальний відпочинок і займається бджолярством.

із варіативної складової. Утім християнська етика є. Щорічно і учні, і вчителі мають можливість брати участь у різних обласних заходах на етичну тематику. Наприклад, ще до карантину щорічно учні 8–10 класів добровільно змагалися на олімпіаді з християнської етики. Для вчителів є щорічні курси підвищення кваліфікації, семінари. Правда, карантин вніс свої корективи, тому працюємо дистанційно. Є чимало проблем із викладанням християнської етики, дискусій — і все це треба вирішувати в правовому полі.

— Коли духовно-моральне виховання стало справою Вашого життя?

— Після закінчення Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника я працювала в школі, де викладала українську мову, літературу і... християнську етику. Тоді це були перші кроки. Я навіть переживала, чи роблю це якісно. Коли я почала працювати в обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, то більш поглиблено розробила методiku викладання християнської етики. Але, знаєте, християнська етика не стала для мене якимось викликом, чимось складним і незрозумілим. Християнський світогляд у мене сформований ще з дитинства моїми батьками, тому вдалося навіть написати підручники з цього предмета. Це відбувалося комплексно, я б навіть сказала, природно.

— У якій родині Ви зростали, хто були Ваші вчителі й наставники, чий приклад намагалися наслідувати?

— Я народилася в сільській багатодітній сім'ї. Найбільший вплив на формування мого світогляду мали батьки. Це були прості люди, які дуже любили мене. Саме від них у мене віра в Бога. Я була наймолодшою в сім'ї, сьогодні сказали б пізня дитина. Мама завжди молилася за нас — своїх дітей. У скрутних життєвих ситуаціях вона часто го-

ворила: «Бог має більше, ніж роздав». Дотепер пам'ятаю її втішні слова. Ви питали мене за бджолярство — так от це від тата. Минулого року мої бджоли не пережили зиму. Думаю все відновити, та це буде складніше, бо зараз живу у Львові. Хоч мої батьки вже відійшли до Бога, вони для мене найкращі вчителі. Багато навчили мене школа, університет — усюди Бог давав тих людей, які мені або допомагали, або життєво загартовували. І за одних, і за других я вдячна Богові.

— У чому, на Вашу думку, полягає унікальність предмета християнської етики?

— Християнська етика як предмет сьогодні мало кого залишає байдужим. Є багато тих, хто вивчає, хоче це робити надалі — і це добре. Є й багато тих, хто критикує, — проти вивчення християнської етики в школі. Особливо це було відчутно, коли обговорювали типову освітню програму для 5–9 класів. Сьогодні ми говоримо про демократичне суспільство, демократичну модель сучасної школи, тому потрібно реалізовувати право всіх: хто хоче вивчати — будь ласка, важливими при цьому є вчитель-фахівець, якісний методичний матеріал, добровільна згода учнів і батьків; ну а хто не хоче вивчати — не вивчайте.

— У дискусіях з опонентами часто робимо наголос, що християнська етика — це не Закон Божий, не катехизація. Чи не вихолощуємо тим самим суть предмета? Чи можлива християнська етика без особистих стосунків людини з Христом як Спасителем, Господом, Учителем, Творцем?

— Багато моїх опонентів є моїми друзями. І це дуже добре, що ми можемо дискутувати, не ображаючи при тому один одного і, що дуже важливо, під час дискусії не принижувати гід-

— Пані Галино, щиро вдячні, що Ви відгукнулися на запрошення дати інтерв'ю для часопису «Слово вчителю». Яке Ваше життєве кредо.

— Радію нашій зустрічі, що навіть під час карантину є можливість поспілкуватися. Ви питаєте за життєве кредо, його висловила б такими словами: «Усе, що роблю, намагаюся робити з любов'ю до себе, ближнього, України і Бога».

— Львівщина завжди була й залишається в авангарді викладання християнської етики в ЗЗСО. Якою ціною це здобувалося і здобувається?

— Християнську етику почали вивчати в школах Львівщини в 90-х роках. Були рішення Львівської обласної ради, накази управління/департаменту освіти ЛОДА. У нас є підготовлені вчителі християнської етики. Вони проходять навчання у Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, а також мають можливість учитися в Катехитично-педагогічному інституті УКУ. Порівняно з 90-ми роками відсоток шкіл, дошкільних навчальних закладів, в яких вивчають предмети морального спрямування, знизився. Для цього є різні причини: і брак годин, і можливість обирати інший предмет

ності один одного. Саме вони чи не найбільше спонукають мене працювати, змінювати, вдосконалювати. Щодо викладання християнської етики в державних школах, то необхідно дотримуватися рекомендацій Міністерства освіти і науки України. У школі — християнська етика (і лише за письмовою згодою батьків), при церкві — катехизація (є недільні школи, християнські табори, позашкільні установи).

Щодо Господа, то для мене Ісус Христос — феноменальний учитель. Пригадайте три роки земного життя Ісуса Христа, коли Він навчав. Ісус Христос був конкурентоспроможний стосовно інших вчителів того часу (люди залишали фарисеїв, книжників і йшли слухати Христа); Він не боявся долати стереотипи (наприклад, щодо суботи, коли вчинив зцілення, або коли підняв соціальний статус жінки); Він був прекрасним оратором (прочитайте з погляду ораторського мистецтва Його

Нагірну проповідь); Він доступною мовою пояснював вічні істини (виноградарі, рибалки, сіячі, землероби з одного боку були Його слухачами, а з іншого — героями Його притч); Він був дипломатичним (пригадайте розмову з Понтієм Пилатом). Можна навести ще безліч фактів. Але як дві тисячі тому Ісус Христос промовляв до людей, так само і сьогодні цими словами Він промовляє до кожного з нас. Його слово «живе і діяльне» (Євр. 4:12). Тому який би ми предмет не викладали, ким би ми не працювали, важливо у близькому бачити образ і подобу Божу.

— В одному з інтерв'ю Ви сказали, що християнська етика має викладатися, але підходи до викладання варто змінити. Що саме Ви мали на увазі?

— У викладанні християнської етики треба змінювати дуже багато. Зараз світ дуже мобільний, стрімко розвива-

ється. Уже виросло не одне покоління дітей з іншим способом мислення і світосприйняттям. Тому найперше треба змінити методику викладання. До речі, це стосується не лише християнської етики. Довідковим матеріалом сьогодні нікого не здивуєш. Учнів треба навчити працювати з таким матеріалом, креативно мислити. Можливо, когось із читачів здивую, але рекомендую на уроках використовувати меми, комікси, кідоку, інтернет-вправи. Скажу більше, з'являється попит на креативні книги (артбуки). Учителі християнської етики (учасники творчої майстерні при Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти) виготовили такі креативні книги на етичну тематику з підручних матеріалів: фетру, тканини, пластику, того ж таки паперу. За потреби зможу поділитися таким досвідом роботи. Зараз, щоб навчити, треба вміти зацікавити.

— Здається, молодим учителям легше опанувати нові підходи до викладання в сучасній школі загалом, і викладання основ християнської етики зокрема. Однак, можливо, маєте певні застереження для них? Водночас, яку практичну пораду дали б досвідченим педагогам, які мають багаторічні напрацювання і не поспішають щось змінювати?

— Знаєте, я багато вчуся у тих, хто тільки прийшов у школу працювати, і в тих, у кого багаторічний досвід. Перші мені дарують добрий прагматизм і юнацький максималізм, а другі — добрий досвід. Це дуже важливо. А змінюватися треба. Мене дуже лякає вчитель, який не прагне змінюватися.

Дорогі вчителі! Будьте сучасними, опановуйте разом з учнями новітні технології, не бійтеся в них учитися, пишайтеся ними, хваліть їх за найменші досягнення, навчіть їх шукати вихід із найскладніших життєвих ситуацій.

Галина Сохань з чоловіком — Ігорем Гусаковим.

Майстер-клас з розвитку креативного мислення учнів на уроках християнської етики.

Пам'ятайте: батьки довірили вам найцінніше — своїх дітей.

— **Спілкування педагогів на форумі «Освіта, базована на цінностях» показало, що в Україні є чимало різних програм і відповідно підручників, посібників, робочих зошитів із християнської етики. Розкажіть, будь ласка, про Ваші напрацювання в цьому напрямі та їхні особливості порівняно з іншими.**

— Це дуже добре, що сьогодні є багато напрацювань із предметів морального спрямування. Під час спілкування на форумі ми це побачили. Щодо власних напрацювань, це найперше підручники для учнів 5–11 класів, окрім 7 класу (це на перспективу). Окремі підручники написані у співавторстві з моїм чоловіком Ігорем Гусаковим. За цими підручниками досі вивчають християнську етику в багатьох школах. Однак (не боюсь сказати про це публічно) змістове наповнення підручників треба змінювати. Нові покоління школярів вимагають нових навчальних вправ. Я б наголосила на двох аспектах. По-перше, учням цікаво працювати з інтернетом. Тому треба запропонувати їм вправи з використанням QR-кодів, можна створювати власні відеоматеріали на моральну тематику, проводити віртуальні екскурсії сакральними пам'ятками світу тощо.

По-друге, це проєктна діяльність, скерована на соціальне служіння (треба відповісти собі на два питання: 1. Що зараз є актуальним для моєї родини, школи, громади? 2. Яку користь я можу принести своєму найближчому оточенню (тій же родині, школі, громаді)?) А далі група учнів розробляє проєкт (тема, мета, результат) і реалізовує

його. Наприклад, екологічний проєкт щодо збереження краси навколишнього середовища (сортування сміття, використання екоторбинок замість пластикових пакетів), волонтерство як один зі способів милосердя (ярмарки для допомоги літнім людям, воїнам на Сході) тощо. Таке соціальне служіння

Бджолярство — ностальгічне хобі від тата.

треба популяризувати й утверджувати різними способами, зокрема і через навчання. Важливо, щоб те, чого ми навчаємо на уроках морального спрямування, було не стільки теоретичним, як практичним, щоб цього дотримувалися ми самі.

Саме у цьому руслі я працюю, створюючи нові методичні матеріали. Також щодо підручників, то за роки набирався багато відгуків, побажань, зауважень — усе треба враховувати і

створювати новий матеріал, адаптований до сучасних потреб учнів, учителів, батьків.

— **Ваші найближчі плани і, якщо можливо, загальний прогноз щодо подальшого викладання предметів духовно-морального спрямування в українській школі.**

— Найбільше планів на відпустку: те, що не встигла зробити за навчальний рік, планую доопрацювати за рахунок відпустки. А ще влітку дуже хочу поїхати в Карпати, можливо, на Буковину, хоча б на тиждень. Я дуже люблю гірські краєвиди. Вони збагачують і оздоровлюють мене.

А щодо прогнозу викладання предметів морального спрямування в українській школі, то він більш оптимістичний. Ми матимемо багато програм (це вже побачили на форумі), відповідно будуть нові підручники, посібники. В Україні відбувається децентралізація, школи отримали певну автономію. Відтак мають більше прав на те, щоб обирати програми, підручники. Зрозуміло, певні програми з предметів морального спрямування будуть більше використовуватися, інші — менше, а будуть й такі, які не знайдуть свого вчителя,

учня. Тому кожному з нас треба працювати на позитивний результат. Усе буде добре з Божою допомогою! Рясних Божих благословень усім нам у всіх наших починаннях і звершеннях!

Контактна інформація для тих, хто зацікавиться матеріалами:

galasoh@gmail.com

<https://www.facebook.com/galasoh>

<http://galasoh.blogspot.com/>

Розмовляла **Надія Доля**

Кожне християнське свято дає змогу людині абстрагуватися від буденних проблем і справ і зосередитися на помислах про вічне й духовне. Кожне християнське свято прокладає місток між землею і небесами.

ЦЕ СИН МІЙ УЛЮБЛЕНИЙ — ЙОГО СЛУХАЙТЕСЯ!

Із проповідей Блаженнішого Святослава Шевчука, глави УГКЦ

А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, брата його, та й веде їх осібно на гору високу.

І Він перед ними переобразився: обличчя Його, як те сонце, засяло, а одежа Його стала біла, як світло.

І ось з'явилися до них Мойсей та Ілля, і розмовляли із Ним.

І озвався Петро та й сказав до Ісуса: «Господи, добре бути нам тут! Коли хочеш, поставлю отут три шатрі: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі».

Як він ще говорив, ось хмара ясна заслонила їх, і ось голос із хмари почувся, що казав: «Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав. Його слухайтесь!»

А почувши, попадали учні долілиць, і полякалися сильно...

А Ісус підійшов, доторкнувся до них і промовив: «Уставайте й не бійтесь!»

Звівши ж очі свої, нікого вони не побачили, окрім Самого Ісуса.

А коли з гори сходили, заповів їм Ісус і сказав: Не кажіть нікому про цеє видіння, аж поки Син Людський із мертвих воскресне (Мт. 17:1–9).

У книгах Священного Писання, для того щоб пояснити людям ставлення Бога до людини автори священних текстів часто використовують образ Божого лиця. І це цілком природно, тому що для того щоб дитина знала, як мама чи тато ставиться до неї, вона вглядається в їхнє обличчя. Як мати всміхається, то дитина радіє. Як батько суворий, то дитина стурбована й засмучена.

Так само і в книгах Священного Писання. Коли людина перебуває в небезпеці, в турботі, тоді починає шукати Божого обличчя. У Псалмах читаємо такі слова: «Боже, чому Ти відвернув Своє обличчя від мене? Чому ховаєш

Своє лице?» (див. Пс. 26:8–9; 68:17–18; 101:3). А в Книзі Числа, де висловлене найвище благословення людини, написано так: «Нехай Бог благословить тебе, засяє Своїм обличчям на тебе і дарує тобі мир» (див. Чис. 6:24–27). А коли людина радіє, відчуває, що Бог неначе всміхається до неї і благословляє її, то, як каже Священне Писання, Боже обличчя сяє над людиною. І тільки така людина може бути щасливою. Пригадаймо, як Мойсей на горі Синай шукав Божого лиця, бо шукав щастя, шукав певності, шукав охорони і життя для себе і своїх людей. «Боже, ущедри нас і благослови нас! Просвіти лице Твоє на нас і помилуй нас!» (див. Пс. 66:2) — так співає псаломспівець Давид, благуючи в Бога благословення для себе і свого народу.

Сьогодні християни святкують свято Преображення Господнього. Змістом цього свята, тієї радості, яка сьогодні сповняє серце кожної віруючої людини, є те, що ми сьогодні святкуємо осяйне Боже обличчя, яке раз і назавжди у Своїй повноті звернене до нас в обличчі Ісуса Христа. У євангельському читанні ми чуємо, що Ісус Христос вивів Своїх учнів Якова, Петра та Івана на гору Табор¹ і переобразився перед ними. Його обличчя засяло, наче сонце. Бог просвітив Своє обличчя щодо людини через обличчя самої Людини. Апостоли побачили сяйво Божества Ісуса Христа в Його людському обличчі, обличчі вполченого Бога.

Мойсей та Ілля, які так шукали обличчя Боже в Старому Завіті й просили, щоб Господь звернув це обличчя

¹ Табор (Фавор) — гора в Ізраїлі, згідно з християнською традицією місце Преображення Господа Ісуса Христа.

на Свій народ, прийшли, щоб розмовляти з Христом віч-на-віч. А апостоли так себе добре почували на тому місці, були сповнені такою радістю, що не хотіли сходити з тієї гори. Тому Петро, можливо, до кінця не розуміючи, що діється перед його очима, каже: «Учителю, добре нам тут бути. Зробімо три намети — один Тобі, один Мойсееві, один Іллі», бо хотів залишитися якнайдовше перед осяйним обличчям Божим, яке споглядав перед обличчям свого Учителя Ісуса Христа.

Святий апостол Павло каже, що в Ісуса Христі раз і назавжди Бог сказав «так» людині. Усі щедроти й благословення, які потребує людина, вона знаходить в Особі Ісуса Христа. Тому сьогодні на Таворі Сам Бог Отець промовляє до учнів, кажучи: «Це Син Мій Улюблений, Його слухайте».

Сьогодні Боже обличчя сяє над людиною. Нехай це благословення спочиває над усіма нами, над нашою землею, над нашим народом. Добре людині є лише там, де є близько Бог. Наше благословення нам запевнене в Ісусі Христі, який є з нами повіки. Амінь.

https://www.youtube.com/watch?v=ANa7u_Xty50&ab_channel=%D0%96%D0%98%D0%92%D0%95%D0%A2%D0%95%D0%98%D0%95%D0%91%D0%90%D0%A7%D0%95%D0%90%D0%90%D0%AF

Святкуючи свято Преображення Господа нашого і Спасителя Ісуса Христа, ми не тільки згадуємо конкретну історичну подію, але й намагаємося увійти в її глибший зміст і збагнути істину, яка так важлива для нас, сучасних людей. Євангеліст Матвій говорить про цю подію коротко, але напрощуд влучно: «Одного дня Христос узяв Своїх учнів Петра, Якова та Івана і вийшов на гору Тавор».

Ми знаємо, що гора Тавор у Священному Писанні книг Старого Завіту має особливий зміст і значення. Історія, пов'язана з горою Тавор, описана в Книзі Суддів. У той час ізраїльтяни вчинили погане в очах Божих, і тому Він віддав їх у руки хананейян, які їх гнобили та переслідували. На той час у ізраїльському народі суддею була жінка Девора (єдиний випадок у старозавітній історії). І ось для того щоб перемогти переважаюче військо хананейян, Девора і Барак, очільник війська, виходять на гору Тавор і там готуються до рішучої битви. Потім сходять з гори і перемагають ворога. Зміст цієї історії полягає в тому, що богомудра жінка є сильнішою від безбожного чоловіка. Тому що вона є мудрою Божою

мудрістю. Нечисленне військо може перемогти могутнього супротивника, коли воно воює не так силою, як правдою, і у своїй боротьбі виявляє правду про єдиного правдивого Бога.

Отож сьогодні Христос виходить на гору Тавор, начебто готуючи Себе і Своїх учнів до якоїсь битви. Преображення Христа на Таворі було провіщенням, пророцтвом і прообразом Його Воскресіння. Бо там, на Таворській горі, до Нього прийшли два старозавітні мужі: Мойсей та Ілля, які символізують старозавітній Закон і Пророків, які сповняються в Особі Ісуса Христа і в Ньому знаходять справжній зміст життя в події Його славного Воскресіння.

Учні бачать преображеного Господа, бачать Його тіло, Його лице, через які світить слава Божества.

Христос на Таворі хотів Своїм учням показати славу Свого божества для того, щоб коли вони побачать Його розп'ятого, побачать те саме тіло, але преображене навпаки — зневажене, опльоване, збите, у терновому вінці, вони зрозуміли добровільні страждання Бога задля спасіння людини. Отож Тавор є начебто передвіщенням Голгофи. Але там на Голгофі поруч із Христом уже не будуть дві духовні вершини Святого Письма, а два розбійники. Із тих трьох учнів, які сьогодні дивляться на преображеного Спасителя, залишиться тільки один, Йован. Петро відречеться, Яків утече. Але так важливо сьогодні бути їм разом зі Своїм Спасителем і бачити Його Божество, тому що сьогодні на горі Тавор Христос показує у Своему преображенні, що Він є вочлоченим Богом. Як каже апостол Павло, «в Ньому тілесно живе вся повнота Божества» (Кол. 2:9).

Сьогодні багато хто з археологів, істориків, які досліджують Єрусалим, Святу Землю, уже не мають сумніву щодо історичності Особи Ісуса Христа. Вони переконливо знають, що Ісус — це історична Особа, проте в них залишається одне питання: «Те, що Він був, ми знаємо, але ким Він був?» Ось на це питання сьогоднішня подія дає чітку відповідь учням, які стають свідками преображення. Бо преображення не передбачає якусь мутацію, видозміну, а означає виявлення глибокого внутрішнього змісту, переведення глибини правди до образу назовні, яке можуть споглядати учні настільки, наскільки їм дозволяють їхні духовні і тілесні очі. Для того щоб довершити відповідь на питання, ким є Христос, Сам Бог Отець звертається Своїм голосом до учнів і каже: «Він є мій Син Улюблений».

Пізнати правду про себе є одним із найбільш древніх прагнень людини, яке вона ставить собі у всіх часах своєї історії, незалежно від релігії і культурної приналежності. «Пізнай самого себе» (гр. Γνωθι σεαυτόν) говорить стародавній грецький філософ. Але у своєму Преображенні Христос не тільки відкриває правду про Себе, про вочлоченого Бога, присутнього серед нас, але також і відкриває правду про людину і дає відповідь на питання: ким є людина? А з іншого боку, запрошує до преображення кожного з нас. Він запрошує нас виявити внутрішню правду про себе у своїх учинках, думках, емоціях і діях. Бо людина сотворена для того, щоб бути богоносцем. Бо остаточним завданням людини є преобразитися й засяяти у воскресінні разом зі Спасителем. Він сьогодні кличе нас пізнати глибину Божого життя, яку Бог вклав у нас в момент нашого хрещення та миропомазання. Христос сьогодні запрошує нас відкрити Його Преображення в момент нашого причастя Його Тілом і Кров'ю у Тайні Євхаристії. Ба більше, запрошує нас силою нашого християнського життя перемогти всяку неправду і зло після того, як ми зійдемо з Тавору, що є сьогодні храмом Божим, в якому ми зараз з вами перебуваємо.

Ми маємо гарний звичай у нашому народі на свято Преображення приносити до храму на освячення перші плоди землі, які цього літа, цього року ми зібрали. Це один зі способів проповідувати правду про нас і про ту землю, на якій ми живемо. Остаточно правда є такою, що людина працює, але Бог плодоносить. Приносити первоплоди на освячення до Бога — це означає визнавати, що земля, на якій ми живемо, є Його, є Його даром для нас. Якщо ми так будемо ставитися до землі і доквіля, один до одного і до нашої держави, то кожне наше зусилля і діло буде преображенням і проявом сяйва і світлості Божої мудрості у нашому житті, суспільстві і на нашій землі.

«Його слухайте, преображеного на Таворі!» — каже нам сьогодні Небесний Отець. Слухаючи Його, пізнаєте себе й зможете переобразити власне життя, а відтак у Таворському світлі побачити правду в усьому тому, що будете думати, мріяти і чинити. Нехай преображений Христос сьогодні змінить наші очі, щоб у Його світлі ми побачили Світло. Амінь.

http://news.ugcc.ua/video/blazhenn%D0%96shiy_svyatoslav_na_svyato_preobrazhennya_ostatochnim_zavdanniyam_lyudini_ie_pereobrazitsiya_%D0%96_zasyayati_u_voskres%D0%96nn%D0%96_razom_z%D0%96_spasitelem_90591.html

У цей святковий день голос із Неба кличе всіх нас вийти на гору. Це означає, хоча б на хвилину, піднятися над нашою сірою буденністю й поглянути у вічі вічності.

Там на Таворі ми бачимо об'явлення всієї пресвятої Трійці. Син Божий через людське тіло показує славу Божества. Таїнственна хмара, яка є знаком присутності Святого Духа, огорнула тих апостолів, і вони почули голос Бога Отця, який їм пояснював, ким є Той, у Кого вони вірують, кажучи: «Це Син Мій Улюблений, Його слухайте!»

Подія Преображення відкриває нам глибокий зміст життя Церкви Христової. Святий апостол Павло каже, що Церква є Тілом Ісуса Христа, яке у своєму житті покликане йти дорогою преображення. А коли Церква преображається? Коли Тіло Христове сяє повнотою Божества, яке носить у собі? На це запитання, знову ж так, дає нам відповідь апостол Павло: тоді, коли Церкву переслідують, коли вона гнана, коли тіло церковне роздирають, тоді ясність душі кожного мученика і сповідника віри щораз ясніше сяє повнотою Божества, яке носить у собі.

Так само як тіло Ісуса Христа не знало тління, тому що Божество Його преображало, так само і Церкву Христову неможливо знищити, тому що тіло Воскреслого з мертвих не боїться ні переслідувань, ні гонінь, ні терпінь, ні навіть самої смерті. Що більше Церкву переслідують, гонять, роздирають, то сильнішою вона є, то більше вона показується зародком, носієм життя вічного, яке починається тут на землі.

Святкувати сьогодні Преображення Господнє означає сповнитися силою воскреслого Христа в нашому щоденному житті. Та сила показує нам здатність не втікати перед труднощами, бо та сила дана нам для того, аби їх переборювати.

Нам інколи по-людському хочеться уникнути терпіння і страждань. Українці сьогодні хочуть так легко уникнути страждань будівництва своєї держави, як та людина, що перемикає канали в телевізорі зі сумної передачі на веселішу. А так у житті не буває. Сила Божа, яка діє в тілі своєї Церкви, — це сила воскресіння, яка дає можливість не втікати, а перемагати труднощі.

http://ugcc.ua/video/dopoki_ukraina_maie_ukrainsku_grekokatolitsku_tserkvu_voskreslogo_hrista_vona_ne_vmre_87040.html

МІСЦЕ В НЕБЕСАХ

Люди, живучи на землі, перебувають у стані пошуку кращого місця проживання. Так люди змінюють області, держави, материки, щоб знайти те місце, де їм буде найкраще. І це прекрасне бажання — шукати кращого — в людині заклав Творець Усесвіту. Хоча шукати кращого тільки на землі не зовсім розумно: **«Коли ми надіємося на Христа тільки в цьому житті, то ми найнецасніші від усіх людей!»** (1 Кор. 15:19). Адже є Небеса, де душа людини або буде там перебувати вічно, або її там не буде. Варто думати про своє життя більш як на 100 років уперед.

Тренери завжди говорять спортсменам: «Перемагає той, хто задовго до змагань переміг у своїх думках». Небо очікує на переможців: **«Переможець наслідуй усе, і Я буду Богом для нього, а він Мені буде за сина!»** (Об. 21:7). Нам необхідно боротися за Небеса, живучи на землі: **«Від днів же Івана Христителя й досі Царство Небесне здобувається силою, і ті, хто вживає зусилля, хапають його»** (Мт. 11:12). Ці зусилля потрібно докладати для того, щоб у Небесах мати особливе місце і не бути останнім, хоч це краще, ніж узагалі туди не потрапити.

Ісус у Нагірній проповіді повідав про різні місця, які люди матимуть у Небесах, і причини, чому так станеться: **«Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов, Я не руйнувати прийшов, але виконати. Поправді ж кажу вам: доки небо й земля не минеться, ані йота єдина, ані жаден значок із Закону не минеться, аж поки не збудеться все. Хто ж порушить одну з найменших цих заповідей, та й людей так навчить, той буде найменшим у Царстві Небеснім; а хто виконає та й навчить, той стане великим у Царстві Небеснім. Кажу бо Я вам: коли праведність ваша не буде рясніша, як книжників та фарисеїв, то не ввійдете в Царство Небесне!»** (Мт. 5:17–20).

Яке місце в Царстві
Небесному хочете
посісти ви?

1. По правиці Отця

Це особливе місце вже належить Ісусові Христу: **«Господь же Ісус, по розмові із ними, вознісся на небо, і сів по Божій правиці»** (Мр. 16:19). Цю привілею Він отримав не за те, що був розп'ятий на Голгофі та відкупив усе людство від пекла, а тому що виконав усе Писання і людей так навчав: **«Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов, Я не руйнувати прийшов, але виконати. Поправді ж кажу вам: доки небо й земля не минеться, ані йота єдина, ані жоден значок із Закону не минеться, аж поки не збудеться все»** (Мт. 5:17–18).

Вічна дилема людей: що саме з Біблії треба виконувати, а що ні. Ісус дав нам чітку й вичерпну відповідь: потрібно виконувати все Писання. Він Сам повністю виконав його, тому й удостоївся такої великої честі сидіти по правиці Отця. Сатана хотів збити Ісуса в пустині на манівці, щоб Він порушив хоч щось з Писання. Він підходив до Христа зі словами з Писання, але прекрасне знання Біблії та повне бажання виконати Його повністю, дозволило Ісусові протистати дияволу і залишитися чистому: **«Тоді забирає диявол Його в святе місто, і ставить Його на наріжника храму, та й каже Йому: Коли Ти Син Божий, то кинься додола, бо ж написано: Він накаже про Тебе Своїм Ангелам, і вони на руках понесуть Тебе, щоб об камінь коли не спіткнув Ти Своєї ноги. Ісус відказав йому: Ще написано: Не спокушуй Господа Бога свого!»** (Мт. 4:5–7).

Люди також старалися збити зі шляху Ісуса протягом усього Його земного життя, але Він залишався вірний Небесному Отцю. Чого тільки коштувала Христові історія з жінкою, яку зловили в перелюбі: **«І ось книжники та фарисеї приводять до Нього в перелюбі схоплену жінку, і посередині ставлять її, та й говорять Йому: Оцю жінку, Учителю, зловлено на гарячому вчинку перелюбу... Мойсей же в Законі звелів нам таких побивати камінням. А Ти**

що говориш? Це ж казали вони, Його спокушуючи, та щоб мати на Нього оскарження. А Ісус, нахилившись додолу, по землі писав пальцем... А коли ті не переставали питати Його, Він підвівся й промовив до них: *Хто з вас без гріха, нехай перший на неї той каменем кине!... І Він знов нахилився додолу, і писав по землі... А вони, це почувши й сумлінням докорені, стали один по одному виходити, почавши з найстаріших та аж до останніх. І зоставсь Сам Ісус і та жінка, що стояла всередині... І підвівся Ісус, і нікого, крім жінки, не бачивши, промовив до неї: Де ж ті, жінко, що тебе оскаржали? Чи ніхто тебе не засудив? А вона відказала: Ніхто, Господи... І сказав їй Ісус: Не засуджую й Я тебе. Іди собі, але більш не гріши!»* (Ів. 8:3–11). Ісус у цій непротій ситуації зумів виконати Писання, захистити жінку від фізичної смерті та простити їй гріх, щоб вона отримала життя вічне.

Ісус Христос не тільки виконав усе Писання, Він також навчав інших людей усього, що написано в Біблії. Йому дуже часто це дорого коштувало, але Він попри все робив це: *«...І всі в синагозі, почувши оце, переповнилися гнівом. І, вставши, вони Його вигнали за місто, і повели аж до краю гори, на якій їхнє місто було побудоване, щоб скинути додолу Його... Але Він перейшов серед них, і віддалився»* (Лк. 4:16–30).

Для того щоб виконати всю Біблію і навчати всього, що там написано, Ісусові довелося заплатити дуже велику ціну, але це того коштувало. Тепер Він на небесах сидить по правиці Отця і заступається за нас: *«Хто ж той, що засуджує? Христос Ісус є Той, що вмер, надто й воскрес, Він праворуч Бога, і Він і заступається за нас»* (Рим. 8:34). Бо Він чітко розуміє, що для того щоб виконувати Писання і навчати інших, потрібно дуже багато зусиль.

2. Великі

Нам не потрібно впадати у відчай, що ми не зможемо бути по правиці Небесного Батька. Зате ми зможемо бути поряд з Ісусом: *«...Хто виконає та й навчить, той стане великим у Царстві Небеснім»* (Мт. 5:19). Так хочеться від щирого серця побажати всім християнам: будьмо великими в небі. Побажати легко, а от досягнути цього в житті не так просто. Необхідно докладати багато зусиль, щоб виконати все Писання і вчити всього інших.

Учитель Ездра був прекрасним прикладом такої людини. Він залишив для нас принципи, шляхом яких він цього

досягнув: *«Бо Ездра приготував своє серце досліджувати Господнього Закона, і виконувати його, і навчати в Ізраїлі устава та права»* (Езд. 7:10). Спочатку він приготував своє серце (рішення, думки, бажання, знання, емоції) для того, щоб Слово зробити головним у повсякденному житті. Для цього він досліджував усе Писання та виконував усе те, що дослідив. А також, як Ісус, він розумів важливість учить інших людей науки Божої. Хоча навчати інших людей Писання важче, ніж самому досліджувати та практикувати.

Апостол Павло також є хороший приклад, як необхідно виконувати Писання і навчати інших: *«Але признаюсь тобі, що в дорозі оцій, яку зовуть вони єрессю, я Богові отців служу так, що вірую всьому, що в Законі й у Пророків написано. І маю надію я в Бозі, чого й самі вони сподіваються, що настане воскресення праведних і неправедних. І я пильно дбаю про те, щоб завжди мати сумління невинне, щодо Бога й людей»* (Дії 24:14). Це слова, якими апостол захищається перед первосвященником Ананією і Римським намісником Феліксом. Він стверджує, що юдеї не мають проти нього жодного звинувачення, і каже, що він вірував усього, що написано в Біблії, мав невинне сумління перед Богом і людьми. Щоб мати таке сумління необхідно жити повністю за Писанням і проповідувати людям те, чим живеш. Йому за це довелося заплатити дуже велику ціну: *«Слуги Христові вони? Говорю нерозумне: більш я! Я був більш у працях, у ранах над міру, частіш у в'язницях, часто при смерті. Від євреїв п'ять раз я прийняв був по сорок ударів без одного, тричі киями бито мене, один раз мене каменували, тричі розбивсь корабель, ніч і день я пробув у глибочині морській; у мандрівках я часто бував, бував у небезпеках на річках, у небезпеках розбійничих, у небезпеках свого народу, у небезпеках поган, у небезпеках по містах, у небезпеках на пустині, у небезпеках на морі, у небезпеках між братами фальшивими, у виснаженні та в праці, часто в недосипанні, у голоді й спразі, часто в пості, у холоді та в наготі. Окрім зовнішнього, налягають на мене денні повинності й журба про всі Церкви»* (2 Кор. 11:23–28).

Ми можемо досягнути того, що на небі будемо великими, але для цього необхідно зрозуміти, що це нікому легко не дається. Потрібно виховати в собі звички, які мали Ездра та апостол Павло і ще багато інших мужів Божих. Характер Христа — це ще одна важлива річ, яка потрібна для досягнення ба-

жаного становища в Небі: *«Бо кого Він передбачив, тих і призначив, щоб були подібні до образу Сина Його, щоб Він був перворідним поміж багатьма братами»* (Рим. 8:29). Сфокусованість на Божій волі, а не своєму бажанні — допоможе вам досягнути Небес: *«Бо тепер чи я в людей шукаю признання чи в Бога? Чи людям дбаю я догоджати? Бо коли б догоджав я ще людям, я не був би рабом Христовим»* (Гал. 1:10).

Вірш із Біблії, який підбадьорює і надихає виконувати все Писання, щоб стати великим у Царстві Небеснім: *«Усе Писання Богом надхнене, і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божя людина була досконала, до всякого доброго діла готова»* (2 Тим. 3:16–17).

Господи! Давай нам бажання і сили постійно прагнути Небес.

3. Маленькі

Не всі відроджені люди будуть у Небі великими. На жаль, там будуть і маленькі: *«Хто ж порушить одну з найменших цих заповідей, та й людей так навчить, той буде найменшим у Царстві Небеснім...»* (Мт. 5:19). Людині притаманно придумувати для себе легші (коротші) шляхи. Наприклад, якщо ми проаналізуємо якість нашого сучасного харчування, то побачимо, що все здорове харчування промисловість замінила на лайтове (шкідливе). Це саме відбувається зі ставленням християн до Писання. Апостол Павло попереджає нас про цей стан і місце, яке ми внаслідок посядемо: *«Ніхто бо не може покласти іншої основи, окрім покладеної, а вона Ісус Христос. А коли хто на цій основі будує з золота, срібла, дорогоцінного каміння, із дерева, сіна, солом, то буде виявлене діло кожного, бо виявить день, тому що він огнем об'являється, і огонь діло кожного випробує, яке воно є. І коли чие діло, яке збудував хто, устоїть, то той нагороду одержить; коли ж діло згорить, той матиме шкоду, та сам він спасеться, але так, як через огонь»* (1 Кор. 3:11–15). Ці люди, діло яких не устоїть, будуть у Небі, але без нагород.

Біблія описує людей, які добре стартували, але погано закінчили: *«Котляр Олександр накоїв був лиха чимало мені... Нехай Господь йому віддасть за його вчинками! Стережись його й ти, бо він міцно противився нашим словам! При першій моїй*

обороні жаден не був при мені, але всі покинули мене... Хай Господь їм того не полічить!» (2 Тим. 4:14–16). Це, звісно, не всі випадки, які Писання наводить про людей, які втратили становище великих на Небесах.

Що спонукає людей, які відродилися, іти хибним шляхом, який позбавить їх нагород у Небі та великого місця?

Причин може бути дуже багато, але хочеться описати три:

Гордість — ця причина погубила Люцифера, прекрасне створіння Боже. Маючи найвище становище перед Богом на Небі, він через гордість став сатаною (дияволом): **«Як спав ти з небес, о сину зірниць досвітньої, ясна зоре, ти розбився об землю, погромнику людей! Ти ж сказав був у серці своєму: Зійду я на небо, повище зір Божих поставлю престола свого, і сяду я на горі збору богів, на кінцях північних, підіймуся понад гори хмар, уподібнюсь Всевишньому! Та скинений ти до шеолу, до найглибшого гробу!»** (Іс. 14:12–15). Слово Боже і нас попереджає, щоб ми не були гордими, бо також втратимо набуте: **«Також молоді, коріться старшим! А всі майте покору один до одного, бо Бог протриває гордим, а смиренним дає благодать!»** (1 Петр. 5:5).

Пожадливість — це ще одна причина, через яку відроджена людина може занехати всі нагороди, які набула: **«Не любіть світу, ані того, що в світі. Коли любите хто світ, у тім немає любови Отцівської, бо все, що в світі: пожадливість тілесна, і пожадливість очам, і пиха життєва, це не від Отця, а від світу. Минається і світ, і його пожадливість, а хто Божу волю виконує, той повік пробуває!»** (1 Ів. 2:15–17). Багато біблійних героїв, а також сучасників через пожадливість втратили все, що набували протягом усього свого життя. Брат Ісуса Яків у своєму посланні описує: **«Звідки війни та свари між вами? Чи не звідси, від ваших пожадливістей, які в ваших членах воюють? Бажаєте ви та й не маєте, убиваєте й заздрите та досягнути не можете, сваритеся та воюєте та не маєте, бо не прохаєте, прохаєте та не одержуєте, бо прохаєте на зле, щоб ужити на розкоші свої»** (Як. 4:1–3).

Мала віра — цю причину наводить брат Ісуса Юда: **«Улюблені, всяке дбання чинивши писати до вас про наше спільне спасіння, я признав за потрібне писати до вас, бажаючи боротись за віру, раз дану святим»** (Юд. 1:3). Він описує людей, які мали великі благословення і через брак віри втратили

їх: **«А я хочу нагадати вам, що раз усе знаєте, що Господь визволив людей від землі єгипетської, а згодом вигубив тих, хто не вірував. І Ангелів, що не зберегли початкового стану свого, але кинули житло своє, Він зберіг у вічних кайданах під темрявою на суд великого дня»** (Юд. 1:5–6). Надзвичайно багато людей втрачали віру, а з нею і Божі благословення, які накопичували все життя.

Чи сказано в Біблії про ті речі, які нам не подобаються і ми їх ігноруємо?

Причиною того може бути гордість, пожадливість або мала віра. Потрібно з'ясувати причину й усунути її, щоб у Небі бути великими.

4. Не ввійдуть у Небеса

На превеликий жаль, будуть і такі люди серед християн, які ототожнюють себе з певною конфесією та ведуть релігійне життя, але вони не ввійдуть у Царство Боже: **«Кажу бо Я вам: коли праведність ваша не буде рясніша, як книжників та фарисеїв, то не ввійдете в Царство Небесне!»** (Мт. 5:20). У часи Ісуса фарисеї були дуже поборжними людьми. Життя кожного із них характеризувалося наступними звичками: тричі на день молилися, два дні в тиждень постили, молилися на кожному перехресті, давали десятину зі всього доходу на храм, знали напам'ять П'ятикнижжя Мойсея. Ісус сказав ствердно, що ці люди не ввійдуть у Царство Небесне: **«Тоді промовив Ісус до народу й до учнів Своїх, і сказав: На сидінні Мойсеевим усілися книжники та фарисеї. Тож усе, що вони скажуть вам, робіть і виконуйте; та за вчинками їхніми не робіть, бо говорять вони та не роблять того! Вони ж в'яжуть тяжкі тягарі, і кладуть їх на людські рамена, самі ж навіть пальцем своїм не хотять їх порушити... Усі ж учинки свої вони роблять, щоб їх бачили люди, і богомілья свої розширюють, і здовжують китиці. І люблять вони передніші місця на бенкетах, і передніші лавки в синагогах, і привіти на ринках, і щоб звали їх люди: Учителю!»** (Мт. 23:1–7). **«А Він їм відказав (фарисеям): Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісаї, як написано: Оці люди устами шанують Мене, серце ж їхнє далеко від Мене... Та однак надаремне шанують Мене, бо навчають наук людських заповідей. Занехавши заповідь Божу, передану людських ви тримаєтесь: обмиваєте глечи та чаші, і багато такого подібного й іншого робите ви. І сказав Він**

до них: Спритно відкидаєте ви заповідь Божу, аби зберегти своє передання» (Мр. 7:6–9).

У кожному поколінні є свої стандарти фарисейства, традиції та обряди, які придумали люди. Ці людські вимоги не мають нічого спільного з Біблією і тим, що проповідував Ісус. Люди витрачають чимало часу, коштів та зусиль, щоб дотримуватися всього цього, а Богові це взагалі неугадне: **«Бо Я милості хочу, а не жертви, і Богопізнання більше від цілопалень»** (Ос. 6:6). Ісус прокоментував слова пророка Осії так: **«Ідіть же, і навчіться, що то є: Милості хочу, а не жертви. Бо Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння»** (Мт. 9:13).

Якщо людина називає себе християнином, але не читає Писання і не виконує Його, то Ісус каже, що даремна ваша віра. Тільки Біблія може відкрити людині, що вона грішна і їй потрібно відкупна жертва Ісуса Христа. Тільки Слово Боже приводить людину до живої віри. В іншому разі хочу вже зараз поспівчувати тим людям, які називали себе християнами, проте почують від Ісуса страшні слова: **«Не кожен, хто каже до Мене: Господи, Господи! увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі. Багато-хто скажуть Мені того дня: Господи, Господи, хіба ми не Ім'ям Твоїм пророкували, хіба не Ім'ям Твоїм демонів ми виганяли, або не Ім'ям Твоїм чуда великі творили? І їм оголошу Я тоді: Я ніколи не знав вас... Відійдіть від Мене, хто чинить беззаконня!»** (Мт. 9:13).

Молюся до Господа, щоб я і кожен, хто прочитає цю статтю, були великими в Небі.

Яке місце посідає Слово Боже в моєму житті, таке місце я посаду в Небі.

Любомир Турчак
сімейний психолог-консультант,
пастор євангельської
церкви «Дім Божий» м. Рівне

З НАДІЄЮ В СЕРЦІ

Ось уже впродовж кількох років у списку призерів регіональних і всеукраїнських олімпіад із християнської етики помічаємо прізвище Трофимчук. Цьогоріч учениця 7 класу Колоденського ліцею Корнинської сільської ради Рівненського району Рівненської області Софія Трофимчук здобула друге місце у Всеукраїнській олімпіаді «Знавці Біблії», такого ж успіху досягнув її брат, третьокласник Ілля Трофимчук, а ще він нагороджений дипломом 3 ступеня за третє місце у Всеукраїнській олімпіаді «Юні знавці Біблії».

У якій сім'ї виховуються ці діти? Як батькам вдається змалку прищепити їм любов до Бога та Божого Слова? Сьогодні маємо нагоду познайомити наших читачів із мамою цієї багатодітної сім'ї. Лілія Трофимчук, медик за фахом, не лише виховує п'ятьох дітей, бере активну участь у служінні помісної церкви, співає в церковному хорі, але й пише вірші, які ми також пропонуємо вашій увазі.

Директор Колоденського ліцею Тетяна Стечик і вчителька основ християнської етики Галина Пилипчук з учнями, що стали переможцями й лауреатами олімпіад з християнської етики 2020–2021 н. р.

Я дякую, Боже, за весни, прикрашені цвітом.
І серце радіє, бо знову являєш Свою доброту!
Ти сонцем встаєш і дощем поливаєш над світом,
Щоб люди відчували турботу Твою й теплоту.

Дерева квітнуть і тягнуться віттям до мене,
І вітер у полі гойдається барвами трав,
Мелодію дзвінко виспівують птахи у небі,
Збираються вкупі й лунає немовби хорал.

Струмочки дзюрчать і біжать десь до рік швидкоплинних.
Милуюся, Господи, всюди я бачу Тебе,

Та вдячність моя, то немовби краплина,
А Ти цілий Всесвіт створив для мене!

— Лілю, скажіть, будь ласка, оскільки підготовка до олімпіади вимагає від дітей чимало часу й багато додаткових зусиль, чи вони це роблять охоче, чи Ви застосовуєте якісь особливі методи стимулювання?

— Так, для підготовки до олімпіади з християнської етики насправді потрібно багато часу — приблизно з народження дитини. Тому що за рік чи два ти дитинці не вкладаєш інформації розміром із Біблію.

Безпосередню ж підготовку до Олімпіади нам завжди проводила наша вчителька з основ християнської етики у Колоденському ліцеї — Пилипчук Галина Яківна. Це велике благословення мати такий предмет, де викладаються глибокі й важливі біблійні істини в простій і доступній для дітей формі. А коли його проводить відроджена й вірна Богові людина, то й поготів. Цей вірш присвячений нашій дорогій учительці:

Небагато є таких, як Ви...

Таких щирих і таких відкритих:
Слово мудрістю наповнене згори,
А в очах видніється привітність.

Християнська етика — це не простий предмет,
Життя учителя — мов на долоні,
Це не хімічний вам експеримент,
Слова учителя змінити можуть долі...

Ви любите Христа і Вам не все одно,
Куди ідуть дитячі душі,
Їхнє серденько — чисте полотно.
Ви боретесь за кожного із учнів!

Відмінниця чи просто дилетант
Однаково опікуються Вами,
Ви бачите в обох них діамант,
Тоді як інші розведуть руками.

Нехай Господь Вас проведе шляхом,
Де доля усміхатиметься світла,
А сивина хай не торкнеться скронь,
В очах завжди видніється привітність.

А щодо заохочень, то вони завжди вітаються в нашій сім'ї. Ще коли ми з сестричкою були малими, за вивчений Псалом із Біблії батьки нагороджували нас походом у парк чи солодощами. Ми перейняли такі методи. Дідусь із бабусяю беруть активну участь у цій справі з внуками. Доросліші дітки вже й самі розуміють, що Боже Слово — це життя і вивчають його самостійно, але й від чупа-чупса чи морозива не відмовляються ☺.

Ось цей вірш я присвятила своїй любій сестричці Оленці і в її особі нашій християнській молоді.

Нехай твій світильник ніколи не згасне,
Щоб стежка життєва до неба вела,
Нехай твоя доля, як сонце прекрасне,
Не зайде за обрій миттєвих невдач.

І хоч через терни ти часом крокуєш,
Свій зір направляй до осяйних зірок,
В молитві схилися й відразу відчуєш,
Який всемогутній твій люблячий Бог.

Так хочеться, любя, щоб горя не знали
Твої оченята й щоб сліз не лили,
Хіба що від щастя, але не від втрати,
Уста щоб усмішкою повні були.

Ти любиш служити Ісусу всім серцем,
Берешся до справи, не гаючи час,
Ти хочеш потрібною бути у церкві,
Хай Бог збереже від зневіри й образ.

А я помолюся Ісусу за тебе,
Коліна схилю ще не раз і не два,
Щоб ти лиш була відображенням неба
Й свою щирю віру життям пронесла.

— Якими підходами до виховання дітей ви могли б поділитися з молодими батьками?

— Знаєте, ми далеко не ідеальні батьки, і в нас із чоловіком часто опускаються руки. Але в такі моменти ми розуміємо, що ми теж діти нашого Небесного Батька. І Він допускає такі обставини, щоб ми знову і знову приходили з усіма своїми проблемами до Нього. Господь нам довірив ці дорогі цінні душі до часу. І за цей час ми дамо відповідь перед Ним. Тому хочеться максимально вкласти в сердечка діток Божі істини, починаючи ще з раннього віку. Якось ще в пологовому будинку я розповідала своїй новонародженій донечці про створення світу, а жінка, що лежала поряд, здивовано слухала й запитувала, про що це я... От і вона змушена була слухати біблійні історії ☺

Я вдячна своєму коханому чоловікові за виховання діток. У нас троє хлопчиків і їм по-особливому треба тверда батьківська рука й опора в дитинстві. Сучасний світ із його новітніми технологіями вельми оманливий. Можливо, хтось назве нас старомодними, але в нас в будинку не проведений централізований інтернет. Ми вирішили, поки дітки малі, ми можемо спокійно ще пожити без нього. Розуміємо, що є інші обмеження доступу (на зразок пароллю на wi fi), але знаємо, що вмовляння дітей на батьків часто діють позитивно, тому поки що так...

Я у небо дивлюся з надією в серці,
Воно Вічністю вабить мій стомлений зір,
Небо чує людини молитви відверті
І твою бачить душу, мій друже, повір!

Усі болі й тривоги, що людству відомі,
Знає Небо, і ми не байдужі Йому...
Ми для Бога-Творця не «ледь просто знайомі»,
Він життя дає нам, розганяючи тьму!

Це не просто далось могутньому Богу,
Мусив Сина у жертву за мене віддати...
Щоб у вічне небо відкрити дорогу,
Ісус на хресті мав за мене страждати...

Небо бачило день, коли я зі сльозами
Прихилився чолом до підніжжя хреста
І побачу так близько Ісусові рани,
Вони душу спасають від влади гріха.

Ярослав і Лілія Трофимчуки та їхні дітки: Софія, Юліан, Ілля, Натан, Естер.

Я у небо дивлюся із вірою в серці,
Бо чекаю Ісуса, що в славі гряде
Не для того, щоб знов на Голгофі померти,
А забрати всіх вірних у небо й мене!

Безсонні ночі в мамі й тата,
Здається, зупинилась мить,
Коли дитина хвора в хаті,
Ніхто тоді уже не спить...

Молитва — наша зброя сильна,
Бог забирає всякий страх,
Душа стає від страху вільна,
Хоч навіть сльози на очах...

Як молишся, то ніч світліша,
Із серця відійде туга,
У цілім світі наймиліша
Твоя дитина дорога.

Коли не можеш пригорнути,
Поглянуть в очі, обійнять...
Пройди молитвою в палату
І тихо біля ліжка сядь...

Промов до Бога все, що хочеш
Сказати сину... а Господь
Потішить Сам твою дитину,
Лиш в Ньому поміч всю знаходь.

Він і обійме, і потішить,
Біль весь із тіла забере,
Дитяче серденько спокоєм
Обгорне міцно й сон пошле.

Я дякую Тобі, мій Боже,
За друзів вірнее плече,
В біді мені вони допоможуть,
Дадуть пораду, а іще...

Помоляться й відчують серцем
Про що болить душа моя.
Із вами, милі, я відверта,
Я з вами, рідні, — не одна!

Навчайте з мудрістю від Бога,
Для мене цінні ті слова,
Бо лише в Нього допомога,
Ні в кому щастя більш нема...

Ви любите мене, я знаю,
Й про це частенько чую я,
Від пустослів'я відрізняю
Відверті, щирі почуття!

Я дякую вам, друзі милі,
За те, що молитесь не раз.
По молитвах дає Бог сили
Проходить труднощі щораз!

Задумуюсь не раз я і не два,
Чому цікаво так збігає час...
Коли я поспішаю — він летить,
Коли чекаю — йде неначе вічність мить.

Коли життя щасливо пробігає,
Роки, немов секунди, пролітають,
Коли у мирі, в радості, в здоров'ї,
То й непомітно, як сивіють скроні.

Коли ж біда постукає в життя —
Такими довгими здаються ті літа...
Хвилини довго так плинуть,
Чекаєш: що ж то принесуть?

А як хвилини ті минають
В лікарні, як близьких спасають,
Коли ось там, в операційній,
Життя для тебе дуже цінне...

Минає ж вечір, мов секунди,
Коли сидиш у колі друзів.
Ти хочеш, щоб спинилась мить,
Та час на місці не стоїть.

Господь нам час подарував
І вчасно всі події вклав.
Життя дочасне: горе й радість —
Минає все й приходить старість...

Я вдячна Богу, що на небі
Не буде в часі вже потреби,
Там вічно житиму із Ним,
З моїм Ісусом дорогим!

Прогорнула ще одну сторінку...
День минув пішов у небуття.
Зупинись, подумай-но, людино,
Бо життю немає вороття.

Не повернеш ти дитинство, юність,
Ні батьків, ні друзів, що пішли,
Розраховуй, друже, лиш на старість,
Якщо Бог тобі її пошле.

Подивись, хто поруч є з тобою,
Цінуй кожного, бо життя, як мить.
Ти ж крокуєш стежкою вузькою,
Щоб із другом пліч-о-пліч іти,

Щоб була можливість зазирнути
В очі ближньому й сказати добрих слів,
Усміхнутись, радість розділити,
Чи й поплакати, як треба, від душі.

Ми ж у Церкві всі одній зібрались
Й хочемо, щоб Бог був серед нас,
Тож давайте щиро намагатись
Один одному вділяти час.

Бо Господь радіє, коли діти
Сповнені любові й співчуття,
Одне з одним в мирі хочуть жити:
Вразивши — спішать із каяттям.

Бог єднає нас в одну родину,
Щоб ми плід для Нього принесли.
Зупинись, подумай-но, людино,
Який внесок робиш ти?..

Я, Отець, до Тебе приходжу,
Щоб Ти мудрістю сповнив розум.
Очі в небо свої підводжу,
Бо живу під Твоїм покровом.

Хочу бути на Тебе схожа;
Мрію небом я тільки жити,
Без поради Твоєї не можу
Я ні мріяти, ні любити...

Хочу мати в усьому терпіння:
До роботи, до рідних, друзів.
Ти даєш лиш таке уміння
Просто так, не в моїй заслугі.

Хочу радістю завжди світити,
Щоби очі сяли щастям,
Якщо буду за Словом жити,
Моя радість ніколи не згасне!

Враховуючи карантинні обмеження напередодні Різдва сім'я Трофимчуків підготувала вітання для Церкви: самі написали слова, музику, відзняли відео і розіслали всім близьким і знайомим. Господь подарував усім діткам музичні здібності, а батьки потурбувалися, щоб вони навчалися гри на різних інструментах.

Радій, уся земле, настало Різдво,
Месія прийшов у цей світ,
Забудьмо всі біди, радіймо разом,
Всім шлімо різдвяний привіт!

Наша сім'я вітає вас з Різдвом Ісуса Христа,
Радості, миру повсякчас бажаємо в ваші серця.
Хай в ваших оселях чується спів

і щастя наповнює дім,
Хай Церква зростає у Божій красі,
вам благословення усім!

Ісус народився, на сіні лежав,
До Нього прийшли пастухи,
Ніхто з них нічого з собою не мав —
Принесли сердечка свої.

Прийшли мудреці із далеких країн,
Узявши дари дорогі,
Дізнались, що Цар народився у світ,
Бо зірка з'явилася їм.

Месія родився, о друже, почув,
Його в своє серце впусти!
Його теплоту і турботу відчуй,
Засяєш зорею і ти.

Стосовно своєї поетичної творчості Ліля говорить так:
«Це все Бог. Моя лише рука. Але і її Бог створив. Уся слава Йому!»

КОЛІР НЕБЕС, СИНІЙ КОЛІР

Царює Господь, — зодягнувся у велич...
Пс. 92:1

Голубе і синє — символи Божої слави. Це кольори Його Царства, Його панування над усім — живим і неживим. Два великі свідчення Христового Царства — Біблія і створений Ним світ — постійно нагадують нам про Царя Його кольорами — синім і голубим.

Погляньте навкруги — наша планета заповнена голубим кольором! 13 лютого 1990 року космічний корабель «Вояджер», здійснюючи свій політ, був уже за межами нашої Сонячної системи, у 6,5 мільярда кілометрів від нашої планети. Камери космічного корабля були спрямовані на Землю — і що ж через них було видно? З такої величезної відстані Земля здавалася маленькою точкою — точкою яскраво-синього кольору. Навіть на такій неймовірній відстані було видно, що наш світ — синій!

Дзвіночок (*Campanula petiolata*)

Весь Усесвіт, а наша планета особливо, щедро прикрашена синім і голубим — із волі нашого Господа й Творця. Сапфіри й небесна сфера, жабки, мавпочки й метелики — усе несе в собі голубий колір — особливий знак, яким позначив творіння Цар царів.

Про голубий колір як про божественну печатку говорить нам Біблія. У Книзі Вихід читаємо,

що ткачі й ремісники мали прикрашати святилище Бога виробами із блакиті, пурпуру та червені (червоногарячий колір). А в Книзі Числа (15:38) сказано, що ізраїльські сини мають зробити на краях своїх одяг кутаси з блакитної нитки, щоб не забувати Бога та Його заповідей.

Голубі небеса

В англійській мові є така приказка: «Це було, коли місяць був голубим». Так говорять про подію, яка відбувається вкрай рідко. Насправді «голубий місяць» зовсім не голубого кольору й буває не так уже й рідко. Голубим місяцем називають другий повний місяць календарного місяця — це трапляється один раз у 2,7 року. Але іноді й звичайні місяць і сонце можуть видаватися голубими. Це відбувається, коли повітря заповнене димом від виверження вулкана, пилом піщаної бурі чи гаром палаючого лісу. Щільна хмара дрібних частинок, що піднімаються в повітря, пропускає лише голубу частину спектру; до наших очей доходять промені лише такого кольору — і місяць чи сонце здаються нам голубими.

Хоча часто нам здається, що Сонце жовте, насправді голубого кольору воно випромінює набагато більше, ніж жовтого. То чому ж воно нам не здається блакитним? Річ у тім, що більшу частину голубого світла, випроміненого Сонцем, «ловить» повітря, що оточує Землю. Сонячне, або біле світ-

ло складається з усіх кольорів веселки (пригадуєте: Чапля Осінь Жде Завзято Буде Сани Фарбувати). Але Господь створив молекули атмосферного повітря так, щоб вони розсіювали більшу частину голубої складової сонячного світла. Саме тому небо здається нам голубим. Навіть уночі, особливо коли не видно місяця, чисте, безхмарне небо здається темно-синім, кобальтовим. До речі, тонкий шар атмосфери Марса розсіює червону частину спектру сонячного світла, тому марсіанське небо здається рожевим!

Океани й моря Землі здаються нам синіми й голубими з тієї самої причини, що й небо. Як і молекули повітря, молекули води відбивають голубу частину спектру сонячного світла. Так і з'являється голубінь наших морів.

Небесні сфери

Не всі зорі жовті, як наше Сонце. Вони можуть бути різних кольорів залежно від температури поверхні. Якщо розглядати спектр зір від найхолоднішої до найгарячішої, то їхній колір змінюється від червоного до оранжевого, потім стає жовтим, білим і, зрештою, голубим. Червоні зорі — найхолодніші, температура їхньої поверхні «всього лиш» 2760 градусів. А ось температура поверхні голубих зір сягає позначки 50 000 градусів — у десять разів більше, ніж у нашого Сонця! Ми бачимо не все світло, що випромінюють голубі зорі. Більша частина цього світла не доступна для наших очей, це — ультрафіолетове випромінювання. Якби ми могли бачити ультрафіолетові промені, як бджоли, то голубі зорі здавалися б нам набагато яскравішими.

Голубий колір розжарених зір розкриває нам чудову силу Ісуса. Кожна з цих зір, як печатка, позначає небеса, показуючи, що Хазяїн і Цар усього — Бог. Наша галактика, Чумацький Шлях — це переважно охололі червоні зорі. Але в інших, далеких галактиках, гарячих голубих зір надзвичайно багато. Через це й уся галактика може здаватися голубою, несучи нам із небес божественне сяйво.

Синій — отже, непростий

Ніде виявлення синього кольору не буває таким складним, як на нашій планеті. Уран і Нептун, дві планети нашої Сонячної системи, переливаються бірюзою. Це відбувається через особливі переливи сонячного світла у хмарах, що оточують ці планети. Звичайно, це явище дивовижне, але якщо порівняти його з тим, як голубий колір утворюється в істот, що населяють нашу Землю, воно відразу померкне. Атмосфера, що відбиває голубий колір, — просто елементарна подія поряд із земними створіннями голубого кольору, тому що таке забарвлення тварин є результатом надскладних процесів. Тварини, забарвлені в голубий або синій колір, зустрічаються не часто. І тому, побачивши їх навіть один раз, ви отримаєте незабутні враження.

Це стосується і тих тварин, які світяться голубим світлом. Рон Черч, фотограф, який знімає морських тварин, розповідає про зустріч із такими істотами. Рон був у човні в морі біля

мексиканської пустелі Байя Каліфорнія і шукав планктон: «Я підіймав наповнену сіть із води, коли помітив, що вона вся світиться. Яскравий голубий колір, подібний і на електричний, і на світло газового пальника, хвилями виходив із маси планктону» (1). Сяючі тварини, що випромінювали мерехтливе неонове світло, згодом були досліджені. Ними виявилися крихітні рачки, що отримали довгу латинську назву *Nyctiphanes simplex*. Багато тварин, що живуть у морі, світяться в темноті. Господь потурбувався, щоб Його царську печатку було видно всім і завжди, удень і вночі. На секунду, на мить крихітний рачок перетворюється в сяючу коштовність, гідну корони. Чи ж це не прославлення могутнього Творця?

Пір'я в пташок буває жовте, червоне, оранжеве завдяки певному типу пігменту, що міститься в пір'ї. Але голубе й синє пір'я, очі, луска риб, голуба морда мавпи мандрила набули такого кольору завдяки особливій складній будові тканин. Пігмент не може дати такого забарвлення. До речі, коли порівняти всі кольори веселки, то виявиться, що голубий, синій і фіолетовий мають найвищий рівень енергії. Але

Господь не скупиться й тішить наше око цими небесними кольорами.

Вихід 24:10

Що з усього створеного Господом — найкраща прикраса царських тронів? Коштовне каміння. Один із найгарніших коштовних каменів — корунд. Корунд дуже міцний; згідно зі шкалою міцності Маоса, він дев'ятий і поступається лише алмазу. У чистому стані корунд безколірний, хоча наш Небесний Отець створив і багатоколірні різновиди

корунда. Якщо говорити спрощено, корунди бувають двох видів: рубіни і сапфіри. Рубіни яскраво-червоні. Сапфіри можуть бути жовтими, зеленими, рожевими й фіолетовими. Та найбільше цінують голубі та сині сапфіри. Кристал голубого сапфіра такий самий, як і в прозорого, а колір йому дають домішки заліза або титану. А якщо в кристалі корунду є домішка хрому, то він червоного кольору, і тоді його називають рубіном.

Алмаз — найміцніший з усіх мінералів, мабуть, найчудовіший витвір божественної руки. Алмази народжуються на глибині понад 160 кілометрів, при температурі більш як півтори тисячі градусів, під тиском майже в сімсот тисяч тонн на квадратний метр! Алмази, як і сапфіри, бувають різного кольору; зустрічаються і голубі алмази, хоча найрідкіснішим вважають червоний.

Про речі не такі величні

У східній частині Північної Америки росте ліана *Smilax*

herbacea. У цієї приємної на вигляд рослини синювато-чорні плоди зібрані в невеликі грона, схожі на виноградні. На вигляд досить симпатично, але запах! Недарма американці називають її «тухлою квіткою». Маленькі зеленуваті квіточки цієї скромниці пахнуть гнилим м'ясом. Мухи злітаються на запах тухлятини, активно беручи участь у запиленні квіток.

Голубий і синій кольори, кольори величі Господа, у світі рослин зустрічаємо не так часто. Природний голубий колір пелюсток у диких рослин — досить велика рідкість. Те, що цей колір не так часто можна зустріти і в рослинному, і у тваринному світі, свідчить нам про його винятковість і царственність. Наш Бог, Господь блакиті, править нами, Він один, і іншого такого немає і не може бути!

Жива веселка

Ми вже говорили, що у птахів пір'я голубе не тому, що в них є особливий барвник-пігмент, що надає їм такого кольору, а завдяки особливій будові тканин. Тканини деяких тварин мають особливі оптичні властивості — вони створені так, щоб відбивати голубий колір. Струмені дощу відбивають увесь спектр світла — і видно веселку, а в цьому випадку видно лише голубий або синій колір. Якщо колір організму визначає не наявність пігменту, а спосіб, у який Творець сплів усі складові організму в єдине ціле, то говорять про структурний колір. Голубе і синє пір'я птахів — якраз приклад структурного забарвлення.

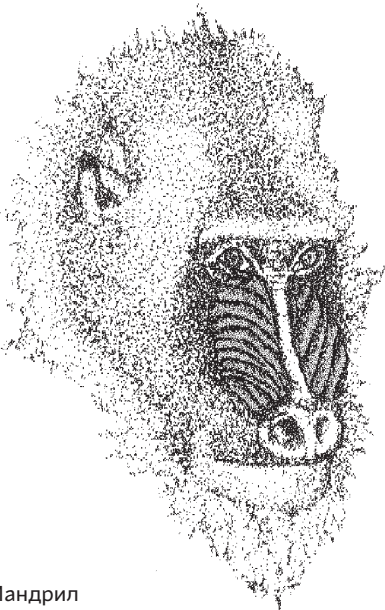
Ще раз підкреслю, що структурне забарвлення у світі тварин зустрічається набагато рідше, ніж пігментація. Саме тому істоти голубого й синього кольору рідкісні. Є й винятки — кілька морських організмів і тропічних жаб (до речі, в однієї з них слиз на шкірі містить страшну отруту кураре). Їхнє забарвлення визначається наявністю особливого пігменту. Будова тканин у тварин із голубим забарвленням надзвичайно складна й різноманітна. З погляду фізики пір'я павича і морда мавпи мандрила представляють одне й те саме явище. Однак, хоча в тому і в іншому випадку йдеться про крихітні «призми» в тканинах тварини, усе ж Бог створив їх абсолютно

різними. До речі, не зовсім правильно говорити про мікроскопічні структури, ці утвори більш ніж мікроскопічні. Вони настільки маленькі, що побачити їх можна лише за допомогою електронного мікроскопа.

Чудовий приклад структурного забарвлення — райдужне або мінливе. Таких напрочуд

красивих тварин можна зустріти досить часто. У крихітної колібрі веселкою переливається пір'я; різними кольорами переливаються очі звичайнісінької мухи. Спільним у цих істот є те, що неможливо визначити, якого вони кольору, — їхнє забарвлення змінюється залежно від того, під яким кутом ви на них дивитесь. Наприклад, крила деяких райдужних метеликів здаються синіми, якщо ви подивитесь на них просто зверху. Якщо ви дивитиметесь на них збоку, вони стануть фіолетовими, а якщо поглянете під іншим кутом — вони будуть зеленими. Така мінлива природа цього явища.

Достеменно зрозуміти й пояснити дивовижні надмініатюрні структури, які Господь використав

Мандрил

Дереволаз
(*Dendrobates azureus*)

Ліана (*Smilax herbacea*)

для того, щоб тканини живих істот могли переливатися всіма кольорами веселки, неможливо. Крихітні призми, завдяки яким пір'я павича схожі на веселку, настільки малі й досконалі, що людина не спроможна відтворити їх, якою б високою технологією ми не користувалися! Лише Бог може створити світ тварин, які переливаються невловимими відтінками. Це витвір Великого Художника, шедевр, який не можна відтворити за допомогою полотна та фарб, комп'ютера чи спеціального верстата. Ось що говорить Хільда Саймон: «Нескінченно малі структури, що відповідають за утворення цих кольорів, несхожі ні на що, що здатна створити людина, є справжнім чудом — настільки вони мікроскопічні й виняткові» (2).

Розглянемо історію життя однієї-єдиної тварини з райдужним забарвленням, і ви побачите, яка вона неймовірна. Цьому важко буде повірити навіть після того, як ми все докладно розглянемо й вивчимо.

Імператорський парусник

Той, хто побував у Папуа Новій Гвінеї, назавжди запам'ятає тамтешню скарбницю рідкісних надзвичайно красивих тварин. Саме там і живе наш герой — метелик імператорський парусник (*Ulysses telegonis*). Це, можливо, найпрекрасніша тварина на Землі. Якщо ми дослідимо цю дивовижну комаху, неймовірний шлях, який вона проходить від яйця до гусениці й метелика, наше благоговіння перед Богом зросте безмірно. Як і голубі зорі вночі, ці лазурові істоти винятковим чином відбивають велич слави нашого Царя.

Імператорський парусник
(*Ulysses telegonis*)

Хільда Саймон так говорить про дивовижну будову райдужного метелика: «У яйці закладено план не лише неймовірного й чудового перетворення гусениці в лялечку, а відтак у метелика, не лише його форма, колір, розміри, життєво важливі органи та їхні функції. Там ще закладено схему будови сотень тисяч лусочок, що покривають обидва боки крил. Відповідно до неї формується нижня поверхня крил, і десятки мільйонів мікроскопічних утворень вкладаються особливим, досконалим в оптичному сенсі способом, щоб дивувати... багатством фарб!» (3).

Процес перетворення гусениці в метелика називають метаморфозом. Життєвий цикл комах складається з чотирьох стадій: яйце → личинка → лялечка → доросла комаха. Личинка парусника, як і будь-якого метелика, називають гусеницею, а доросла комаха має крила. Місце, де «гидке качення перетворюється на прекрасного лебедя» — лялечка. Там відбуваються дивовижні речі, насправді чудові й таємничі.

Для більшості комах життя починається зі стадії яйця (4). Із яєць метеликів з'являються крихітні гусенички. Голо-

вна мета життя гусениці — їжа, вона має весь час їсти й рости. Нам добре відомий апетит цих створін і те, яку шкоду вони можуть завдати деревам, садовим рослинам і посівам. Місяць або близько того вони їдять не зупиняючись, ненаситно й жадібно, кілька разів линяючи (змінюючи шкурку), щоб тільки, яке швидко росте, не було тісно. Нарешті гусениця перестає їсти і шукає місце, де вона може перетворитися в лялечку. Найчастіше гусениця вибирає місце на гілці деревця або куща. Лялечка може звисати з гілки, а може бути прикріплена до неї.

Лялечку метелика називають хризалідою. На цій стадії розвитку тіло дорослої гусениці розріджується, тобто в процесі хімічних реакцій тканини тіла розщеплюються. Те, що колись було системою органів гусениці й надскладними тканинами цих органів, стає жакливою мішаниною рідин усередині лялечки!

Пітер Фарб у книзі «Комахи» пише, що лялечка здається мертвою, але насправді «у ній шаленим темпом відбувається перебудова всіх тканин» (5). М'язи, шкіра, антени, кишківник, ротовий апарат, ніжки гусениці — усе це зникає, частково або повністю. Інші ж органи й системи органів — нервова система, повітряні каналці, серце, кровоносні судини й органи, що виконують роль нирок, не зникають цілком, але перебудовуються. Мозок комах збільшується й теж перебудовується. І з тієї ж рідкої каші мають вирости райдужні крила й очі метелика!

Зміни відбуваються через кілька особливих причин. З волі Господа перетворення відбувається протягом чотирьох тижнів — для того, щоб, наприклад, шлунок майбутнього імператорського парусника був налаштований до іншої їжі, незвичної для ненажерливої гусениці. Гусениця їла листя й траву, а метелик тоненьким як соломинка хоботком пийтиме квітковий нектар. Ісус передбачив повну перебудову м'язової системи, щоб вона відповідала способу життя й будові метелика. М'язи, за допомогою яких гусениця виконувала повільний, рівномірний рух, зовсім не подібні на ті, що рухають крильцями чи шістьома ніжками. Змінюється і серце гусениці — адже воно має качати кров так, щоб і величезні крила метелика могли нормально постачатися кров'ю, а уявити собі, які тоненькі там судинки! У лялечці мають відбутися нескінченні перетворення, доки незграбна гусениця не стане граціозним метеликом.

Деякий час частина нервової системи гусениці функціонує поряд із новісінькою нервовою системою метелика. Як це можливо, щоб в одному організмі містилися дві нервові системи різного типу? Ми не можемо сказати, ми просто маємо пам'ятати, що «все можливо Богові» (6). Деякі нерви, сформовані в лялечці, не працюють доти, доки метелик не вийде з лялечки. Як комаха знає, коли задіяти нові нерви, коли відкинути старі — це таємниця для біологів. Дивовижно, але нервова система гусениці існує доти, поки вона ще потрібна, а потім просто-напросто зникає!

Ще одне свідчення божественного керівництва метаморфозом можна знайти в порядку, за яким органи гусениці перетворюються на органи метелика. Деякі органи гусениці розчиняються і зникають відразу ж, а ті, які ще потрібні для життєдіяльності — лише в останній стадії перетворення.

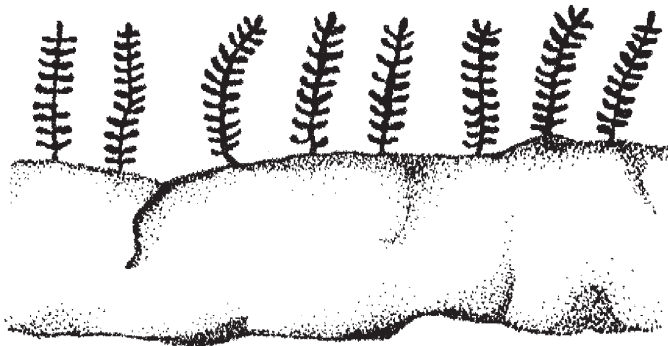
Саме в цей дивовижно короткий період народжуються чудові крила імператорського парусника, вкриті сотнями тисяч лусочок. На кожній лусочці розміщені сотні напрочуд точно сконструйованих оптичних структур. У це важко повірити, але впродовж не дуже багатьох днів у тишині й темноті всередині лялечки з'являються мільйони надскладних голубих призм!

Перетворення, яке переживає імператорський парусник, та власне й усі метелики, — явище справді чудове й досі ще до кінця не вивчене. Біологи не можуть зрозуміти його, хоча

вивчають багато десятиліть. Пітер Фарб зазначає: «Очевидно, має існувати якийсь центр, що контролює й управляє надскладним розчиненням тканин гусениці й організацією їх у тканини дорослого метелика, побудовою нового організму з отриманої сировини (7). Для тих, хто може прийняти це, — перетворенням керує рука Господа!»

Незважаючи на роки досліджень, учені дізналися й зрозуміли не так уже й багато з того, як гусениця перетворюється на метелика. Наведемо знову слова Фарба: «Розум людини тривалий час не міг досягнути дивного росту й розвитку багатьох комах із яйця в червоподібну личинку, тоді в нерухому лялечку, а вже з неї в крилату дорослу комаху». (8) Схоже, Бог не поспішає пояснити нам процес метаморфозу.

Зрозуміти чудо перетворення лускокрилих важко ще й тому, що лялечки різних комах із волі й задуму Господа розвиваються по-різному, своїм особливим шляхом.

Крила метелика (збільшення в 37 500 разів)

Доктор Майкл Дентон сформулював це так: «Шляхи, якими в процесі метаморфозу формуються системи органів дорослої особини, приголомшливо різноманітні у різних видів» (9).

Усе творіння благословляє Творця (Псалом 102:22), і слава Ісуса проливається не лише на імператорського парусника або творіння голубого і синього кольорів. Цей метелик — прекрасний символ того, як Господь царює в природі, над усім, що в ній є. І в цьому сенсі ми вибрали хороший приклад ще й через назву — імператорський парусник. Чудові зміни, що відбуваються в процесі метаморфозу комах, слугують прикладом нескінченної турботи Бога про кожне Своє творіння! І незважаючи на свою неосвіченість, ми теж можемо отримувати і Його турботу, і Його любов. Він керує всіма — простими й складними, слабкими й сильними. Починаючи розуміти, що відбувається всередині комах імператорського парусника, щоб його крила прикрасились сяючим синім блиском, завмираєш у благоговінні перед Ісусом Христом, Творцем!

Голубий, пурпуровий і червлений

Коли ми дивимося на небо, ця голуба височина вабить нас. Кожен хоча б раз у житті мріяв піднятися високо-високо за хмари. Голубе небо здається близьким, простягни лишень руку — і торкнешся його, але як не лий до нього — воно недосяжне.

Багато хто так само думають про Бога. Вони бачать свідчення Його безмежності і сили, якими сповнений Усесвіт; але їм здається, що Він завжди буде недосяжним. «Недосяжне далеко» — ось як можна назвати таку уяву про Бога; «Цар, до якого не можна наблизитися». Але це неправильно — ми можемо торкнутися Його. Точніше, Він — нас...

Через те, що ми грішні, нам неможливо прийти до Нього, як би ми не намагалися. Що ж нам робити, щоб урятуватися від смерті — неминучого наслідку гріха? Що ми не роби-

ли б — усе буде марно! Зло, яке ми чинимо протягом усього життя, велике, і його позначка на нас — як пляма крові на одязі. Не обманюймося — навіть людина, яку ми вважаємо «хорошою», вражена й зіпсована гріхом.

І все ж є шлях, який дозволить кожному позбутися прокази гріха і бути з Богом вічно:

«Прийдіть, і будемо правуватися, говорить Господь: коли ваші гріхи будуть як кармазин, — стануть білі, мов сніг; якщо будуть червоні, немов багрянця, — то стануть мов вовна!» (Іс. 1:18).

Сам Бог в Ісусі узяв на Себе наші гріхи й прийняв за них кару на хресті — прийняв на Себе ту смерть, яку заслужили ми!.. Перед тим як розіп'ясти й убити Ісуса, Його кати, «роздягнувши Його, багрянцю наділи на Нього» (Мт. 27:28), червоний одяг. Червона кров наших гріхів заплямувала Його, щоб ми очистилися. Його любов, як червоний алмаз, найкоштовніше з усього того, що в нас є!

На самому початку нашої розповіді ми говорили, що святитище Бога мало бути прикрашене голубим, пурпуровим і червленим. Червлений (червоний) колір символізує смирення й жертвність Ісуса, голубий — Його велич і славу, пурпуровий або багрянний — Його воскресіння.

Багрянний колір говорить нам про те, що Бог — Єдиний. Як у багряному злилися голубий і червоний, так невіддільні святість і милість Божі, Його суд і спасіння. Він і справедливий Цар, і милосердний Спаситель, і Дух Істини. Багато хто переконує себе, що Бог поблажливий до гріха: «Бог — це любов, і Він не може нікого покарати пеклом». Вони не усвідомлюють, що ми самі гріхом відриваємо себе від Бога, позбавляючи можливості прийняти руку спасіння, простягнути Ним — якщо не відмовимося від гріха, не відкинемо його геть. Але є й ті, хто забув, що Господь милосердний. Вони потрапили в пастку своїх гріхів, страждають від цього. Вони забули, що Бог дає нам шлях, ідучи яким ми отримуємо прощення всіх своїх гріхів.

Ті, хто впокорився перед Богом, хто присвятив себе вірі в Бога Сина, що помер і воскрес, отримують від Нього прощення й спасіння. Лише тоді недосяжні голубі далі відкриваються для нас. Є пекло, і є Ісус — єдиний Шлях на небеса, і іншого бути не може. Вас не спасуть ні добрі справи, ні те, що ви залишите після себе. Вам треба щирим серцем повірити в Господа нашого Ісуса Христа і довірити своє життя Йому. Не ми повинні вирішувати, як нам жити, а лише Він. Чи хочете ви цього? Якщо так, помоліться. Можливо, вам будуть близькі такі слова:

Милостивий Боже, я зрозумів, що чинив гріх, живучи власним життям і відкидаючи Тебе. Прости мені через Сина Твого, Ісуса Христа, через смерть Його на хресті. Ісусе, увійди в моє серце і стань моїм Царем і Богом. Господи, дай мені вічне життя, прошу Тебе. Укажи, як мені жити. В ім'я Господа Ісуса Христа молю. Амінь.

Рік Дестрі, доктор медицини

Дестрі, Р. Цвет небесный, синий цвет [Електронний ресурс] // Творец. №32. Електрон. журн. Режим доступу: <https://scienceandapologetics.com/books/pdf/tv32.pdf>. Дата перегляду: 15.06.2021.

Примітки

1. Church, Ron, *Bioluminescence: The Sea Living* (Oceans Magazine, Number 2: San Diego, 1970), p. 23.
2. Simon, Hilda, *The Splendor of Iridescence: Structural Colors in the Animal World* (Dodd, Mead & Company: New York, 1971), p. 77.
3. *ibid.*, pp. 214-215.
4. У деяких комах — наприклад, у тлі — немає стадії яйця. На світ з'являється жива комаха, тільки маленька.
5. Farb, Peter, *The Insects*, (Time Incorporated: New York, 1962), p. 58.
6. Мр. 10:27.
7. Farb, p. 59.
8. *ibid.*, p. 55.
9. Denton, Michael, *Evolution: A Theory in Crisis*, (Adler & Adler: Bethesda, 1986).

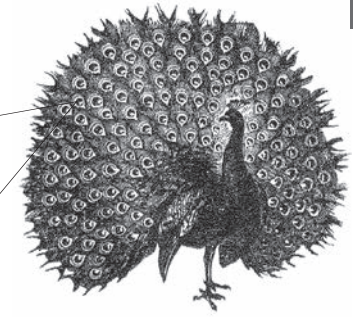

ПАВИЧ

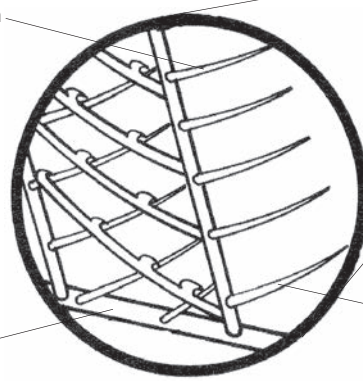
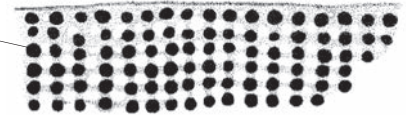
Відблиск слави
Небесного Царя

Самця павича називають півнем, а самочку — курочкою.

Павич звичайний (*Pavo cristatus*) живе в Індії і на острові Шрі Ланка.

Барбула в розрізі. Видно призми, які надають оперенню павича блискучий синій колір (збільшення в 26 700 разів).

перо павича під мікроскопом

стрижень пера

барбула

Кожне перо павича складається з мільярдів частинок, старанно з'єднаних Творцем в одне ціле.

Голубе молоко

Спробуйте в домашніх умовах побачити, як виходить, що небо — голубе. Усе, що вам знадобиться, — склянка теплої води, ліхтарик, трішки нежирного молока й темна кімната.

Додайте 10 крапель нежирного молока в склянку води. (Молоко обов'язково має бути нежирним!) Старанно перемішайте. Поставте склянку на рівну поверхню (стіл) у темному місці. Вимкніть світло й увімкніть ліхтарик. Посвітіть ним на стінку склянки так, щоб промінь був перпендикулярний лінії зору. Якого кольору стала вода? Вона має стати блакитною. Чому?

(Вода у склянці стає блакитною, тому що голуба складова світла ліхтарика відбивається від білків у цукрі молока, розчинених у воді (незбиране молоко містить багато жирів, краплинки жиру спотворюють увесь спектр світла, тому в досліді із жирним молоком вода здаватиметься білою, а не голубою!). Для того щоб зафарбувати небо в голубий колір, Господь використовує молекули повітря й частинки пилу, розчинені в повітрі. Саме вони розсіюють голубу складову сонячного світла.)

Знайди слово

М	В	К	О	Р	У	Н	Д	Е	Г
Ж	А	Б	К	А	Є	Ж	З	П	У
И	К	Н	Л	О	І	К	Л	Р	С
К	Ч	М	Д	А	М	О	П	И	Е
О	Е	Т	С	Р	К	А	Р	З	Н
Л	Л	У	Ф	Х	И	И	Х	М	И
І	Я	Щ	Я	Ц	Ю	Л	Т	А	Ц
Р	Л	І	Н	Д	И	Г	О	Ь	Я

Банк слів

гусениця
індіго
корунд
лялечка
блакить
жабка
мандрил
комаха
призма
колір

Чи знаєте ви?

- У ящірки короткохвостий сцинк язик голубого кольору.
- Пташка сула блакитнонога так називається тому, що її лапки кольору неба!

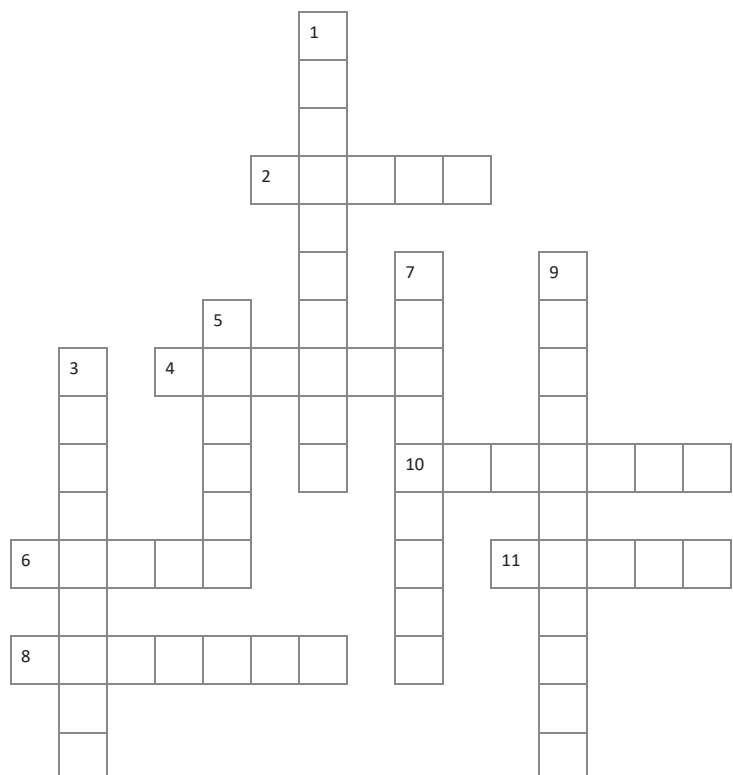
Кросворд

По вертикалі

- Перетворення яйця в личинку, личинки — в лялечку, а відтак у дорослу комаху називають _____.
- _____ — лялечка метелика.
- _____ надає кристалу корунду голубого кольору.
- Жабка _____ має рідкісне для тваринного світу голубе забарвлення.
- _____ поверхні голубих зір сягає 50 000 градусів.

По горизонталі

- Імператорський парусник живе в _____ Новій Гвінеї.
- _____ буває жовтим, зеленим, рожевим, фіолетовим, але найбільше цінують голубий камінь.
- Безхмарної ночі над нами бездонне _____ неба.
- _____ визначає жовте й оранжеве забарвлення тварини і рослини.
- _____ — це розкладене на сім кольорів біле сонячне світло.
- _____, незважаючи на свій розкішний різнобарвний хвіст, близький родич курки.

ЧИСТОТА ДУМОК І ВЧИНКІВ ЛЮДИНИ

Урок для 3 класу

Руслана Юрків,
учитель
християнської етики
КЗ ЛОР «Львівська
загальноосвітня
санаторна школа
№ 1 І-ІІІ ст. імені
Б.-І. Антонича»

Мета: продовжувати поглиблювати знання дітей про світ і людину як творіння Божі; наголосити на важливості та необхідності зберігати чистоту думок і вчинків у повсякденному житті; формувати в учнів життєві компетентності та загальнокультурну грамотність; удосконалювати вміння керуватися в поведінці моральними нормами та цінностями; розвивати бажання втішати Господа своїми добрими вчинками, гарною поведінкою та бути вдячними за Божі дари для людини.

Обладнання: ноутбук, проектор, біблійні цитати, презентація, роздавальний матеріал (шаблон «Сонечко»).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Взаємне християнське привітання. Організація класу

Пісня з рухами

Зернятко

Зернятко до зернятка,
Камінчик до камінчика,
Цеглинка до цеглинка —
Будуємо Божий дім!
Кожен ранок, кожен вечір
Будуємо Божий дім!
Через пісню, через слово
Будуємо Божий дім!
Будуємо Божий дім
В прекраснім світі цім!

Вправа «Поділися усмішкою»

— Слава Ісусові Христу!

Не поспішайте сідати за парти. Зробіть, будьте ласкаві, одну річ. Погляньте одне одному у вічі, приязно усміхніться і привітайтеся.

Дякую. Будь ласка, сідайте.

Усмішка нічого не коштує, триває мить, але багато дає. Вона створює атмосферу доброзичливості, а на душі стає приємніше й тепліше.

Отож намагайтеся завжди розпочинати свій день з усмішки та християнського привітання рідних, знайомих, друзів.

*Господи, слава Тобі хай лине повік-віків.
Дякуємо за можливість роздумувати над Словом Твоїм. Благослови цей урок, нехай Твої Слова торкнуться кожного серця у цьому класі. Амінь.*

II. Актуалізація опорних знань учнів. Спільна молитва-подяка

Загадка

Усе вона знає,
Добра нас навчає.
Як Бога любити
І людям служити.
(Біблія)

*Дидактична гра
«Бог створив...»*

Бог створив зозулю, яка співає:...
(«Ку-ку!»)

Бог створив ворону, яка співає:...
(«Карр-карр!»)

Бог створив півника, який співає:...
(«Ку-ку-рі-ку!»)

Бог створив песика, який співає:...
(«Гав-гав!»)

Бог створив кицьку, яка співає:...
(«М'яу-м'яу!»)

Бог створив свинку, яка співає:...
(«Хрю-хрю!»)

Бог створив жабку, яка співає:...
(«Ква-ква!»)

Бог створив людину, яка співає:...
(«Ля-ля-ля!»)

*Дидактична гра
«Щоб ми могли...»*

Щоб ми могли розповідати цікаві історії, Бог створив нам... (вуста)

Щоб ми могли вдихати чудовий аромат квітів, Бог створив нам... (носик)

Щоб ми могли смакувати улюблені ласощі, Бог створив нам... (ротик)

Щоб ми могли ніжно обіймати маму, Бог створив нам... (ручки)

Щоб ми могли споглядати вечірнє небо, Бог створив нам... (очка)

Щоб ми могли чути чудовий спів пташок, Бог створив нам... (вушка)

Щоб ми могли бігати та стрибати, Бог створив нам... (ніжки)

Щоб ми могли гарно вчитися у школі, Бог створив нам... (розум)

Щоб ми могли бути чуйними і люблячими, Бог створив нам... (серце)

— Молодці!

З попередніх уроків ми вже знаємо, що людина — чудовий задум Божий, найдосконаліший та найулюбленіший витвір нашого Творця. Але перш ніж створити людину, Господь щедрою рукою приготував усе необхідне для її життя, гармонійного розвитку і щастя. Усе, що ми бачимо на небі і на землі, Бог створив для блага та користі людей. Нас оточує повітря, яким дихаємо і без якого не можемо жити. Ми скрізь маємо воду, яка необхідна нам, як і повітря. Ми живемо на землі, яка дає нам різноманітну їжу, необхідну для підтримки і збереження нашого життя. Нас освітлює світло, без якого ми також не змогли б прожити. Ми маємо батьків, родину, друзів. Як багато вони дарують нам радощів, допомоги і втіхи! Та нічого і нікого ми не мали б, якби Господь не забажав подарувати нам це все.

«Які то численні діла Твої Господи, — Ти мудро вчинив їх усіх, Твого творива повна земля!» (Пс. 104: 24)

Пам'ятайте про це й завжди будьте вдячні Богові за сотворений світ.

А як ми можемо подякувати Богові?
(Учні висловлюють свої міркування.)

Отож запрошую вас до спільної молитви-подяки Господу за Божі дари для людини.

Вірш-подяка

За птахів, що літають у синьому небі
Дякуємо, Боже, Тобі!

За рибок, що плавають на глибині
Дякуємо, Боже, Тобі!

За сонце, що світить
промінням у світ
Дякуємо, Боже, Тобі!

За місяць і зорі, що світять вночі
Дякуєм, Боже, Тобі!

За тата і маму, братів і сестер
Дякуєм, Боже, Тобі!

За тебе і мене, за дар всіх людей
Дякуєм, Боже, Тобі!

Пісня з рухами

Плескай ручками для Бога. (3 рази)
Алилуя!

Дивись очками на Бога. (3 рази)
Алилуя!

Слухай вушками про Бога. (3 рази)
Алилуя!

Тупай ніжками для Бога. (3 рази)
Алилуя!

Голосно співай для Бога. (3 рази)
Алилуя!

Гарненько танцюй для Бога. (3 рази)
Алилуя!

Щиро ти подякуй Богу. (3 рази)
Алилуя!

Віддай своє серце Богу. (3 рази)
Алилуя! Алилуя!

III. Повідомлення теми і мети уроку

— На сьогоднішньому уроці ми поговоримо про чистоту.

А що для вас означає «чистий»? Що можна забруднити? (Учні висловлюють свої міркування.)

Дякую за ваші відповіді. А ще можна забруднити душу. Ми з'ясуємо, як це відбувається та чому важливо зберігати чистоту думок і вчинків у нашому повсякденному житті.

IV. Розвиток теми

— Ніхто не любить нас так, як Бог. Забажав Господь, щоб людина відрізнялася від усіх інших Його творинь — і створив її «за образом і подобою» Божою (Бут. 1: 26).

Подумайте, що притаманно лише людині, та продовжте думку: «Тільки людина здатна...» (Учні висловлюють свої міркування.)

Отож тільки людина здатна вірити і любити, співчувати і допомагати, то-варишувати і підтримувати, осмислено трудитися і бути корисною, співпрацювати з Богом у творенні доброго і прекрасного...

Кожна людина унікальна і неповторна, бо має персональну, лише їй належну і властиву душу. Вона, на відміну від інших живих істот, має право і здатність чинити так, як забажає, бо від народження наділена свободною волею. Але вчинки її повинні бути спрямовані на благо і користь.

Пам'ятаймо: людина в світ прийшла любити, добро творити на Землі!

Вірш

Не лінуйтесь робити добра,
Лише зла не бажайте нікому,
Бо воно, як велика гора,
Стане вам на шляхові земному.

І заступить навколишній світ,
Зробить серце жорстоким,
холодним.

Ви з любов'ю живіть з юних літ,
Будьте чуйним, веселим і добрим.

І старайтесь робити добро
День і ніч, і у кожен хвилину.
Щоб серденько, як сонце, цвіло,
Бо це доброю робить людину!

Хай душа буде світлою в вас
Й промениться завжди добротою.
Йдіть робити добро! В добрий час!
І живіть в цьому світі з красою.

Правда в світі є дуже проста:
Сонце землю теплом зігріває.
А людину — її доброта,
І любов у житті прикрашає!

(Автор невідомий)

— Світ, у якому живе людина — складний і суперечливий. Зло легко входить у наше життя, часто маскується, має привабливий вигляд. Інколи спокуси настільки великі, що немає змоги опиратися та протистояти злу. Недарма ми просимо Бога щоденно: «І не введи нас у випробовування, але виведи нас від лукавого» (Мт. 6:13). Господь хоче, щоб ми чинили тільки добро і завжди були щасливими. «Відступися від злого і добре чини, миру шукай і жемися за ним!» (Пс. 34:15).

Оповідання «Чорна крапка»

Одного разу мудрець зібрав своїх учнів і показав їм звичайний чистий аркуш білого паперу, в центрі якого була намальована маленька чорна крапка. Він запитав їх: «Що ви бачите?»

— Крапку, — відповів один із учнів.

— Чорну крапку, — підтвердив другий.

— Жирну маленьку чорну крапку, — додав інший.

— Жирну маленьку чорну крапку, розташовану в центрі, — уточнив останній.

Учні в очікуванні дивились на вчителя.

— На превеликий жаль, усі побачили тільки маленьку чорну крапку і ніхто не помітив чистого білого аркуша. Так само і гріх стає такою цяткою на нашій душі. Тож стараймося, щоб інші люди насамперед помічали «чистий аркуш» нашої душі — очищаймося від поганих учинків, слів, думок, які забруднюють нашу душу.

(За Бруно Ферреро)

— Дітки, а як ви думаєте, яка якість характеру людини найбільше подобається Богові? (Учні висловлюють свої міркування.)

Молодці! Усі названі вами риси характеру справді вподібнюють людину до Бога і подобаються нашому Творцеві. Але наймиліше Господеві наше щире каяття. Кожен із нас може помилитися, однак важливо усвідомити свою провину, а ще важливіше — вибачитися і виправитися. Бог сумує, коли ми робимо щось зле, але Він усміхається, коли пробачає нам, якщо ми щиро шкодуємо про погані вчинки, слова, думки і намагаємося бути кращими.

Дидактична гра «Нехай Бог зрадіє...»

(Указівка: учитель виголошує певний жаль — діти складають руки до молитви і хором промовляють вивчену фразу: «Вибач мені, Боже, я більше так не буду!»)

— Якщо ми інколи не слухаємо батьків, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи лінуємося робити щось корисне, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи погано поводи-мося на уроках, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи говоримо погані слова, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи говоримо неправду, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи беремо без дозволу чужі речі, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

— Якщо ми інколи ображаємо своїх однокласників чи друзів, то дуже шкодуємо про це і кажемо...

Пісня з рухами

Коли я нечемний (нечемна) — усе навкруги сумує,

Коли я слухняний (слухняна) — Бог каже: «Молодець!»

Бог мене любить, ніжно голубить,
Я — дитина Божа, а Бог — мій Отець.
Я — дитина Божа, а Бог — мій Отець.

(Наталія Сиротич)

Вірш «Дощ із краплі починається»

Все — із доброго чи злого —
Починається з малого.

Листя виростає з листочка,
З нитки витчеться сорочка.

З пагінця чи з бруньки — гілка,
З гілки — дудочка-сопілка.
Хліб — з маленької зернини,
Дощ — із чистої краплини.

Пагорбок стає горою,
А роса стає водою.
Навіть річечка-ріка
Починається з струмка.

День турботою почнеться,
Кожен за своє береться.
Проганяй мерщій дрімоту
І рукам давай роботу.
І роби невтомно, вміло
Хоч мале, та добре діло.

(Микола Сингаївський)

Оповідання «У порожній церкві»

Один хлопець хотів ударити свого товариша, але хтось йому перешкодив, і він не вдарив... Але ж хотів, а якщо хотів, то це означає, що він уже зробив щось погане. Цього міг ніхто не побачити, але його бачив Бог, а Бог завжди знає, що ми хочемо зробити.

Одна дівчинка хотіла купити для своєї мами білу троянду на високій ніжці. Це найдорожчі троянди. Однак по дорозі дівчинка загубила гроші. Мабуть, коли витягувала носову хустинку, гаманець випав із кишені. Не купила дівчинка троянду, але ж хотіла, а якщо хотіла, то і Бог радів, і ангели. Хтозна, може, в її квітнику вже виросла троянда ще краща, ще вища і тільки для матері.

Інший хлопець дуже хотів зробити щось добре, але так, щоб всі про це знали.

Розповів він своїй тітці,
Мамі, другові, сусідці,
Що в четвер купив на ринку
Для бабусі мандаринку.

Усі його хвалили, але Бог бачив щось інше і щось інше собі міркував: хлопець думав тільки про себе, щоб усім сподобатися.

Був ще один хлопець. Він увійшов до цілком порожньої церкви. Порожньої, бо нікого там не було, тільки тиша. Ніхто не молився, ніхто не запалював свічки, не сидів на лавках, не стояв перед іконами, ніхто не сповідався і не хрестився, бо нікого не було в церкві. Біля престолу не було священника, не було диякона, ніхто не співав. Хлопець був сам у порожній церкві. Хоча ніхто його не бачив, він перехрестився і почав широко молитися за здоров'я своєї сестрички, бо вона цілу ніч кашляла. Ніхто того хлопця не бачив, але його бачив Бог.

(За Яном Твардовським)

Бесіда за змістом

- Що хотів зробити перший хлопець?
- Що планувала дівчинка?
- Що зробив інший хлопець?
- Як повівся хлопець, що прийшов у церкву?
- Проаналізуйте дії (бажання) кожного персонажа.
- Що сказано про Бога?
- Чого навчає оповідання?

— Які висновки можна зробити?

Вправа «Сонечко душі»

— Уявіть собі, що одного дня ви глянете у вікно, а надворі — темно. Мабуть, вас це добряче перелякало б або ж принаймні дуже сильно здивувало. Ми вже звикли, що кожного ранку сходить сонце і світить нам протягом дня. Звісно, інколи воно ховається за хмарами, але ми знаємо, що воно нікуди не ділося, бо надворі світло.

Християни дуже часто називають Ісуса Христа Світлом, Сонцем Істини. Ось декілька біблійних цитат.

«Світло на просвіту поганам і на славу народу Твого Ізраїля!» (Лк. 2: 32)

«А це звістка, що ми її чули від Нього (Ісуса Христа) і звіщаємо вам: Бог є світло, і немає в Нім жодної темряви!» (1 Ів. 1: 5)

«І знову Ісус промовляв до них, кажучи: «Я Світло для світу. Хто йде вслід за Мною, не буде ходити у темряві той, але матиме світло життя»» (Ів. 8: 12)

Чому? Все дуже просто: Бог освітлює нашу життєву дорогу світлом мудрості, правди й любові. Допомогає запалити вогник віри в серці. Без Бога кожен наш день починався б із темряви. Без світла немає життя, як і без Бога. Як в'яне вирвана квітка, так марніє без Бога людська душа.

Запалить свічку в темній кімнаті. Погляньте, як вона освітлює все довкола. Вона допоможе відшукати правильний шлях, не спіткнутись, минути перешкоду, освітить путь, а ще — зігріє наші долоні.

Ісус Христос запевняє, що кожен із нас також може випромінювати світло, якщо у нашій душі, нашому серці живе Бог.

«Ви світло для світу... І не запалюють світильника, щоб поставити його під посудину, але на свічник, — і світить воно всім у домі. Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі» (Мт. 5:14–16).

Поміркуймо, як ми можемо освітлювати комусь дорогу та когось зігрівати, і створимо «сонечко» своєї душі.

(Учитель роздає шаблон «Сонечко» кожному учневі, пропонує в центрі записати своє ім'я та заповнити свої промінчики.)

V. Закріплення вивченого матеріалу

Презентація «Сонечко душі»

Рефлексія

- Що нового ви дізналися на цьому уроці?
- Що вам найбільше запам'яталося?

— Над чим ви замислилися сьогодні?

— Про що розповісте батькам?

VI. Підсумок уроку. Прощання

Вірш

Учись любити все навколо себе:
Траву і квіти, кущик, деревце.
Жучка і пташку, і блакитне небо,
І синьооке чисте джерельце.
Усе прийшло на білий світ, щоб жити,
Щоб дарувати радість і красу.
Учися дивуватись і любити
Чистеньку, мов перлиночка, росу.
Поглянь на світ — це дивовижна казка!
А квіти — це, мабуть, душа землі.
У кожній з них струмить любов і ласка,
Вони, неначе діточки малі.
Яка земля! Чарівна, пречудова!
Вона нам мати. Ми — її дитя!
Летить на землю весняна обнова,
Бурлить, вирує на землі життя!

(Надія Красоткіна)

— Щиро дякую усім за урок, за вашу активність і бажання пізнавати науку Божу. Кожного дня намагайтеся втішати Господа своєю гарною поведінкою, добрими вчинками, будьте чемними, ввічливими, доброзичливими, щирими і милосердними. Бережіть «сонечко» своєї душі.

Нехай кожної хвилини вашого життя Господь опікується вами та оберігає від злого.

Слава Ісусові Христу!

Примітка

Під час написання конспекту уроку, окрім зазначених авторів віршів та оповідань, використано матеріали з книги «Християнське виховання». Хрестоматія / Упор. О. Франкевич, О. Шиян, Я. Ясницька. — Львів: Світ, 2009. — С. 12, 30, 97. (Вірш-подяка «За птахів, що літають у синьому небі...», пісня з рухами «Плескай ручками для Бога...», текст «Чому Ісуса називають Світлом».)

ЧИСТЕ СЕРЦЕ — ЧИСТЕ МІСЦЕ

Урок для 4 класу

Мета: ознайомити учнів з екологічними проблемами світу; навчати бачити, що живе у нашому серці, та покласти за основу свого життя особу та вчення Ісуса Христа; розвивати вміння аналізувати інформацію та самого себе; сприяти духовним та культурним взаєминам один з одним та збереженню навколишнього середовища.

Обладнання: Біблія, лепбук (будиночок із смітниками; серце), соціальний ролик про сортування сміття, мультфільм «Свинка Пеппа. Переробка сміття» (сезон 2, серія 12 «Переробка сміття»).

Біблійна основа: Гал. 5:19–24; Пр. 4:23, Ів. 3:16.

Ключовий вірш: Пр. 4:23.

Міжпредметні зв'язки: трудове навчання, ЯПС, інформатика.

Ліана Гульчук,
учитель історії
та курсу «Основи
християнської
етики»

Здолбунівської
«ЗОШ I–III ст. № 3»
Рівненської області

СТРУКТУРА УРОКУ

I. Організаційний етап

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

Бесіда

- Що таке екологія?
- Які екологічні проблеми існують у світі? (Відповіді дітей.)

Перегляд соціального ролика про сортування сміття на ютубі.

- Хто знає, як сортувати сміття? (Відповіді дітей.)

Перегляд мультфільму «Свинка Пеппа. Переробка сміття».

Учитель. Ми познайомилися з однією з гострих екологічних проблем, побачили, як треба сортувати сміття, а тепер пограємо у гру (беремо лепбук і сортуємо сміття). Молодці, тепер будемо так сортувати сміття в себе вдома.

— Яке творіння на землі є найголовнішим? (Людина)

— Що в людини найголовніше? (Серце)

— Що Біблія нам говорить про серце?

«Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя» (Пр. 4:23).

Біблія — це дзеркало стану нашого серця. Ми прочитали, що з нашого серденька походить життя, а як перевірити, який сьогодні стан мого серця? Ми це зможемо зробити зараз на уроці. (Використовуємо наочність лепбук — серце, демонструємо і розкажуємо). У Посланні апостола Павла до галатів 5:19 написано: «Явні учинки тіла, то є: перелюб, нечистість, розпуста, ідолослужіння, чари, ворожнечі, сварка, заздрість, гнів, суперечки, незгоди, ересі, зазидки, п'янство, гулянки, й подібне до цього!» (Пояснюємо кожен учинок окремо).

Якщо в серці не живе Христос, тоді й немає кому його очищати, і тільки тоді, коли людина сама захоче, щоб Христос став царем її серця, лише тоді почне жити Його Дух. «А плід Духа: любов, радість, мир, довготерпіння, добрість, милосердя, віра, лагідність, стриманість» (Гал. 5:22). Як це зробити? У Біблії читаємо, що кров Ісуса Христа, пролита на Голгофському хресті, очищає наше серце. (Демонструємо лепбук і кладемо на серце хрест.)

Бог задумав усе гармонійно і чітко, а людина своїм життям і діяльністю руйнує Його задум. Залишитися чистим усередині ми можемо лише тоді, коли поселимо туди Ісуса Христа. Насправді проблема в наших думках; змінюючи свої думки, ми бачимо результат: пло-

ди Духа витісняють усе те нечисте, що жило в нас тоді, коли не було Господа в нашому серці. Змінюючи думки, і все навколо неї змінюється (характер, поведінка, ставлення до ближнього, виникає бажання робити добро тощо).

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Повернемося до початку уроку й разом подумаємо, як практично можемо зберегти довкілля:

Використання палива і пального збільшується, що збільшує викиди в атмосферу	Утеплювати приміщення, вимикати опалення; прилади, що не використовуються, вимикати з розетки; частіше ходити пішки, їздити на велосипеді.
Вичерпуються запаси води	Закривати крани, коли чистимо зуби; воду, у якій приймали ванну, використовувати для миття підлоги та взуття.
Проблема з переробкою пластику	Замінювати одноразовий пластик на пляшечки з багаторазовим використанням; викидати у спеціальні контейнери; замінювати пластик дерев'яними речами — щітка, вухочистки, грєбінці можуть бути дерев'яними.

Ми можемо зробити чистішим навколишній світ лише тоді, коли почнемо з себе та коли попросимо, щоб Христос почав змінювати наше серце і наше життя!

Практичне завдання: разом прочитати Івана 3:16, замість слова «світ» підставити своє ім'я.

Нехай Христос живе у вашому серці та керує думками та вчинками!

V. Домашнє завдання: вдома подумати, що живе у моєму серці; виготовити екосумку разом із мамою чи кимось із дорослих.

Додаток: виготовлення екосумки

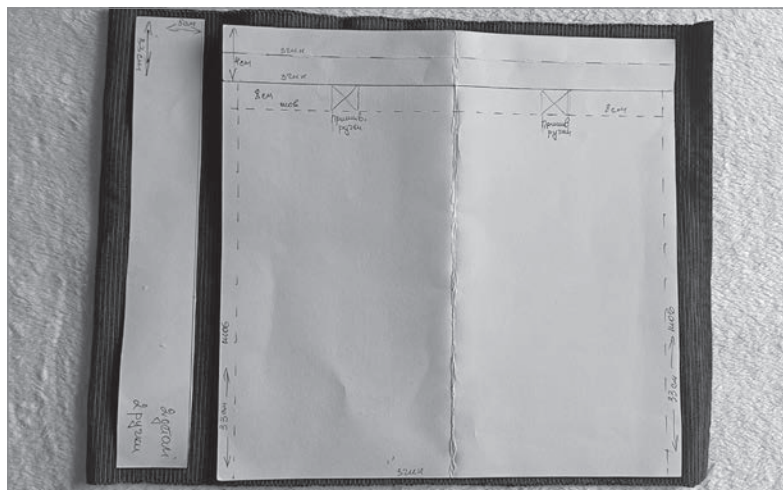
1. Тканину скласти вдвоє.
2. Прикласти лекало, обмалювати всі деталі.
3. Вирізати деталі.
4. Скласти й обшити ручки.
5. Загнути і прострочити верхні частини сумки.
6. Намітити місце пришивання ручок.
7. Прикласти і прострочити ручки.
8. Скласти сумку вдвоє виворітною стороною і прострочити бокові шви.

Прикрасити сумку шаблонами про створення світу, щоб не забувати, що Господь створив досконалий та чистий світ для того, щоб ми його берегли!

Усім гарної роботи!

Пропонується виготовити сім екосумок, використовуючи тематику про створення світу.

Можна пошити виріб на уроці трудового навчання разом із дітками.

ҐРУНТИ В РІДНОМУ КРАЇ. ВЧИМОСЯ БУТИ ОБАЧНИМИ

Інтегрований урок природознавства і християнської етики для 4 класу

Мета:

- ✓ Дати дітям загальне уявлення про ґрунти, їх властивості і склад.
- ✓ Розвивати вміння та навички пошукової роботи.
- ✓ З'ясувати значення слів «ґрунт», «родючість», «чорнозем», «ґрунтознавець». Продовжувати розвивати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між живою і неживою природою.
- ✓ Робити висновки на основі проведених дослідів, узагальнювати.
- ✓ Розвивати пізнавальний інтерес.
- ✓ Формувати вміння працювати в групах, почуття поваги до товаришів.
- ✓ Формувати позитивне ставлення до навчання.
- ✓ Закріплювати правила поведінки в спілкуванні з природою, розширювати потреби в такому спілкуванні.
- ✓ Розвивати естетичний смак.
- ✓ Виховувати дбайливе ставлення до природи як до Божого творіння, до ґрунту як основного багатства землі.
- ✓ Розвивати вміння застосовувати отримані знання.
- ✓ Плекати почуття любові до рідного краю.
- ✓ Дбати про чистоту власних сердець.
- ✓ Формувати обачність у вчинках, обережність як вияви мудрості, мужності, здержливості, справедливості, віри, надії, любові.

Навчальні засоби: дошка, стендовий блокнот, таблиці з видами ґрунтів, фломастери, аркуші для розфарбовування, ніж, яблуко, ґрунт, скринька, робочі зошити, набір кольорових світлин із краєвидами (або презентація), запис пісень, пісня «Україна єдина» та «Боже, дякую Тобі».

Галина Смакула,
учитель початкових класів та курсу «Основи християнської етики» Колодіївської ЗОШ І–ІІІ ст. Тернопільської обл.

СТРУКТУРА УРОКУ

I. Вступна частина

1. Створення позитивного настрою.

Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
Доброго дня вам! — кожному зичу я.
Доброго дня вам, діти, бажаю,
На уроці плідно працювати всіх закликаю.

2. Молитва

Попросимо Бога, щоб Він благословив нашу працю.
Господи! Просимо Тебе, щоб ми на цьому уроці
Не просто слухали, а й чули,
Не просто дивились, а й бачили,
Були уважними, міркували
і нові знання здобували.

II. Мотивація навчальної діяльності

Прийом «Чарівна скринька»

Учитель пропонує учням відгадати, що міститься в скриньці.
— У народі кажуть: «Ти мати-годувальниця для всього людства, те, звідки все починається, і те, де все завершується». Як ви думаєте, що це? (Земля)

III. Актуалізація опорних знань

1. Прийом «Мозковий штурм»

- Що для вас означає слово «земля»?
- По чому ми всі щоденно ходимо з дому до школи?
- Коли ми говоримо про ґрунт, а коли про поверхню Землі?
- Чи можна назвати вулицю тротуарним ґрунтом?
- Де можна знайти ґрунт у місті?

2. Мініповідомлення вчителя

Ґрунт відіграє важливу роль у житті рослин, тварин і людей.

Прочитайте вислів, записаний на плакаті. Ці слова будуть девізом нашого уроку:

«Земля — наш великий і прекрасний дім, подарований Богом. Піклуймося про довкілля разом»

«Земля і все, що наповняє її, Усесвіт і всі ті, які живуть у ньому, — вони Господні»
(Пс. 23:1).

IV. Засвоєння нових знань, формування опорних умінь і навичок

1. Повідомлення вчителя про завдання уроку

На сьогоднішньому уроці ми ознайомимось із видами ґрунтів, їхніми властивостями, значенням ґрунту в природі й житті людини, поговоримо про обачливе ставлення до природи, про охорону ґрунтів.

2. Словникова робота

Ґрунтознавець — спеціаліст із вивчення ґрунту землі, його походження, розвитку, складу і значення.

3. Робота в групах

Уявіть, що ви вчені-ґрунтознавці і вас запросили виступити з повідомленнями:

Завдання для 1-ї групи. Підготувати повідомлення про основну властивість ґрунту.

Основна властивість ґрунту — родючість, тобто здатність забезпечувати рослини поживними речовинами, які необхідні для їхнього росту й розвитку.

Родючість ґрунту залежить від кількості в ньому перегною (гумусу). Перегній утворюється в результаті перегнивання опалого листя, решток загинув рослин і тварин. Що більший уміст гумусу, то темніший колір верхнього шару ґрунту і тим він родючіший.

Ґрунти відрізняються вмістом піску і глини. Ґрунти, у яких багато піску, називають піщаними. Вони пухкі, легко пропускають воду і швидко висихають.

Ґрунти, у яких багато глини, повільно пропускають воду, але довго зберігають її. Це глинисті ґрунти. Якщо вологи багато, глинистий ґрунт стає в'язким, а після висихання вкривається щільною кіркою. У цьому ґрунті мало повітря.

Завдання для 2-ї групи. Підготувати повідомлення про основні типи ґрунтів.

В Україні поширені такі основні типи ґрунтів: чорноземи, дерново-підзолисті, сірі лісові.

Найбільше перегною в чорноземах. Перегній склеює частинки ґрунту в грудочки, тому чорноземи легко пропускають воду й повітря, у них добре зберігається волога. Це найродючіші ґрунти у світі.

Дерново-підзолисті ґрунти містять мало перегною, а тому малородючі. У сірих лісових ґрунтах частка гумусу більша, ніж у дерново-підзолистих, але менша, ніж у чорноземах.

Ґрунти — найбільше багатство нашої країни. За площею чорноземів Україна посідає перше місце у світі. Утворюється ґрунт упродовж століть, а зруйнувати його можна вкрай швидко.

Завдання для 3-ї групи. Підготувати повідомлення про чинники, які впливають на стан ґрунтів.

Вода, вітер, господарська діяльність людини — руйнівники ґрунту.

Вода під час злив змиває верхній найродючіший шар ґрунту, а сильний вітер здуває його.

Людина завдає шкоди ґрунту, будуючи будинки й дороги, заводи і фабрики, видобуваючи корисні копалини. Вирубування лісів, надмірне випасання худоби на одному й тому ж місці також руйнують ґрунт. Люди забруднюють ґрунти сміттям, отрутохімікатами, застосуванням великої кількості мінеральних добрив. Надмірне поливання рослин спричиняє засолення ґрунту.

Завдання для 4-ї групи. Підготувати повідомлення про збереження ґрунтів.

Щоб запобігти руйнуванню ґрунту водою та вітром, необхідно висаджувати лісові смуги, розорювати схили впоперек, помірно використовувати мінеральні добрива й отрутохімікати. Під час будівництва, добування корисних копалин верхній родючий шар землі

потрібно знімати й вивозити на поля. Не можна забруднювати ґрунт сміттям, розпалювати на ньому багаття.

4. Презентація завдань

Діти презентують роботи, результати записують у таблицю.

5. Виконання вправи в зошиті.

5. Фізкультхвилинка — руханка «Під небом синім»

V. Закріплення навчальних досягнень, поглиблення знань

1. Проблемне запитання

— На вашу думку, чи у світі є багато родючого ґрунту?

2. Прийом «Демонстрування і пояснення»

Уявімо собі, що яблуко — це модель Землі в мініатюрі. Розріжемо яблуко на чотири частини та відкладемо три з них убік, тому що 3/4 поверхні Землі займають моря й океани. Цю поверхню не можна використовувати для сільськогосподарства, хоча людство вже міркує над цим.

Розріжемо чверть яблука надвоє та відкладемо убік одну частину. Цю частину земної поверхні займають пустелі, де не ростуть сільськогосподарські культури.

Розріжемо 1/8 яблука на чотири частини та відкладемо убік три з них.

Ці частинки символізують ту частину земної поверхні, що вкрита скелями й камінням — така земля не є родючою.

Тонка скибка, яка залишилася, представляє 1/32 земної поверхні — саме таку частину вважають родючою землею. Тепер зріжемо зі скибки шкірку. Вона власне і є верхнім шаром землі, тобто ґрунтом, на якому ростуть рослини, який виробляє їжу для всіх тварин і людей.

Будівництво доріг, житлових будинків і підприємств на родючій землі ще більше скорочує площі, на яких можна вирощувати врожаї.

Висновок. Без ґрунту не було б ні рослин, ні тварин, ні людини. Чому?

Уявіть собі, що ґрунту раптом не стало. Зникнуть рослини і тварини, а отже не зможуть жити на землі і люди. Ось чому говорять, що ґрунт дорожчий за золото. Без золота люди змогли б прожити, а без ґрунту — ні. Ґрунт — це наше багатство. Тому до ґрунтів треба ставитись як до найціннішого ресурсу планети Земля.

Люди повинні зрозуміти, до якої біди може призвести забруднення ґрунту, виснаження його хімікатами,

отруйними речовинами. Сьогодні Земля потребує допомоги, піклування, розуміння того, що її загибель приведе людство до смертельних наслідків.

3. Вправа «Сенкан»

Складіть інформацію про ґрунт у стислому вислові з п'яти рядків за алгоритмом

Іменник-1	Ґрунт
Прикметник-2	Родючий, важливий
Дієслово-3	Покриває, годує, родить
Фраза-4	Ґрунт — безцінне багатство України
Синонім-1	Скарб

4. Проблемний навчальний діалог

Отже, ви зрозуміли, що ґрунт є дорогоцінним скарбом для всього живого на землі.

— А кому належить цей скарб?

— Прочитайте ключовий вірш до сьогоднішнього уроку і пригадайте, на який день Бог створив землю?

У народі кажуть, що земля — мати наша, годувальниця.

— Яку заповідь Господь дав стосовно матері? (*Шануй батька і матір свою, щоб тобі добре було і щоб ти довго прожив на землі.*)

Ця заповідь стосується не тільки батьків. Вона стосується і Батьківщини, і землі. Бог обіцяє, якщо ти виконуватимеш цю заповідь, то добре тобі буде і ти довго проживеш на землі.

5. Хвилинка милування природою

Перегляд презентації з краєвидами рідного краю під супровід запису пісні про Україну і з наступним обговоренням.

- Чи сподобалися вам ці фото?
- Що на них зображено?
- Який настрій вони викликали у вас?

6. Повідомлення вчителя

Усю красу, яку ми бачимо довкола, створив Бог, ми називаємо Його Творцем. З великою любов'ю був створений наш світ: блакитне небо, біленькі хмаринки, земля, прекрасна природа, птахи і звірі. Ще Господь огорнув землю чистим повітрям, на небі засвітило лагідним промінням золоте сонечко, а коли наступала ніч, то місяць і зорі виходили на небосхил. І звичайно, що все це було створене для людини, яку Бог створив за Своєю подобою

- Для чого Бог створив людину? (*Щоб вона славилася Богом й доглядала за тим, що Він створив.*)
- Як ви думаєте, людина виконує те, що доручив їй Бог?

Усе менше залишається на Землі місць, де не побувала б людина. І все

більше природа потерпає від її діяльності. Озброєна могутньою технікою, людина почала вважати себе велетнем, якому все дозволено. Людина повинна бути обачною стосовно всього, що створив Бог. А для того вона повинна пам'ятати про чесноти віри, надії та любові. Вірити в те, що все створив Бог і Він всім управляє. Надіятись, що все, що відбувається на землі, є потрібним для людини. Любити все, що Бог створив як дорогоцінний подарунок. Крім того, моральні чесноти мудрості, мужності, здержливості, справедливості потрібні кожній людині. Мудрість потрібна, щоб відрізнити добро від зла і вибрати добро, наприклад, коли ми купуємо одноразовий посуд — паперовий чи пластиковий? Мужність потрібна, щоб ходити в магазин із сумкою, пошитою з тканини, а не купувати щоразу поліетиленовий пакет. Здержливість потрібна, щоб запитати себе, коли ми щось купуємо, чи воно тобі потрібне, чи ти можеш без цього обійтись. І нарешті, все що ми робимо, чи це є справедливо щодо Божого творіння?

Соломон у своїх приповідках говорить: «Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя». Людські серця, як і ґрунти, потребують ретельного догляду. Виконання буряну гріхів покаянням і сповіддю. Підживлення — пресвятою євхаристією. Зволоження щоденною молитвою і добрими ділами.

Коли Ісус ходив по землі, Він любив навчати людей притчами, для того щоб вони краще зрозуміли Його науку. Одного разу Ісус розповів притчу про сіяча.

7. Відеоперегляд з наступним обговоренням

- Де впало перше зерно?
- Куди потрапило друге зерно?
- Що сталося з третім зерном?
- Що Ісус каже про четверте зерно?

Ісус показав нам статистику родючості ґрунту людських сердець. Тільки 1/4 з усієї землі людських сердець приносить урожай.

Ґрунт край дороги. Зерно, падаючи на утрамбований ґрунт, не здатне прорости. Прикладом такого ґрунту є люди, які спресовані своїми знаннями, відкидають найменшу можливість повірити Богові. Ми зустрічаємось з такими людьми, які мають закам'яніле серце через гріхи, які не дозволяють зерну впасти всередину. Оскільки для росту зерна потрібний інший ґрунт, виходом буде глибока зміна ґрунту на родючий. Для цього є покаяння, яке починає змінювати ґрунт.

Кам'янистий ґрунт. Зерно, падаючи на кам'янистий ґрунт, не отримує

жодних поживних речовин і вмирає. Біблія подає приклад таких людей, які ходили за Христом тільки через те, що Він творив чуда, зцілював хворих, але не приймали навчання Ісуса. Такі люди чують слово Господнє і пускають його у своє серце, але, не маючи духовної вологи, гублять те зерно. Цією вологою є щоденна молитва, духовна розмова і добрі діла.

Земля з терням. Земля з терням на початку посіву зовні виглядає ідеально. Вона має корисні речовини. Проте крім зерна в ній є також і терен, який виростає швидше, ніж зерно, і для того щоб побачити його, потрібен певний час. Якщо вчасно не сплоти терен, він заглушить зерно, вбиваючи його. Люди, які мають матеріальні багатства, навіть якщо і мають бажання йти за Богом, то матеріальні речі заглушують бажання. Таким людям не достатньо тільки робити добрі діла й мати праведний вигляд. Потрібна копітка праця над собою і вдосконалення в чеснотах.

Добрий ґрунт. Зерно, падаючи в такий ґрунт, має всі чинники, які дозволяють йому прорости й дати урожай. Така земля є доглянутою. Це люди доброї волі, які за покликом Бога виконують усе, що Він заповів, як апостоли.

Для людей, які мають такий ґрунт, важливим є підтримувати і доглядати його. Інструментами для обробки є святі таїнства покаяння і євхаристії

VI. Узагальнення та систематизація набутих компетентностей.

1. Підсумкова бесіда

- Що таке ґрунт?
- Які бувають ґрунти?
- Які типи ґрунтів є в Україні?
- Як людина повинна ставитись до ґрунтів?
- Яка заповідь Бога говорить нам про це?
- Які чесноти людина повинна планувати в собі, щоб зберігати Землю?
- Як людина має дбати про своє серце?

2. Завершальне слово учителя

Любімо свою рідну землю, примножуймо її красу, дякуймо Богові за кожен прожитий день.

VII. Підсумкова частина

1. Пропозиції вчителя щодо можливого домашнього завдання.
2. Словесне оцінювання роботи учнів.
3. Мотивація молитви. Подякуємо Богові за ті скарби, які Він для нас створив.
4. Молитва. Виконання пісні «Боже, дякую Тобі».

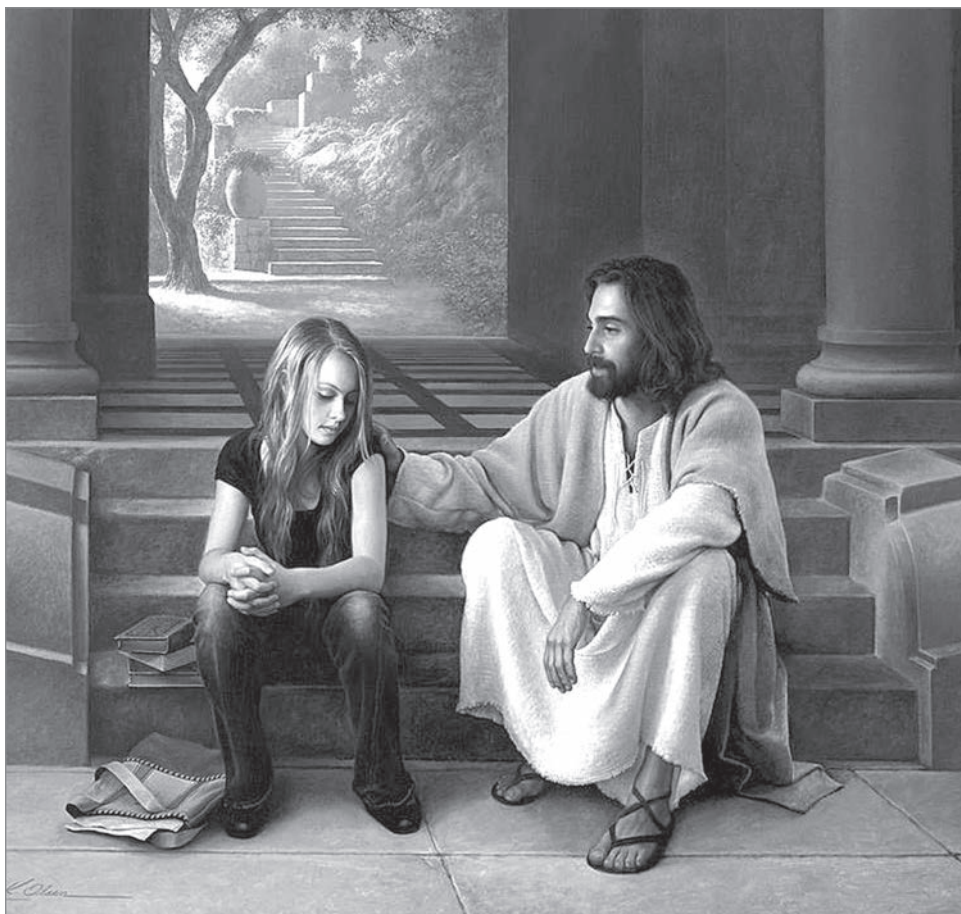
ЛОГІКА ДУХОВНОСТІ В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

По правді кажучи, назва і бібліографічний опис цієї електронної книжечки не викликали особливого бажання її прочитати. Подумалось, що буде як зазвичай: багато загальних фраз, відомих кліше, правильної, але нудної теорії і трішечки практичного досвіду. Однак приваблювало два моменти: картина Грега Олсена на обкладинці та прізвище авторки — Оксани Павлової.

З пані Оксаною ми познайомилися під час проведення Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Учитель року предметів духовно-морального спрямування 2021», в журі якого вона працювала, і відразу перейнялися до неї глибокою симпатією. Просто сказати, що учитель-методист ЗОШ № 18 м. Маріуполя Оксана Вікторівна Павлова досконало володіє своїм предметом, — це нічого не сказати. Вона просто закохана в зарубіжну літературу й уміє передати цю жагу кожному, хто з нею спілкується. Ба більше, вона любить і глибоко шанує Господа і переконана, що слово — це духовна зброя, а класична література — джерело духовної краси й сили, а також місток між земними можливостями людини та ідеалом високого і вічного.

Ви можете самі в цьому переконатися, прочитавши інтерв'ю, яке Оксана Вікторівна нещодавно дала для нашого часопису («Слово вчителю» № 2/2021). Саме в ньому вона й розповіла про вищезгаданий посібник. І саме для того, щоб познайомити з ним читачів, я взялася його студіювати і... не пошкодувала.

Художні твори, які читала ще в шкільні роки, раптом заграли новими барвами, розкриваючи свої глибинні значення і красу. Відразу ж захотілося перечитати їх ще раз, використовуючи методику Оксани Павлової та її колег. Приємно, що вони щедро діляться своїми напрацюваннями, а тому бажаємо всім читачам: замовляйте, читайте і використовуйте для загального блага.

Метою написання посібника було систематизувати накопичені авторські матеріали та розробити особистісно орієнтовану методику викладання літератури як предмета духовно-морального спрямування — методику виховання духовності засобами художнього слова.

Якби книги були дрібницею, їх не палили б на вогнищах. Хороша книга — учитель і друг, скарбниця знань і наставник, що вирощує людину. Творці текстів світової літератури безпосередньо та опосередковано зверталися в пошуках духовно-моральних цінностей до християнства, черпаючи з нього мотиви та образи впродовж багатьох століть.

У посібнику докладно проаналізовано всі ці напрями, а також уводиться нове поняття — *лоції* та даються її характеристики.

Автором креативної педагогічної ідеї створення *лоцій*, що була схвалена Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх закладах, стала вчителька комунального закладу «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ст. № 52 Маріупольської міської ради Донецької області» Лідія Семенівна Білозерова.

Лоція — це «лоцманська карта» уроку літератури духовно-морального спрямування, це візуально-емоційна карта, що запрошує до роздумів про духовні й моральні цінності та пріоритети літературних героїв; про мотиви вчинків; про соціальні передумови їхнього вибору; про визначальний вектор формування того чи іншого психотипу; про миттєве, тимчасове та вічне у світоглядній системі героїв.

Найцікавішими для читачів очевидно будуть приклади практичної реалізації головних напрямів у роботі на уроках зарубіжної літератури. Наведемо кілька з них.

Предметом аналізу буде духовна складова в художній літературі.

Об'єкти дослідження — твори письменників зарубіжної літератури:

1. Г. К. Андерсен «Снігова Королева»
2. Ж. Верн «П'ятнадцятирічний капітан»
3. О. Генрі «Дари волхвів»
4. М. Гоголь «Шинель», «Мертві душі»
5. О. Грін «Пурпурові вітрила»
6. Р. Дал «Чарлі й шоколадна фабрика»
7. Ф. Достоевський «Злочин і кара»
8. О. Пушкін «Казка про мертву царівну»
9. А. де Сент-Екзюпері «Маленький Принц»
10. О. Уайльд «Хлопчик-Зірка»

Прийом «повільного читання» в роботі над творами художньої літератури (Ж. Верн «П'ятнадцятирічний капітан»)

Для розгляду конкретного прикладу використання прийому «повільного читання» звернемося до одного з шедеврів світової літератури — роману «П'ятнадцятирічний капітан» Ж. Верна, який третє століття поспіль яскраво висвітлює найважливішу ідею: для дитини необхідне й важливе духовне виховання.

Ж. Верн доводить, що віра в Бога дає людині сили

Скорбота і жах — такі почуття охопили пасажирів, свідків цієї катастрофи. Всі були приголомшені смертю капітана Халла й матросів.

Страшна сцена розігралася в них майже на очах, а вони були безсилі бодай щось зробити для порятунку товаришів! Вони навіть не встигли вчасно підплисти на шлюпці, щоб підібрати поранених, не встигли заступити судном шлях смугачисі з її страшним хвостом. І капітан Халл з командою навіки зникли в морській безодні...

Коли шхуна-бриг підійшла до місця катастрофи, місіс Уелдон упала навколішки, звівши руки до неба.

— Помолімося! — мовила набожна жінка. — Помолімося за нещасних!

Поруч з нею, плачучи, став навколішки малий Джек. Бідний хлопчик усе зрозумів. Дік Сенд, Нен, Том та інші негри стояли зі схиленими головами, проказуючи молитву за місіс Уелдон.

— А тепер, друзі мої, — мовила до супутників місіс Уелдон, — попрохайте у Всевишнього сили й відваги для нас самих!

Пропонуємо повільно прочитати уривки з двох розділів цього твору Ж. Верна: розділ 8 називається «Загибель капітана Халла», а розділ 9 — «Капітан Сенд». Чи не краще було б назвати його «Три молитви»? Чому?

У момент відчаю, коли всі на кораблі відчували тільки скорботу і жах, місіс Уелдон згадує про велику силу молитви, її здатність втішати, допомагати. Плачучи, стає навколішки її син — малий Джек. Схиливши голови, разом повторювали слова молитви і той, хто за декілька хвилин став п'ятнадцятирічним капітаном, і його майбутня надійна темношкіра команда. Звернемо увагу на діалог місіс Уелдон і Діка Сенда.

Приклади християнського виховання в романі

- Я вірю, Дік, ти врятуєш і корабель, і всіх нас.
- Так, місіс Уелдон, — відповів Дік, — з Божою допомогою я постараюсь це зробити.
- Том і його товариші — славні люди; ти можеш на них покластися.
- Я знаю. Я навчу їх морської справи, й ми разом керуватимемо «Пілігримом». У гарну погоду це легко. А в погану... ну що ж, поборемося з негодою і врятуємо вас, місіс Уелдон, вашого малого Джека і всіх інших! Я відчуваю, що здатен це зробити! — і він повторив:
- З Божою допомогою.

Дік Сенд виховувався по-християнськи в родині Уелдонів, тому свою молитву він шепоче раніше чудової жінки — ідеала Жюльє Верна. Хлопець має зрілу, дорослу душу й благає Всевишнього захистити всіх, хто залишився на кораблі.

Приклади звернення до Бога у скрутній ситуації

Дік Сенд, схрестивши руки, непорушно стояв на палубі й дивився на хвилі, що поглинули капітана Халла, якого він любив, мов батька. Потім, окинувши зором обрій, силкуючись нагледіти судно, що в нього міг би попросити допомоги або хоч пересадити на нього місіс Уелдон...

Доводилось дивитися небезпеці просто в очі, бачити все так, як воно було. Що й робив Дік, широкосердно благаючи у Всевишнього допомоги й захисту. «Що робити? — думав він. — Яке рішення прийняти?»

— Господи, захисти їх! — прошепотів він.

Про що говорить з нами Ж. Верн? Про необхідність віри, про духовні й фізичні сили, які завжди будуть у того, хто пам'ятає: усе від Бога, Він ніколи не залишає Своїх дітей, тільки звертайтеся до Нього.

Поміркуємо разом над кодексом духовно-моральних цінностей героїв роману «П'ятнадцятирічний капітан».

**Пошук концепту як найважливішого орієнтиру
розуміння ідеї автора
(О. Грін «Пурпурові вітрила»)**

Герої Гріна над історією, національністю, релігією, політичними переконаннями. Авторів важливо тільки те, що відбувається в душі людини, у незримому очам світі.

Розглянемо концепт «душа» у повісті-притчі О. Гріна «Пурпурові вітрила». Пояснення найважливіших подій у повісті неможливе без звернення до цього концепту, бо він відіграє в повісті ключову роль.

Яке слово найчастіше вживається в цій повісті?

«у дзвінкій душі»	«в душі речей»
«з новою душею»	«змордована душа»
«народився з живою душею»	«тонка душа»
«красива душа»	«глибоких душ»
«сила його душі»	«чуже її душі»
«поет у душі»	«всі натяки його душі»
«частина їхньої душі»	«Знання Гріна в сфері людської душі, точність зображення перевершили свій час, викликають сьогодні здивування спеціалістів» («Сучасне літературознавство»).
«ніколи твоя душа не зазнає сліз і журби»	
«у бесіді душі з життям, без якого важко збагнути себе»	
«бажання пересічної душі»	

Концепт «душа» допомагає не помилитися при аналізі тематики й проблематики твору, не втрапити на гачок яскравого образу пурпурових вітрил та концептів «мрія», «любов».

У повісті йдеться про людей із *тонкими душами*, яким найважче у світі, про те, що вони обов'язково зустрінуться, якщо збережуть себе. Повість про дива, про Божу допомогу тому, хто співчуває Христу, лікує Йому рани, про подарунки зустрічей із рідними душами, про те, що «Царство Боже всередині вас є».

Ассоль і Грей зберегли свої чисті душі, з маленьких зернятків надії і мрії виростили райський сад любові.

Про важливість зберегти душу писав Грін століття тому. Любов тут ефектний хід, єднальна нитка, за допомогою якої можна показати красу духа в його відчутному на дотик пурпуровому втіленні.

Складним підтекстом у повісті є розповідь про розп'яття Христа. Його хресні муки — натяк на хрестоношення кожної людини.

Грін знав про внутрішню й зовнішню людину, тому в повісті є такі слова: «Коли сенс запитання торкнувся, нарешті, її *духовного слуху*, Ассоль стрепенулася...»

**Зіставлення початку й кінця твору у відкритті особливості стилю митця
(Ф. Достоевський «Злочин і кара»)**

Початок / Вечір	Кінець / Ранок
	«Він перележав у лікарні цілий кінець посту і Великдень».
«На початку липня, надзвичайно жаркої пори, якое надвечір...» <i>Вечір згасання</i>	«День знову був ясний і теплий. Рано-вранці, годині о шостій, він рушив на роботу на берег ріки...» <i>Ранок відродження</i>
«Надворі спека була страшенна, до того ж задуха, штовхання, скрізь вапно, риштування, цегла, курява і той особливий літній сморід...» «А нестерпний сморід з пивниць, яких у цій частині міста особливо багато, і п'янї, що раз у раз траплялися йому, незважаючи на будень, доповнили огидний і сумний колорит картини». «Засуха» в природі, суспільстві, на серці; <i>здавлено-напружений, «хворий» час: пружина здатна лопнути; натовп</i>	«Було ще дуже рано; поранній холодок ще не зм'ягчився». «Раскольников вийшов з сараю до самого берега, сів на складені там колоди і почав дивитись на широку й тиху ріку. З високого берега було видно далеко навкруги. З того боку ледве чутно долинала пісня. Там, в облитому сонцем незоромому степу, ледь примітними цятками чорніли кочові юрти. Тут була воля й жили інші люди, зовсім не схожі на тутешніх, там ніби й час спинився, наче й не минув цілий вік Авраама, коли він пас свої череди». <i>Цілюща свіжість; повільний, довгий біблійний час; «інші» люди</i>

У складні 20-ті роки безбожного ХХ століття Грін сміливо розповідає про силу молитви матері, про ладанку Грея, про маленькі молитовки Ассоль.

Глибокі, тонкі душі не тільки в Ассоль і Грея, а й у батьків цих улюблених героїв автора. Кожен із них у цьому світі виживає як може. Коли не вистачає сил протидіяти випробуванням, помирають мати Ассоль та батько Грея. Чи зберегли вони чистоту своїх душ? Поміркуємо на уроці.

Таким чином, повість «Пурпурові вітрила» — про таємниці життя «глибоких душ», їхні помилки й перемоги, відчай та довгоочікуване щастя.

Ми бачимо, що робота над концептом духовного спрямування дозволяє більш глибоко поринати у складні та дуже цікаві пласти художнього тексту.

**Підтекст і макротекст — інші плани повідомлення
глибинного змісту літературного твору (О. Уайльд
«Хлопчик-Зірка», О. Генрі «Дари волхвів»)**

У багатьох видатних творах художньої літератури великим підтекстом, макротекстом (інтертекстом) є Святе Письмо.

В Оскара Уайльда вся історія про Хлопчика-Зірку осяяна біблійним світлом Різдва Христового, світлом Вифлеємської Зірки. Різдво — це підтекст у казці-притчі, воно допомагає швидко одужанню головного героя від духовної хвороби, у кінці твору проводить світлом своєї Зірки до ідеального Царства Любові, Добра, Краси, Милосердя.

У відомій новелі О. Генрі «Дари волхвів» також можна знайти біблійний підтекст, який допомагає декодувати ще одну (всесвітньо відому) історію кохання, через велич якої ми по-новому бачимо Різдво, головних героїв твору.

Постановка проблемного запитання для пошуку зв'язку образів головних героїв новели О. Генрі «Дари волхвів» з біблійними образами: «Чи випадково в новелі згадується цар Соломон і цариця Шеви?»

«Як цариця Шеви прийшла в Єрусалим послухати мудрості Соломона, так і волхви прийшли до Христа, Який є Божя премудрість» (Ієронім Блаженний).

Незважаючи на іронічний тон порівняння скарбів молодих героїв новели й величких особистостей біблійної історії, згадка царя Соломона й цариці Шеви створює неймовірної глибини підтекст, що підсилює стократно головну ідею твору про красу мудрості й любові. Якщо виявити біблійний підтекст, тема й ідея новели відкриються по-новому, головні образи стануть ще більш глибокими.

Для О. Генрі важливий саме моральний бік життя людей — духовне начало, моральна чистота. Світло біблійної мудрості в новелі робить цю історію притчею.

«Але скоро його цілком охопила чи то глибока задума, чи навіть, вірніше кажучи, щось схоже на забуття...» <i>Забуття</i>	«Раскольников сидів, дивився нерухомо, не відриваючись; думка його переходила в маячення, у мрії; він про щось думав...» <i>Мрійна думка</i>
«...від якогось часу він був у дратівливому й напруженому стані, схожому на іпохондрію». «Разом з тим він і усвідомлював, що думки його часом плутаються і що він дуже ослаб...» <i>Хвора, омертвіла душа</i>	«...у цих хворих і блідих обличчях вже сяяла зоря оновленого майбутнього, справжнього воскресіння до нового життя, їх воскресила любов, серце одного містило невичерпні джерела життя для серця іншого». <i>За крок до воскресіння</i>
«Іти йому було недалеко, він навіть знав, скільки кроків від воріт його будинку: рівно сімсот тридцять» <i>700+30 (срібняків) — сакральність; кроки до злочину</i>	«Сім років, ЛИШЕ СІМ РОКІВ! На початку свого щастя вони обоє готові були дивитися на ті сім років як на сім днів». <i>Сім днів творіння — сакральність; кроки до воскресіння</i>
«Із завмиранням серця і нервовим дрожем підійшов він до величезного будинку» <i>Мертве: будинок, стара, серце</i>	«Як це сталося, він і сам не знав, тільки відразу щось начеб підхопило його і начеб кинуло до її ніг. Він плакав і обіймав її коліна». <i>Живе: Соня, душа</i>
«Але він воскрес, і він знав це, відчував цілковито всім оновленим еством своїм, а вона — та вона ж і жила самим тільки його життям!»	

Проведемо порівняльний аналіз початку й кінця всесвітньо відомого роману Ф. М. Достоевського «Злочин і кара». Гіпотеза: роман має дзеркальну композицію, в ньому йдеться про сьомий та восьмий Дні творіння.

Достоевський порівнює місце дії, час, обставини та умови (температуру повітря, запахи, звуки), героїв, їх стан, кроки, групи людей. В епілозі — інша структура речень, багато простих, ритм стає повільним, ясним, поетичним. На останніх сторінках роману перемагає біблійний час, стає легше дихати й нам, читачам, нібито ми також зцілюємося разом із Раскольниковим — символічним образом усього людства, якому теж треба прийти до каяття, пізнати Істину.

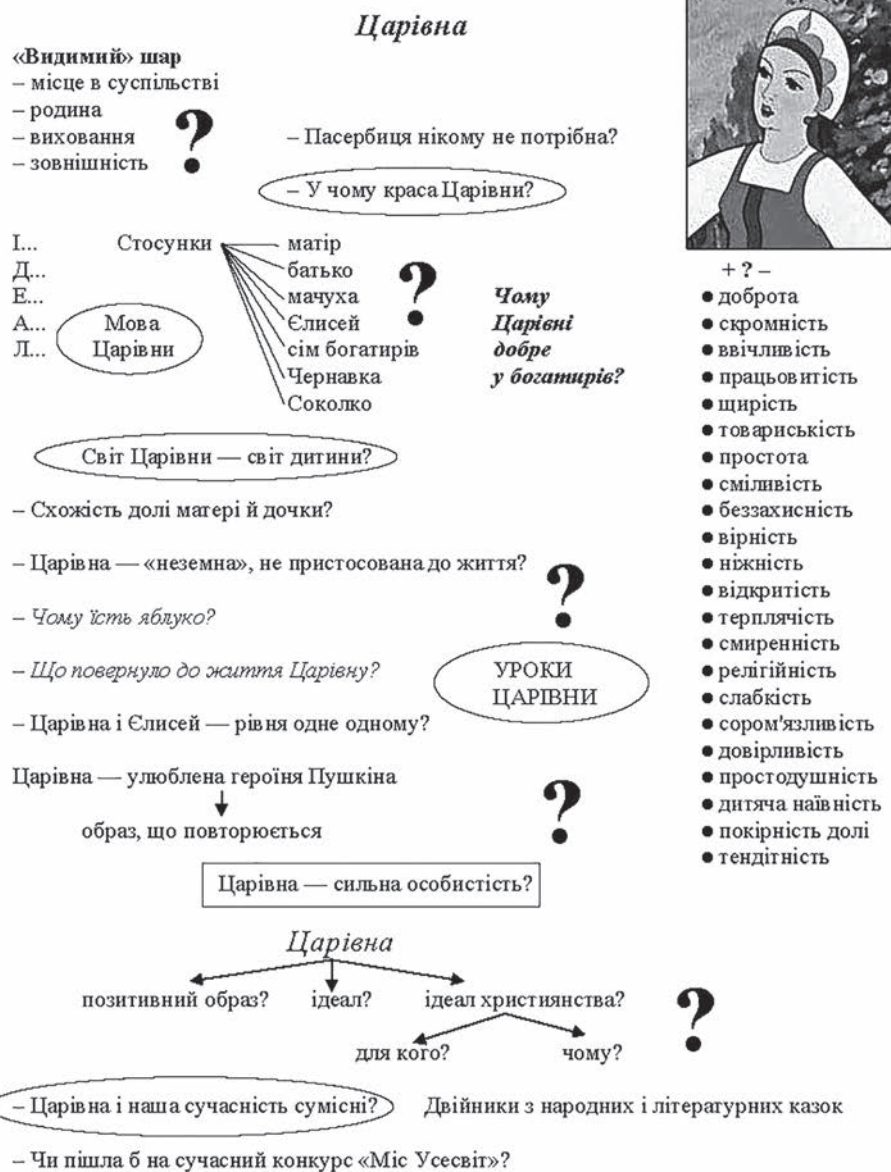
У результаті спостереження над дзеркальною композицією роману відкривається складний біблійний підтекст, який підтверджує гіпотезу, що час цього літературного шедевра — це складний 7-ий День творіння (у якому зараз живе людство). Закінчення каторги, звільнення — це початок восьмого Дня творіння — давніший ідеал, про який мріяли поети, пророки, філософи нашого сьомого Дня.

Проблемне запитання:

Для чого Ф. М. Достоевський писав свої сумні і страшні романи? У чому сенс проповіді Ф. М. Достоевського?

Роман Достоевського — складна проповідь пасхальної радості; проповідь, яка має багатшарову євангельську структуру; проповідь сили християнства, що очищує, воскрешає та вказує єдиний шлях спасіння.

О. С. Пушкін. «Казка про мертву царівну і про сімох богатирів»

«Уподобнення краси Царівни снігу не випадкове» (М. Ж. Дударева)
«Казки Пушкіна є унікальними підручниками життя» (М. І. Седакова)

Використання лоцій як технології пізнання, аналізу, критичного мислення (О. Пушкін «Казка про мертву царівну»)

Пропонуємо звернутися до роботи з новим інструментарієм — лоцією, яка допоможе розв'язати складні питання при аналізі образу Царівни (О. Пушкін «Казка про мертву царівну»), що уособлює найкращі якості людини. Лоція має алгоритм опрацювання. Див. ілюстрацію на попередній сторінці.

Роботу з лоцією треба починати з локації «Видимий шар», за матеріалом якої з'ясуємо статус головної героїні в родині та суспільстві, звернемо увагу на її зовнішність і особливості виховання.

Учням пропонується поміркувати над критеріями підходу до оцінювання справжньої дівочої краси з акцентуванням уваги на мовній характеристиці.

Особлива увага до локації, що стосується взаємовідносин Царівни з усіма героями казки.

Далі визначити плюси та мінуси характеру Царівни, обґрунтувати їх вибір. Окремі питання: «Світ Царівни — світ дитини?», «Схожість долі матері й дочки?», «Царівна і Елісей — рівня одне одному?» — націлюють учнів на вміння аналізувати факти та самостійно знаходити аналогії між явищами.

За допомогою локації «Уроки царівни» визначити, які саме моральні настанови отримав читач від героїні. Поміркувати над питаннями, чи є Царівна сильною особистістю, чи сучасним є образ Царівни; дібрати двійників з народних і літературних казок.

Завершальний етап роботи — розгляд змісту висловлювань відомих літературознавців.

Орієнтовні запитання:

— Що оживило Царівну?

— Царівна — ідеал? Ідеал християнства?

— Царівна — улюблена героїня Пушкіна?

Ці питання та написання акровірша-характеристики Царівни з базовим словом *ідеал* можна запропонувати учням як домашнє завдання.

Ключові поняття: *ідеал, християнський ідеал, краса, чесноти.*

Ось і добігла кінця наша розмова про дивосвіт художньої літератури.

У висновку варто наголосити, що всі запропоновані в посібнику розробки матеріалів щодо конкретних літературних творів можна переглянути в розділі «Авторські презентації».

Нехай використання сучасних літературознавчих підходів до цілісного аналізу художнього твору на уроках виховання словом допомагає вчителю закладати у своїх учнях основи християнського світогляду.

Через тексти, підтексти, гіпертексти, макротексти донесімо до різних поколінь дітей заповіді смирення, простоти, миротворчості, радості, віри, надії і любові.

Матеріал підготувала
Надія Доля

МОДЕЛЬ «ВСТАН

Ми вже знайомили наших читачів з однією з моделей інтеграції біблійних істин у шкільні предмети (про модель «Велика історія Бога» див. «Слово вчителю» № 1/2021, с. 23–26). Сьогодні пропонуємо ще одну модель, яку розробили **Крістіан Оверман і Дональд Джонсон** та назвали «Встановлення взаємозв'язків».

Використовуючи цю модель, учитель-християнин може допомогти учням сформувати свій світогляд, щоб він більше відповідав тому, чого вчить Біблія. Учитель робить це спочатку розмірковуючи про тему уроку з позиції однієї з п'яти категорій: Бог, світобудова, людство, моральний закон і мета буття. Учитель обирає одну категорію, яка найбільш близька до теми уроку, а потім звужує свій фокус тільки до одного питання цієї категорії. Згодом готує урок так, щоб він допоміг учням відповісти на це запитання з погляду Біблії і це було безпосередньо пов'язано з академічною темою уроку.

Так учитель може продемонструвати богословський, моральний або соціальний зв'язок із цією темою.

Нижче наведено п'ять основних категорій світогляду та деякі «вічні» питання. У кожній людини є особисті погляди на ці категорії, і ці погляди визначають цінності та поведінку людини, а також її розуміння реальності життя, зокрема все, що вивчається в школі.

БОГ

- Бог існує?
- Якщо так, Він — особистість? У Нього є особисті стосунки з людиною чи Бог — це якась безособова сила?
- Що робить Бог?
- Чи відповідальна людина перед Богом?
- Чи любить Бог? Чи справедливий Він?

СВІТОБУДОВА

- Усесвіт з'явився з нізвідки чи в нього є Творець?
- Чи реальний духовний світ? Навколишній світ функціонує сам собою?
- Чи має матеріальний світ якусь цінність? Якщо так, на якій підставі?

ЛЮДСТВО

- Людина походить від мавпи?
- На якій підставі можна стверджувати, що людина має особливу цінність?
- Природа людини за своєю суттю позитивна чи гріхозна?
- Чи є в людини вільна воля?
- Звідки ми знаємо, що насправді істинно чи реально?
- Що відбувається з людиною після смерті?

МОРАЛЬНИЙ ЗАКОН

- Чи є мораль «винаходом» людини, чи її встановив Бог?
- Чи існують універсальні, вищі ніж культура, критерії добра і зла? Якщо так, які ці критерії?
- Чи є суд після смерті? Якщо є, з чого це випливає?
- Чи підпорядковані наявні у людства інститути (сім'я, держава, церква, робота) божественному керівництву?

МЕТА БУТТЯ

- Чи є мета і сенс життя людини?
- Як розвивається історія людства: осмислено і цілеспрямовано чи ні?
- Чи є розумна підстава існування матеріального світу?
- Чи дав Бог людині певний «список обов'язків», чи вона живе, не маючи конкретної мети в житті?

У цій моделі план уроку готується за шаблоном — спеціальною односторінковою схемою, розробленою авторами, яка допомагає вчителю вибрати, яку світоглядну категорію застосувати до потрібної теми уроку і як це зробити. Переходьте за посиланням й знайдете багато прикладів уроків з різних предметів, розроблених за цією моделлю. <https://mapxo.org/content/model-vstanovlennya-vzayemin/model-vstanovlennya-vzayemin-kristian-overman-i-donald-dzhonson>

Пропонуємо вам приклад уроку природознавства, який учитель розглянув із позиції категорії «Світобудова», на якому відповідав на питання: *Усесвіт з'явився з нізвідки, чи у нього є Творець?* Яка роль людини в процесі благоустрою нашої планети?

ОВЛЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ»

РОЗМНОЖЕННЯ РОСЛИН. ПОШИРЕННЯ ПЛОДІВ І НАСІННЯ У ПРИРОДІ

Урок природознавства для 2 класу

Тема уроку для учнів: «Сьогодні на уроці ми дізнаємось як з однієї рослини зробити багато».

Мета: учні повинні зрозуміти, якими способами розмножуються рослини, і вміти застосувати ці знання на практиці.

Мета інтеграційного моменту: Бог мудро влаштував усе в природі, зокрема в рослинному світі. Людина створена Богом, щоб бути Його помічником у благоустрої нашої планети.

ПЛАН УРОКУ

а) Вступ

Учитель показує учням конструктор Банчемс.

— У кого є такий?

— А чи знаєте ви, яка рослина на-
дихнула виробників на створення цього конструктора?

З'ясуємо це разом.

Сьогодні ми зможемо дізнатися щось цікаве не тільки про конструктор, а й навчимося, як з однієї рослини виростити багато інших рослин.

б) Виклад матеріалу

Повторення

Розкажіть, що ви вже знаєте про рослини?

— Згадайте будову рослини. (Корінь, стебло, листок, квітка, плід.)

— Поміркуйте, які частини рослини потрібні для розмноження? (Корінь, стебло, листок, плід (насіння).)

Завдання: на готових малюнках правильно пронумеруйте частини рослини.

Вивчення нового матеріалу

Багато рослин розмножуються за допомогою насіння, але є й такі, які обирають інший спосіб. Наприклад, берези та конвалії ростуть групами (або родинами). Чому? (Відповіді учнів). Вони ростуть від коренів, що розташовані неглибоко від поверхні землі.

Кореневу порість дають багато дерев і кущів: горобина, шипшина, глід, біла акація.

Кожен кущик суніці і полуниці на початку літа випускає безліч тонких, гнучких вусиків. На верхівці вуса є брунька з майбутніми листочками. Притиснеться вус до землі, і брунька дасть цілий пучок міцних корінців, а вгорі розгорнуться молоді листочки. Розповзуться вуса в різні боки. Дивись, до кінця літа навколо кожного кущика суніці сидить ціла сімейка!

А зараз згадаймо про рослини, які розмножуються за допомогою насіння.

— Пригадайте, де утворюється насіння у рослини? (У плодах.)

Плоди бувають: соковиті та сухі, од-
нонасінні та багатонасінні.

— Навіщо рослині так багато насінин? (Відповіді учнів.)

Перегляд та порівняння різних видів справжніх насінин, які приніс учитель.

— Поміркуймо, як кожна з цих насінин може потрапити на іншу територію? (За допомогою вітру, тварин, людей.)

Легкі — за допомогою вітру. Вони мають спеціальні пристосування для польоту — маленькі крильця.

Важчі — за допомогою птахів, звірів та людини.

Завдання: на готових малюнках з'єднайте насіння та спосіб його поширення.

Плоди і насіння реп'яха і лопуха мають гачки або прищіпки. Поміркуйте, для чого їм це треба? (Вони прикріплюються до шерсті тварин, пір'я птахів або одягу людини і розносяться на великі відстані.)

Перегляд відео.

Яка рослинка надихнула виробників зробити конструктор Банчемс? (Реп'ях.)

Перегляд відео.

Фізкультхвилинка

в) Закріплення і рефлексія

Гра «Впізнай плід за його насінням»

(Конвертики з насінням: горох, зернятка соняшника та гарбузові, кісточки сливи, вишні, абрикосу, малини, винограду, зернятка яблука, груші та малюнки відповідних плодів).

Інтеграційний момент: Бог створив цей світ і насадив у ньому безліч рослин, кожна з яких має певний спосіб розмноження. Він пообіцяв, що «надалі,

по всі дні землі, сівба та жнива не припиняться!», а отже, це Його запевнення нам, що Він завжди піклуватиметься про нас. А ви готові допомогти Богові в Його роботі і попідкуватися про інших?

— Для чого Бог наділив рослин насінням? Якби у рослин не було насіння, то... (доповни) вони зникли б, і всі живі істоти загинули.

— Як люди можуть допомогти в розповсюдженні рослин? (Саджати більше рослин.)

Отже, ми повинні бути Божими помічниками у цій справі: рослини треба берегти!

Практичне завдання. А зараз ми зможемо застосувати набуті знання на практиці — висадити у скляночки різні види рослин. (Діти обирають насіння і саджають їх у завчасно приготовлені скляночки з ґрунтом.)

Підкреслення та похвала гарної учнівської роботи та підказки, над чим ще треба попрацювати.

Домашнє завдання

Закінчення уроку

Щоб знайти інші моделі біблійної інтеграції на уроках та більше прикладів їх застосування, що пропонує MAPXO, заходьте на наш сайт: mapxo.org (див. «Про нас — Що таке MAPXO?»)

КОЛИ ТОРКАЄШСЯ ДИТЯЧИХ СЕРДЕЦЬ

Зінаїда Скворцова,
вихователь ЗДО
«Центр Пагінець»
м. Рівне

Слово «серце» зустрічається в Біблії понад 800 разів. Проаналізувавши деякі з цих текстів (див. таблицю на с. 42), можемо побачити, що життя людини відображає стан її серця. Це стосується і дорослих, і дітей. Усе, що діти говорять і роблять, є відображенням того, що переповнює їхні серця, що це серце бажає, про що таємно мріє. «Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха із лихої виносить лихе. Бо чим серце наповнене, те говорять уста його!» (Лк. 6:45).

Завдяки цим віршам зі Святого Писання ми можемо зрозуміти, що основна проблема полягає не в поведінці, а в тому, що є в серці дитини. Як часто ми припускаємося помилок у вихованні юних душ, звертаючи увагу лише на поведінку, а серце залишається без гідної уваги. Часто мета, яку ми, вихователі, вчителі, ставимо перед собою, — це виправити поведінку дитини. І для цього ми використовуємо чимало педагогічних арсеналів.

Святе Письмо говорить, що думки походять із серця (Лк. 24:38).

Ми можемо «начепити» на дитину плоди, тобто змодельовати поведінку у присутності дорослого, проте коли вона виходить за межі зорового контролю, то чинить так, як хоче. Зосередження на зовнішній поведінці — це своєрідна маніпуляція дорослого дитячою поведінкою. Так ми формуємо в дітей подвійні стандарти: у присутності дорослого і за його відсутності. Можна добитися, що дитина буде чинити правильно, проте мотиви її будуть егоїстичні. Наша маніпуляція поведінкою дитини призведе до маніпуляції дитини дорослим, бо що посієш, те пожнеш.

Проте найголовніша небезпека такого підходу, коли я маніпулюю дитиною, полягає в тому, що вона не узгоджується зі Словом Божим. У центрі буде не Євангелія, Добра Звістка про Іс-

уса Христа, а наші стандарти та моральні повчання. Чи ж Ісус не засуджував лицемірство фарисеїв, указуючи на їхні постанови, які вони самі не виконували: «Усе, що лиш скажуть вам, робіть і зберігайте; але так, як вони, не чиніть; бо вони кажуть і не роблять» (Мт. 23:3).

Поведінка дорослих, коли вони говорять одне, а роблять інше, теж породжує у дітей подвійні стандарти. Якщо я розумію цю проблему, то зміни дитячого серця мають початися зі змін у моєму серці і моєю молитвою має стати: «Серце чисте сотвори в мені, Боже, і духа праведного віднови в нутрі моєму» (Пс. 50:12). Зміни у власному серці починаються із визнання власних гріхів перед Богом: «Помилуй мене, Боже, з великої милості Твоїї, і з великого милосердя Свого загладь беззаконня мої! Обмий мене зовсім з мого беззаконня, й очисти мене від мого гріха, бо свої беззаконня я знаю, а мій гріх передо мною постійно» (Пс. 50:3–5). Лише після зміни власного серця я можу направили дітей до Бога без маніпуляцій.

Як практично це здійснити? Звернімося до Євангелії від Марка, 10-й розділ, 13-16 вірші: «Приносили до Нього дітей, щоб доторкнувся до них. Учні боронили їм. Побачивши, Ісус обурився і сказав їм: «Дозволяйте дітям приходити до Мене, не бороніть їм, бо Царство Боже є для таких. Щиру правду кажу вам, якщо хто не прийме Божого Царства як дитина, той не увійде до нього». Обнявши їх, покладав на них руки, благословляв».

«Серце — осередок віри, любові, надії, рушійна сила всіх пізнавальних дій людини» (В. Сухомлинський)

Зауважте, яких дітей направляли до Ісуса? «Приносили до Нього» — тобто це малі діти. Ми бачимо, що Господь бажає, щоб дітей направляли до Нього із самого малечку. Хто може бути перпоною приходу дітей до Бога? «Учні

боронили їм». Можливо, ті, хто ходив за Христом, вважали, що діти — то зайвий клопіт. Але така поведінка учнів викликала певну реакцію у Христа: «Ісус обурився і сказав їм: «Дозвольте дітям приходити до Мене, не бороніть їм». Варто проаналізувати власне серце, чи немає в ньому перепон, які перешкоджатимуть дітям приходити до Бога. Чи не боюсь я реакції Ісуса на свою поведінку, Його обурення (у деяких перекладах вжито слово «гнів»), коли забороняю дітям приходити до Нього?

Думка володарка тіла, вона є головна наша точка і середня. А тому-то вона часто й серцем називається (Г. Сковорода)

Яким було бажання Ісуса стосовно дітей? З біблійного тексту ми дізнаємося, що Христос, обнявши їх, покладав на них руки, благословляв. Коли я обнімаю чужу дитину, таким чином я знайомлюся з нею, а через обійми я показую свою відкритість, те, що в моїх руках затишно і надійно. Ми бачимо, що бажання Бога познайомити дітей із Собою виражається в обіймах.

Чи стали ми цими руками для дітей? Руками, які хотіли б благословити, молитись за них, таким чином наблизити їх до Христа? Чи, можливо, я казатиму, що дітям ще зарано слухати про Бога, нехай виростуть, тоді виберуть?

У дітей є всеосяжна потреба в благодаті. Звернімося до біблійного уривка зі Старого Завіту, Книга пророка Єзекиїля 36:25-28: «І покроплю вас чистою водою, і станете чисті; зо всіх ваших нечистот і зо всіх ваших бовванів очищу вас. І дам вам нове серце, і нового духа дам у ваше нутро, і викину камінне серце з вашого тіла, і дам вам серце із плоті. І духа Свого дам Я до вашого нутра, і зроблю Я те, що уставами Моїми будете ходити, а постанови Мої будете стерегти та виконувати».

У яких істинах мають потребу діти: — їхнє серце потребує очищення;

- маємо потребу в пересадці серця: заміна кам'яного на живе;
- дія Святого Духа в середині нутра невидима очам, Він міняє мій внутрішній світ, тоді ходіння уставами, зберігання постанов — це вже плоди Духа Святого.

Як це відбувається практично?

Діти пізнають світ кожен день і захоплюються ним, його речами, це призводить до того, що дитина знаходить радість у речах цього світу, а нам важливо навчати дітей, пізнаючи світ, захоплюватись Богом, повернути до першопризначення цього світу. Я можу помилятися в оцінці цього світу, неправильно тлумачити ті чи інші речі, обставини, факти. Проте діти прагнуть знати тлумачення. Щоб дати правильний орієнтир, нам потрібно відкрити їм Бога Біблії, який створив цей світ, задумав закони співіснування та показав вихід із гріховної суті людини. Аби вразити дітей, я сама маю бути зачарована Богом, змінена Його істиною.

Щоб практично реалізувати цей задум, ми, працівники дошкільних навчальних закладів м. Рівне, звертаємось до комплексних програм, зокрема до програми «Українське дошкілля», де є розділ, присвячений духовно-моральному вихованню. Більш поглиблено за запитом та заявою батьків це питання реалізуємо через парціальну програму «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях», яка рекомендована МОН України для використання в дошкільних за-

кладах. Також для поширення цього досвіду в нас уже 4 роки функціонує «Школа духовної істини» для педагогів, які використовують християнські цінності у виховному просторі. Мета школи:

- впровадження програми з духовно-морального виховання дітей дошкільного віку на християнських засадах, що вибудовує фундамент буттєвих цінностей сучасної дитини;
- формування здатності до співжиття в поліконфесійному та полікультурному українському суспільстві;
- ознайомлення з методичними підходами до роботи зі Святим Письмом;
- сприяння формуванню моральності та духовності педагогів через усвідомлення одвічних моральних цінностей та їхньої ролі в житті людини.

Тривалий час ЗДО №33 був плацдармом поширення духовних істин для дітей через християнські цінності, на його базі не один рік проводилась «Школа духовної істини», а тепер і інші садки почали поширювати цей досвід.

Хочу поділитися досвідом роботи вихователя Людмили Бондарець, яка працює в ЗДО №16, на тему «Формування духовно-моральних почуттів через призму інклюзивного середовища». Чому ми порушили таку тему? Тому що в нашому суспільстві все більше з'являється інклюзивних груп у ЗДО,

Згідно з етико-моральним вченням про людину, людина хоче:

- ✓ бути щасливою, тому шукає шляхи досягнення щастя, часто за будь-яку ціну;
- ✓ вибирає між благом, добром і злом, але зазвичай навіть і не думає, що грішить;
- ✓ шукає сенс життя, та самотужки не може його знайти.

класів у школах, центрів розвитку. Але чи ми, дорослі, готові прийняти цих дітей, щоб вони стали частинкою нашого життя? Чи я як педагог, який сповідує християнські цінності, хочу стати помічником, провідником, тим, хто відкріє цей світ дитині з особливими потребами? Це питання до кожного з нас.

На занятті для старшої групи вихователь Людмила Бондарець використовує метод пексів. PECS — система

Біблійні тексти	Що дізнаємося про серце
Перше вживання слова «серце» в Біблії І бачив Господь, що велике розбещення людини на землі, і весь нахил думки серця її тільки зло повсякденно. (Бут. 6:5)	Куди нахилене серце від початку: — Увесь нахил думки серця людини тільки зло.
Що походить із серця? Над усе, що лише стережеться, серце своє стережи, бо з нього походить життя. (Пр. 4:23) Або виростить дерево добре, то й плід його добрий, або виростить дерево зле, то й плід його злий. Пізнається бо дерево з плоду! Роде зміїний! Як ви можете мовити добре, будучи злі? Бо чим серце наповнене, те говорять уста. (Мт. 12:33–34)	— Із серця походить життя. — Чим серце наповнене, те говорять уста.
Серце реалізує свої цінності в різних сферах І пам'ятатимете всі Господні заповіді, і виконаєте їх, і не будете оглядатися за серцем своїм та за очима своїми, за якими йдучи, ви зраджуєте (Чис. 15:39). Стережіться, щоб не було зведене ваше серце , і щоб ви не відступили, і не служили іншим богам, і не вклонялися їм (Повт. Зак. 11:16). І любі Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю! (Повт. Зак. 6:5).	— Серцем зраджують. — Серцем відступають і служать іншим богам, вклоняються. — Люблять Бога серцем
На що дивиться Господь? ...Бо Бог бачить не те, що бачить людина: чоловік бо дивиться на лице, а Господь дивиться на серце (1 Сам. 16:7). Ви себе видаєте за праведних перед людьми, але ваші серця знає Бог (Лк. 16:15).	— Господь дивиться на серце . — Бог знає серце .
Яким є бажання Бога щодо нашого серця? І будете шукати Мене, і знайдете, коли шукатимете Мене всім своїм серцем (Єр. 29:13). ...Ти стережеш заповіта та милість для Своїх рабів, що ходять перед Твоїм лицем усім своїм серцем (2 Хр. 6:14). Надійся на Господа всім своїм серцем , а на розум свій не покладайся! (Пр. 3:5).	— Знайдете Бога, коли шукатимете Його всім серцем . — Ходити перед лицем Бога своїм серцем . — Надіятись на Господа всім серцем , а не покладатись на свої сили.

для спілкування, коли використовуються не слова, а картинки. Навчання PECS застосовують серед дітей, які відчують мовні та комунікативні труднощі, а також інші проблеми, супроводжувані «невербальністю».

За таким принципом діти старшої групи розповідали різдвяну історію, використовуючи картинки (див. фото на с. 41).

Досвід роботи в громадській організації «Центр розвитку дитини ТЕДІ — R» показав ефективність методу залучення дітей з особливими потребами до спільної діяльності, коли ми допомагаємо їм на практиці прожити біблійні істини. Діти отримали знання про добро і зло, до чого може призвести непослух і як гріх змінює життя людей, на практиці власноруч виготовивши солодку випічку та пригощаючи людей, які опинились без домівки й опинилися на вулиці. Діти раділи, що могли зробити добро, і не боялись підійти до безхатків та пригощати їх ласощами. Цей життєвий досвід назавжди залишився в пам'яті та дитячому серці.

Процес роботи з серцем людини — це процес усього життя. Зміни в характері через Слово Боже приводять до бажаної мети — «Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать» (Мт. 5:8), і цей

процес має розпочатися в дитячому віці, якомога раніше, коли дитина формується як особистість. У цьому полягає наша відповідальність як педагогів і батьків.

ПРО ЦЕРКВУ ХРИСТОВУ

Цей матеріал підготовлений для кількох уроків, метою яких є:

- а) показати дітям, як Бог у Своїй мудрості розкриває різні грані спілкування;
- б) навчити дітей самостійно шукати місця з Писання, запам'ятовувати та аналізувати їх;
- в) навчити бачити духовні паралелі в усьому навколишньому світі.

(Радимо проводити уроки у формі діалогу між учителем та учнями. Це заохочує до активності та міркування! Наприкінці кожного уроку дається відповідне завдання, щоб знайти певний уривок із Писання, записати чи прочитати його.)

Вступ

Біблія багато говорить про Церкву. Що це чи хто це? *(Відповіді дітей.)*

Часто слово «церква» асоціюється з місцем проведення богослужіння, тобто з якоюсь спорудою, збудованою людьми.

Однак у перекладі з грецької слово «церква» означає «зібрання людей для спільної діяльності».

Чому в Новому Завіті Бог говорить про Церкву, використовуючи багато різних образів? Наприклад, наречена, будівля, сім'я, дерево, тіло, отара овець...

Тому що Сам Бог багатогранний і премудрий. Він бажає відкрити нам можливість різновекторних стосунків зі Собою через різні образи. І Він є пречудовим Художником та Дизайнером. Він креслить не просто сухий ескіз: отак слухатися, отут обмеження, тут заборона. Він малює чудові картини: Наречена... Сім'я... Дерево... Будівля... Тіло...

Справжні, глибокі стосунки будуються на основі любові, довіри, поваги та пізнання. Бог бажає мати такі стосунки зі Своєю Церквою, із кожним із нас. Через ці різноманітні образи, як чудові картини, Бог показує нам можливість багатогранного спілкування з Собою.

Галина Левицька,
м. Ізяслав,
Хмельницька обл.

ЦЕРКВА ЯК НАРЕЧЕНА

Біблійна основа: Пісн. 6:3; 2 Кор. 11:2; Еф. 2:8–10; 4:13; 5:25–27; Повт. Зак. 12:28; Мт. 22:1–14; Іс. 61:10.

Кілька учнів читають вірші з Писання, де написано про Церкву як Наречену (наприклад, Іс. 62:5; Єр. 2:2; Пісн. 4:12; 5:1; Ів. 3:29; Об. 21:2, 9; 22:17).

— Як ви думаєте, коли дівчину можна назвати нареченою? Так, коли вона заручена зі своїм нареченим.

Шлюбний заповіт починається із заручин, коли молоді люди оголошуються нареченими. Це дуже важливо й відповідально. Дівчина ще не є дружиною свого нареченого, але вона вже належить тільки йому. Пригадайте стосунки Марії та Йосипа, земних батьків Ісуса Христа.

Коли ми говоримо про стосунки Ісуса та Церкви як Його Нареченої, — що є моментом заручин? Коли людина, яка вірить в Ісуса, як Свого Спасителя та Господа, входить у стосунки з Ісусом як зі своїм Небесним Нареченим?

Це водне хрещення. Це входження в Завіт із Богом, коли віруюча людина каже, що обіцяє служити Богові від чистої совісті. «Я належу своєму коханому, а мені — мій коханий...» (Пісн. 6:3).

Важливо! Основою заручин є любов та добровільне бажання з обох сторін належати одне одному.

Апостол Павло говорить коринтянам: «Бо я ревную про вас ревністю Божою; я бо заручив вас одному мужеві, щоб чистою дівою привести перед Христа» (2 Кор. 11:2).

— Хто така «чиста діва»? *(Наречена)*

— Хто такий «один Муж»? *(Ісус)*

— Про які заручини йдеться? *(Про водне хрещення)*

— Яке слово зустрічається в цьому тексті Писання двічі? *(Ревную, ревність)*

— Що таке ревність? Це добре чи погано?

Спочатку подивимося на це почуття, як воно виявляється в людських стосунках.

Ревнощі — почуття пристрасної недовіри, сумнівів у коханні та вірності; заздрість до успіхів іншої людини.

Ревнива людина зазвичай тривожна, емоційно нестійка; боїться, що її можуть зрадити; підозріла, вимагає доказів вірності. Ревнощі можуть бути не тільки в стосунках між чоловіком та жінкою, але й між близькими друзями: «дружи тільки зі мною, і не дружи більше ні з ким!»

Тобто, якщо ми дивимося на ревнощі в стосунках між людьми, це негатив.

Бо корінь людських ревнощів захований в егоїзмі: люби мене, дружи зі мною, щоб саме мені було добре.

Але апостол Павло говорить: «Бо я ревную про вас ревністю Божою...»

— Що таке Божа ревність?

Коли Бог дає Своему народу Десять заповідей і суворо наказує, щоб не поклонялися іншим богам, ідолам, кумирам — Він називає Себе: Бог ревнивий.

Він ревнує про нас, щоб нам було добре.

«Виконуй і слухай усі ті слова, що я наказую тобі, щоб було добре тобі та синам твоїм по тобі навіки, коли будеш робити добре та справедливе в очах Господа, Бога свого» (Повт. Зак. 12:28)

І Його ревність про нас — це благо для нас. Бо коли ми вибираємо любити тільки Його і поклонятися тільки Йому, ми перебуваємо під Його захистом, знаходимося в Його благодаті.

Бог ревно бажає, щоб ми належали тільки Йому зараз і у вічності.

— Яке ставлення Ісуса як Нареченого до Своєї Церкви?

Бог першим полюбив нас! Він віддав заради нас Свого Сина! Жертва Ісуса — це явлена любов до Його Нареченої.

Прочитати Еф. 5:25–27: «Чоловіки, любіть своїх дружин, як і Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе, щоб її освятити, очистивши водняним купелем у слові, щоб поставити її Собі славною Церквою, що не має плями чи вади, чи чогось такого, але щоб була свята й непорочна!»

— Які особисті якості важливі для Нареченої? Чому?

Святість (відділеність від світу для Ісуса); чистота (без плями чи вади); вірність; терплячість в очікуванні; залежність від Господа; жертвовність (готовність віддати своє життя за Ісуса, як Він віддав Себе за Церкву); духовна зрілість.

— Чим вирізняється наречена на весіллі? (Своїм вбранням)

— А в якій одязі приходять гості на весілля? Чи можуть гості прийти на свято в робочому, брудному одязі? Чому це важливо? (Повага до господаря та інших гостей)

Прочитати Мт. 22:1–14 (діти мали прочитати цей уривок із Писання вдома)

— Чому не прийшли на весілля ті, кого покликав цар? Чому повбивали царевих рабів?

Робимо акцент на Матвія 22:11–12: «Як прийшов же той цар на гостей подивитись, побачив там чоловіка, в одягу весільну не вбраного, та й каже йому: «Як ти, друже, ввійшов сюди, не мавши одягу весільної?» Той же мовчав».

Двері Божого Царства відчинені для всіх — і злих і добрих. Але без щирого покаяння ніхто не зможе ввійти на весільний бенкет. Весільний одяг ми не можемо придбати власними зусиллями. Весільний одяг кожному з нас дарує Ісус. Це одяг Його спасіння та праведності.

«Я радісно буду втішатися Господом, нехай звеселиться душа моя Богом моїм, бо Він зодягнув мене в шати спасіння, і в одягу праведності мене вбрав, немов молодому, поклав Він на мене вінця, і мов молоду, приоздобив красою мене!» (Іс. 61:10).

Отже ми побачили, що гості на весіллі мають бути зодягнені в певний одяг. Тобто, щоб прийти на весілля, навіть земне, гості мають приготуватися. І тим більше наречені ретельно готуються до свого весілля. Також час приготування до весілля — це час, коли вони можуть поглиблювати свої стосунки, дізнаватися більше одне про одного, відкривати грані взаєморозуміння. Іде перевірка любові, вірності, відданості, терплячості.

Якщо ми говоримо про Церкву як Наречену Христа, то вона має бути достойною свого Нареченого і бути подібною до Нього (Еф. 4:13).

Ще один важливий момент в підготовці нареченої до весілля — її весільна сукня! Цю сукню наречена готує собі сама.

Прочитати Об'явлення 19:7–9:

«Радіймо та тішмося, і даймо славу Йому, бо весілля Агнця настало, і жона Його себе приготувала! І їй дано було зодягнутися в чистий та світлий вісон, бо вісон то праведність святих. І сказав він мені: Напиши: Блаженні покликані на весільну вечерю Агнця! І сказав він мені: Це правдиві Божі слова!»

Отже, ми знаємо, що кожному віруючому Ісус дарує весільний одяг, щоб ми могли бути радісними і щасливими (блаженними) на Його весіллі. Тобто, ми маємо спасіння та праведність як дар благодаті через віру. І ніхто не може похвалитися, що цей «весільний одяг» придбав своїми праведними ділами. («Бо спасенні ви благодаттю через віру, а це не

від вас, то дар Божий, не від діл, щоб ніхто не хвалився», Еф. 2:8–9)

— І що ж тоді? Добрі справи й праведні діла неважливі? (Відповіді дітей.)

Важливо! Ми говоримо про вбрання Нареченої Христа. Ми читали, що вона приготувала себе. І зодягнулася в чистий та світлий вісон, бо вісон то праведність святих, тобто праведні діла святих. «Бо ми Його твориво, створені в Христі Ісусі на добрі діла, які Бог наперед приготував, щоб ми в них перебували» (Еф. 2:10).

Висновок

Отже, кожен віруючий, який увійшов у Завіт із Богом, має у своєму серці праведність Ісуса, тобто має свій особистий весільний одяг. А коли він робить діла праведності, добрі справи заради Бога, то це як ниточка у весільному вісоні Нареченої Христа! Одяг Нареченої ще тільки готується. Тому кожному з нас важливо бути вірним у тих справах праведності, до яких нас покликав Бог! І всім своїм життям поклонятися Богові та прославляти Його!

Наречена Христа сяє в Його славі, радіє в Його присутності!

ЦЕРКВА ЯК БУДІВЛЯ

Біблійна основа: Об. 21:1–3; Євр. 11:10; 1 Петр. 2:5; Іс. 57:15; 1 Цар. 6:7

Прочитаємо: Об. 21:1–3: «І бачив я небо нове й нову землю, перше бо небо та перша земля проминули, і моря вже не було. І я, Іван, бачив місто святе, Новий Єрусалим, що сходить із неба від Бога, що був приготований, як невіста, прикрашена для чоловіка свого. І почув я гучний голос із престолу, який кликав: Оце оселя Бога з людьми, і Він житиме з ними!»

Тут ми бачимо два образи: Небесне місто Новий Єрусалим і прикрашена, приготовлена Наречена. І ці два образи зливаються в один: Новий Єрусалим як Наречена Христа! І далі ми читаємо, що це — оселя Бога з людьми, і Він житиме з ними.

Важливо! Це бажання Бога — жити разом із людьми.

Пригадаймо, хто перший очікував Небесного Єрусалима? (Підказка: він жив у шатрах... з своїми синами... Ісаком та Яковом). Авраам.

Авраам очікував місто, яке має міцний фундамент. І його Творцем, Архітектором, Дизайнером та Будівничим є Сам Бог (Євреїв 11:10).

У 21-му розділі Об'явлення є опис Небесного Єрусалима. Форма міста схожа на правильний куб. Висота, ширина і довжина однакові. Побудоване місто з різноманітних дорогоцінних каменів та чистого прозорого золота. У місто є вхід через 12 воріт. І кожні ворота зроблені з однієї величезної перлини. Це місто освітлює слава Господня. Надзвичайна краса і неперевершений Божий дизайн.

Прочитаємо вірш Писання 1 Петра 2:5.

— Який будівельний матеріал використовує Бог для будівництва Небесного Єрусалима?

«І самі, немов те каміння живе, будуйтеся в дім духовий, на священство святе, щоб приносити жертви духовні, приємні для Бога через Ісуса Христа».

— Що є найдорогоціннішим у всесвіті? (Люди)

Тільки ми створені Творцем за Його образом та подобою. Бог оцінив вартість людини ціною крові Свого Сина Ісуса.

Отож, Бог протягом віків будує Своє Небесне місто з людей, які вірять у Нього і вірні Йому.

Проведемо паралелі між тим, що ми бачимо навколо нас та духовним світом.

Учень розповідає про утворення перлин.

Суть розповіді: перлини утворюються в молюсках із піщинок або інших частинок, які потрапляють під ступки мушлі. Піщинка ранило ніжне тіло молюска, але він терпляче огортає піщинку особливим перламутровим розчином. Процес росту перлини триває дуже довго. Отож, проводячи духовну паралель, можна сказати, що перлина символізує чудову якість характеру християнина: терпіння.

Учень розповідає про утворення алмазу.

Презентація «Алмаз. Від земного до вічного». Основні акценти: алмази утворюються з графіту за особливих умов: при високому тиску та високих температурах у глибинах землі. Для того щоб алмаз став діамантом, призначеним для чудових ювелірних виробів, його старанно обробляють, шліфують. Це довга та ретельна праця. Духовна паралель: графіт нашої душі може стати алмазом тільки під високим тиском і за високої температури.

Випробувань не треба боятися, адже вони приводять до внутрішніх перемін.

Метаморфоза: крихкий графіт стає міцним кристалом. Вугілля горить у вогні — алмаз не згорає. Воля Божа в тому, щоб усі віруючі були живими каменями. Бог готує нас для вічності, щоб ми були не земними, а небесними. До того ж ретельно обробленими, відшліфованими, сяючими в Його славі.

Бог завжди бажав жити разом із людьми...

Чи знаєте ви, яку першу будівлю побудували євреї як місце перебування Бога з людиною? І які ще будівлі були побудовані як місце поклоніння Богові?

Учень розповідає про будівництво скинії.

— Хто був ініціатором влаштування скинії? (Сам Бог)

— Кому і де Бог дав указівки з облаштування скинії? (Бог тричі повторює Мойсеєві, щоб він усе зробив за тим зразком, як йому було показано на горі.)

— Що було в скинії? (ковчег, стіл, світильник)

Опис ковчега. Херувими. Важливість ковчега. Числа 7:89: «А коли Мойсей входив до скинії заповіту, щоб говорити з Ним, то він чув Голос, що говорив до нього з-понад віка, яке на ковчезі свідоцтва, з-поміж обох херувимів говорив Він до нього».

— Хто облаштовував скинію? (Бецаїїл та його помічники, яких Бог наповнив мудрістю від Божого Духа)

Презентація «Скинія».

Учень розповідає про будівництво першого храму.

— Хто був ініціатором будівництва першого храму? (Давид)

— Хто збудував перший храм? (Соломон)

— Чи знав Соломон, де та як треба будувати цей храм? (Так, бо Господь указав Давидові місце та дав у видінні креслення храму.)

Цікава та важлива деталь у будівництві першого храму: камені добували в каменоломні й там обтесували до потрібних розмірів та вже готовими привозили на будівництво (1 Цар. 6:7). Тут ми бачимо духовну паралель: нас, як живі камені, видобувають у земній каменоломні та обтесують до потрібних розмірів, щоб ми були готові та щоб у Небесному Єрусалимі були покладені на певне місце.

— Що відбулося під час першого служіння в храмі? «І не могли священники стояти й служити через ту хмару, бо слава Господня наповнила дім Божий!» (2 Хр. 5:14).

Учень розповідає про будівництво другого храму (за Книгою Ездри)

— Чому був зруйнований перший храм? (Непослух живому Богові царів та всього єврейського народу. За це вони пішли в полон у Вавилон на 70 років, 2 Хр. 36:15–23).

— Кому Бог повелів будувати другий храм? (Цареві Кіру)

— Чи знав Кір, де та як треба будувати цей храм? (Так, бо Господь збудив його дух і дав розуміння, де треба будувати і як треба будувати. Дух Божий дав Кіру розуміння, що потрібно збудувати храм Богові Небесному в Єрусалимі на тому місці, де приносяться жертви, на основі першого храму, ширина та висота: 60 на 60 ліктів. Посуд Божого дому, який було винесено до Вавилону, має бути повернений у Божий храм! (Ездра 1:1–2; 6:3–5).

— Хто будував другий храм? (Юдеї, дух яких Бог збудив, щоб вони повернулися з Вавилону в Єрусалим, Езд. 1:5)

Висновок. Усе облаштування скинії, храму, двору, святого, святого святих указують на досконалу жертву Ісуса Христа! У святе святих неможливо було ввійти без жертви. Зараз Бог не живе в рукотворних храмах, але шукає серця, які смиренні перед Богом (Іс. 57:15).

«Бо ви храм Бога Живого, як Бог прорік: «Поселюсь серед них і ходитиму, і буду їм Богом, а вони будуть народом Моїм!» (2 Кор. 6:16).

Тести до уроків за темами: «Церква як Наречена» та «Церква як будівля»

- Слово «церква» (грецькою «екклезія») має значення:
  - Група людей.
  - Будівля, де проводять богослужіння.
  - Зібрання людей для спільної діяльності.
- Хто з віруючих належить до Церкви як Нареченої Христа?
  - Ті, хто ходять на богослужіння.
  - Ті, хто увійшов у заповіт з Богом і служить Йому від чистої совісті.
  - Ті, хто вірить, що Бог є, і моляться до Нього.
- Який мотив людських ревностей?

Це егоїзм: люблю МЕНЕ, дружи зі МНОЮ, щоб МЕНІ було добре
- Який мотив Божої ревності?
  - Бог бажає покарати всіх, хто не належить Йому.
  - Жертовна Божа любов.
  - Його шире бажання, щоб нам було добре.
- Для кого відчинені двері Божого Царства згідно з Матвія 22:1–14?

Для всіх: і злих, і добрих.
- Який весільний одяг дарує нам Ісус?
  - Одяг спасіння та праведності.
  - Одяг радості та вічності.
  - Одяг новий і красивий.
- Як ми можемо отримати цей одяг?
  - Багато молитися.
  - Через віру в Ісуса та шире покавання в гріхах.
  - Чинити багато добрих справ.
- Згідно з Ефесян 2:8–9 ми отримуємо спасіння як
  - зароблену милість;
  - заслужений заробіток;
  - дар Божий.
- Згідно з Ефесян 2:10, чи важливі добрі справи у житті віруючої людини?

ТАК чи НІ
- Одяг Нареченої Христа на весіллі:
  - чистий та світлий вісон;
  - подарований Ісусом;
  - золотий з діамантами.
- Згідно з Об'явлення 19:7–8 Наречена Христа:
  - приготувала себе;
  - зодягнулася у праведні діла святих;
  - не задоволена своїм вбранням.
- Хто є Творцем, Архітектором, Дизайнером та Будівничим Небесного Єрусалима? — Сам Бог!
  - Небесні будматеріали.
  - Це люди, які вірять у Нього та вірні Йому.
  - Живі камені.
- Який будівельний матеріал використовує Бог для будівництва Небесного Єрусалима (1 Петра 2:5)?
  - Небесні будматеріали.
  - Це люди, які вірять у Нього та вірні Йому.
  - Живі камені.
- На яку якість характеру вказують ворота Небесного Єрусалима?
  - Братолюбство.
  - Терпіння.
  - Милосердя.
- Духовна паралель, яку ми бачимо в перетворенні графіту в алмаз?
  - Випробування приводять до внутрішніх перемін.
  - Випробування не дають жодного результату.
  - Випробування руйнують нас.
- Кому і де Бог дав указівки з облаштування скинії?
  - Мойсеєві в пустелі.
  - Давидові вві сні.
  - Мойсеєві на горі.
- Хто облаштовував скинію?
  - Мойсей та Ісус Навин.
  - Бецаїїл та його помічники.
  - Давид і Соломон.
- Яке найважливіше місце в скинії? Святе святих!
  - Мойсей та Ісус Навин.
  - Бецаїїл та його помічники.
  - Давид і Соломон.
- Хто був ініціатором будівництва першого храму? Давид
  - Соломон.
  - Майстри, які мали здібності від Божого Духа.
  - Давид.
- Хто збудував перший храм?
  - Соломон.
  - Майстри, які мали здібності від Божого Духа.
  - Давид.
- Камені для будівництва першого храму обтесувалися до потрібних розмірів прямо на будівництві

ТАК чи НІ?
- Що відбулося під час першого служіння в храмі (2 Хронік 5:14)?
  - Левити співали.
  - Слава Господня наповнила дім Божий.
  - Священники не могли вести служіння.
- Чому був зруйнований перший храм?

Через непослух Богові
- Кому Бог звелів будувати другий храм?
  - Цареві Кіру.
  - Зоровавелю.
  - Соломону.
- Як цар Кір називав Бога, Якому він бажав відбудувати храм у Єрусалимі?
  - Богом Усемогутнім.
  - Богом Небесним.
  - Богом Милосердним.
- Хто будував другий храм?
  - Юдеї, дух яких Бог збудив, щоб вони повернулися з Вавилону в Єрусалим.
  - Цар Кір.
  - Соломон.
- Без чого не можна увійти в Святе Святих?
  - Без жертви.
  - Без віри.
  - Без упевненості.
- Де зараз живе Господь?
  - У рукотворних храмах.
  - У серцях, які смиренні перед Богом.
  - На будь-якому місці.
- Вставити пропущені слова:

Бо ви храм Бога Живого, як Бог прорік: «Поселюсь серед них і ходитиму, і буду їм Богом, а вони будуть народом Моїм!» (2 Кор. 6:16).

Бо я ревную про вас ревністю Божою; я бо заручив вас одному мужеві, щоб чистою дівою привести перед Христа (2 Кор. 11:2).

Я радісно буду втішатися Господом, нехай звеселиться душа моя Богом моїм, бо Він зодягнув мене в шату спасіння, і в одяжу праведності мене вбрав... (Іс. 61:10).

Що коштували Христу Небеса...

Тема Небес у мистецтві тісно пов'язана із зображенням блаженств, які будуть там. І тих благословених хвилин радості і щастя, які відчуватимуть усі ті, хто мужньо долав свій земний шлях разом з Ісусом земною дорогою. Власне, більшість творів зображують те, чого так очікує спрагла душа в цьому несправедливому світі. Адже саме поняття «Небеса» асоціюється із нагородою за вірність Богові. І це впливає зі сторінок Священного Писання.

Прагнення людини уявити, зобразити, чи, бодай, натякнути на те, що буде «там» — ось та рушійна сила для будь-якого мистецького твору, що так чи інакше порушує цю тему. І, не дивлячись на те, що апостол Павло стверджував, що «не бачило того око і не чуло того вухо, що Бог приготував своїм святым», нам так кортить усе ж таки хоча б трошки дізнатись: а що нас чекає там?..

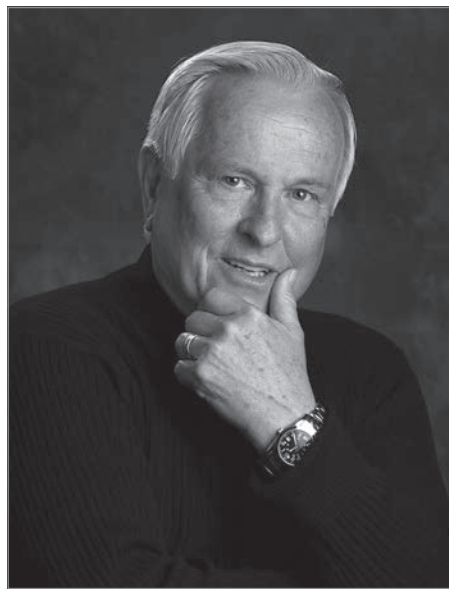
Поняття «Небеса» має ще один аспект. Це — ціна, яку потрібно заплатити, щоби потрапити туди. Власне, більшість людей знає про те, що її сплатив Ісус Христос. Саме на Голгофському хресті була заплачена ціна, яка дає можливість кожному, хто повірить у жертву Христа, потрапити в Небеса. (Тут варто уточнити, що під терміном «Небеса», мається на увазі не фізичне небо, а те місце, у якому діти Божі вічно перебуватимуть і царюватимуть з Ісусом Христом. Сам Христос називав це поняття — Царство Боже.) Завдяки подвигу Ісуса Христа, його вірності Отцю і посвяті, ми маємо можливість говорити про відкритий шлях у Небеса.

Темі Небес присвячено чимало творів, утім велика частка цих опусів — це, скоріше, мудрагельствування авторів, ніж прагнення донести біблійну глибину подвига Ісуса Христа. (Для прикладу — книга Нікоса Казандзакіса «Остання спокуса Христа», що надто доволіно трактує події із життя Спасителя, або кінострічка Родріго Гарсії «Дні спокуси» про останні дні випробування Христа в пустелі.)

Проте є низка творів, що надзвичайно сильно показують ту внутрішню боротьбу, ту глибину самотності, усю вагу гріха й абсолютну покору волі Отця Ісуса Христа саме для того, щоби дати людям спасіння. І серед цих творів хочеться виокремити дві книжки, які

не є буквально художніми, але в дуже жвавій і доступній манері показують, з одного боку, Божий промисел в особі Ісуса Христа, а з іншого, глибoku людяність і страждання Спасителя як людини. Тобто в цих книгах переплелись як Божя воля, так і шлях людини, що мала заплатити власним життям, щоби втілити цю волю на землі. І це книжки відомого християнського автора сучасності — Джоша Макдауелла.

Джош Макдауелл народився в місті Юніон-Сіті, штат Мічіган, США, 1939 року й отримав перше ім'я Джослін. Він походить із великої родини, де окрім нього було ще четверо дітей. Проте ладу в сім'ї не було, оскільки батько був алкоголіком. До того ж у дитинстві він зазнав неодноразових знущань із боку фермера Вейна Бейлі. Це призвело до того, що молодий чоловік мав украй низьку самооцінку.

Джош Макдауелл

Макдауелл вступає до Повітряної національної гвардії як технік з обслуговування літаків, але після травми голови його звільняють у запас. Тож молодий чоловік вирішує здобути юридичну освіту, щоби стати політиком. Він навчається в Келогському коледжі в Мічігані, де і знайомиться із християнами. Доти Джош уважав себе агностиком — така собі вдала форма ствердити, що я в щось вірю, а в що конкретно — це вже ефемерності. Тому після знайомства з християнами Джош вирішив

спростувати основи християнства. Але сталося навпаки — зіткнувшись із незаперечними доказами, він став християнином. Власне, цей процес і сформував його як письменника-апологета. Потім Макдауелл здобув ступінь магістра богослов'я в семінарії Талбота, університет Біола, в Каліфорнії.

Саме тоді Джош почав працювати проповідником у Campus Crusade for Christ International — парацерковній організації, яка працювала зі студентами в університетських та коледжних містечках. Ця організація була створена Біллом Брайтом у 1950-х рр. і спрямована на виховання молодого покоління. Макдауелл був призначений на посаду спікера в університетах Латинської Америки, де проповідував як марксистським, так і фашистським угрупованням молоді. Через деякий час він повернувся в США і почав нести служіння мандрівного проповідника, що співпрацював із багатьма християнськими організаціями, водночас розпочинаючи кар'єру письменника.

Пострадянські християни познайомилися з цим автором через невелику брошуру «Не просто тесля», яка набула популярності в 90-х роках минулого століття. Але у себе на батьківщині він став відомий як письменник завдяки книзі «Докази, які вимагають вироку», опублікованій 1972 року. За свого життя Джош Макдауелл так чи інакше був причетний до написання більше ніж 120 книжок (як самостійний автор, так і в співпраці з іншими письменниками).

Сьогодні ми звернемося до двох його книжок, що надзвичайно рельєфно описують події, які відбувались із Ісусом Христом у дні Його розп'яття і смерті. У них автор детально розбирає кожен факт, що записаний у Слові щодо смерті і воскресіння Ісуса Христа. Адже не секрет, що більшість людей так чи інакше визнають існування Ісуса як людини, як історичного персонажу. Але каменем спотикання стає факт Його смерті і воскресіння (саме в такому тандемі). Проте лише віра в те, що Ісус Христос — це той Месія, що віддав Своє життя за нас, а потім воскрес третього дня, лежить в основі християнства. І саме ці факти досліджує Макдауелл у двох своїх книжках: «Незаперечні свідчення» і «Докази воскресіння».

Обидві книжки торкаються життя Ісуса Христа. Проте книга «Незаперечні свідчення» сконцентрована на розгляді всіх доказів, які так чи інакше стосуються новозавітних подій, і таким чином указує на істинність історії життя Ісуса Христа, яка записана на сторінках Святого Письма. Автор не боїться звертати увагу на питання, які часто ставлять далекі від християнства люди. І у відповідь він наводить аргументи, що базуються на історичних й археологічних відкриттях, підтверджуючи істинність біблійних текстів. Окрім того, він наводить юридичні, медичні, літературні докази, використовуючи наявні манускрипти біблійних текстів, непрямі свідчення нехристиянських і християнських письменників того часу щодо правдивості життя і воскресіння Ісуса Христа. Не дивно, що ця книжка названа однією із тридцяти найвпливовіших книг, написаних за останні 50 років.

Книга «Докази воскресіння» сконцентрована саме на фактах смерті і воскресіння Ісуса Христа, які розглядаються в історичному, юридичному й медичному ракурсах. Як стверджував сам Джош Макдауелл, «у своїх намірах розвінчати християнство я зробив дев'ять важливих спостережень: історичні, літературні та юридичні свідчення на користь воскресіння Ісуса Христа надзвичайно різноманітні... Воскресіння Ісуса Христа — це єдиний в своєму роді «факт», що визначає сенс і цінність християнства... При дослідженні воскресіння Ісуса Христа потрібно застосовувати ті ж критерії, які застосовують і для дослідження будь-якої іншої історичної події... Новий Завіт — основне джерело відомостей про воскресіння, — з честю

проходить будь-яку перевірку із застосуванням найдетальніших методів дослідження юридичних доказів, а також опирається на велику кількість нових археологічних відкриттів¹».

Власне, з цієї книги ми можемо дізнатись про ту ціну, яку заплатив Ісус Христос за те, щоб Небеса стали відкриті для будь-якого грішника, що повірить і віддасть своє життя в руки Спасителя. Так, у книзі детально вивчається спосіб страти на хресті і ті муки, якими супроводжувалась ця страта. Описується римське бичування і те, чому Христос, будучи фізично здоровою людиною, не зміг нести Свого хреста. Із педантичною послідовністю автор аналізує всі ті муки й болі, які за-

знав Спаситель. Розбираючи кожну деталь катування, Джош описує ті невимовні муки і страждання, яких зазнавала жертва подібної страти. І висновок, який випливає із цього матеріалу, — Христос помер, а не просто заснув, чи за допомогою якихось ліків знеболів Себе й пізніше вийшов до учнів. Автор доводить саме факт смерті.

Також подібними науковими методами Макдауелл доводить і факт воскресіння Христа — як незаперечну подію і доказ того, що всі слова, які Христос казав про Свою місію і справу спасіння, правдиві. І всі з'яви Христа після Його смерті — це не галюцинації чи вияви хворої уяви, а істинні події, що відбувались у часі і просторі.

Книга про докази страждання Ісуса Христа важлива для кожної людини. Адже часто, розглядаючи ті чи інші факти, які відбувались доволі давно, ми не до кінця можемо зрозуміти чи уявити ту ціну, яку Син Божий, Ісус Христос, заплатив на Голгофському хресті за грішний світ. Ця ціна була такою великою, що Сам Син питав у Отця: «Боже мій, Боже Мій, навіщо ти

мене залишив?..» — і настільки святою, що вдовольнила Божу справедливість і дала шанс кожному, хто повірить, отримати те життя, яке, розпочавшись тут, на землі, іде ген, за обрій, у вічність. Книга допомагає нам зрозуміти, Хто, як і яким чином прочинив двері в Небеса і проторив дорогу для послідовників Шляху...

Є безліч творів, що так чи інакше розповідають про Небо. Проте кожна людина має знати, бачити й читати ті твори, які розповідають про ціну слідування. Ціну, яку завжди потрібно платити, якщо ти хочеш досягти мети. Для Ісуса ця ціна — жертва Себе Богові. Читаючи подібні твори, варто ставити собі питання — чим жертвую я, йдучи за Богом? Чи моє християнство — це просто комфортна ніша життя, за яку мені нічого не потрібно платити?

З іншого боку, чи навчаю я цього інших, тих, хто поряд мене і ставить мені непрості запитання. Чи оповідаю я їм просту істину, що без зусиль у цьому світі не може бути нічого, і що все має свою ціну. Просто іноді, коли нам здається, що щось дістається безкоштовно, ми забуваємо, що за нас уже заплатив хтось інший...

Олег Блощук, магістр теології, викладач народних звичаїв, свят та обрядів, пастор євангельської християнської церкви «Скеля» м. Рівного

¹ Цитату взято з передмови до книги «Докази воскресіння» Джоша Макдауелла, видавництво: Slavica Gospel Press, 1991.

ДОНЬКА ЦАРЯ

Наше навернення до Христа схоже на порятунок і усиновлення дитини, позбавленої батьківського піклування і будь-якого догляду. Дитину рятують від холоду, голоду, насильства, наркозалежності, токсикоманії. Так само й Бог рятує нас від влади сатани і від пекла. І спочатку це — ейфорія! Наші базові потреби задоволені: ми в безпеці, прийняті й огорнуті любов'ю. Влившись у Божу сім'ю, ми відчуваємо себе в оточенні ідеальних людей: усі люблять нас і ми любимо всіх.

Справді, велика милість Божа, що Він приймає нас такими, які ми є, але правда полягає в тому, що Бог не хоче і не дозволить нам залишитися такими назавжди. Кожну усиновлену дити-

ну вчать правилам сім'ї, де вона буде жити, прищеплюють елементарні навички гігієни, навчають етикету. Так і наше становлення в церкві як дитини Божої потребує навчання.

Не всім цей етап подобається, бо ми починаємо бачити свої та чужі недосконалості, неправильні реакції, помилкові судження. На цьому етапі дехто розчаровується і починає переконувати себе, що на вулиці було не так вже й холодно і погано... Але ці виховні зміни необхідні для перетворення нашої сутності та вподібнення Христові.

І тут доречно буде поговорити про королівське життя. На перший погляд — це *dolce vita*¹. Усе роблять за тебе, ти не турбуєшся про хліб насущний, купаєшся в променях уваги та слави. Але пригляньмося ближче до королівського життя на прикладі VIP-персон

Великобританії. Насправді воно регламентується досить жорсткими правилами поведінки й обмеженнями. У цих людей практично немає вільного часу й особистого простору. Не всі готові підпорядкувати своє життя правилам королівського двору й погодитися з таким життям. Наприклад, принц Гаррі і його дружина Меган Маркл, герцог і герцогиня Сассекські офіційно заявили про своє бажання відмовитися від обов'язків старших членів королівської сім'ї й отримати фінансову незалежність від Букінгемського палацу.

Ось деякі з правил королівського етикету:

1. Жодних соціальних сторінок.

Членам королівської родини не дозволяється мати власних облікових записів у соціальних

¹ *Dolce vita* — італійський фразеологізм; означає «солодке життя».

мережах. Натомість вони мають свої особисті сторінки на офіційному веб-сайті сім'ї.

2. Жодних селфі та автографів.

Це обмеження, очевидно, було особливо проблематичним для колишньої актриси Меган Маркл.

3. Жодних мініспідниць.

Її Величність королева Єлизавета повністю зневажає мініспідниці серед жінок королівської родини, а на публічних заходах такий одяг абсолютно недопустимий.

4. Колготки обов'язкові!

Це обов'язкове правило королівського протоколу для жінок у королівській родині.

5. Ніякого темного манікюру.

Відповідно до королівського етикету жінкам заборонено покривати нігті темним або кольоровим лаком. Це моветон, леді!

6. Взуття на підборах!

Жінки королівської родини не ходять у туфлях на танкетці в присутності Королеви.

7. Не забути про реверанс.

Навіть у неформальній обстановці всі королівські дами повинні присідати в реверансі, коли її Величність входить до кімнати.

А тепер повернімося до нашого духовного життя. Якщо вже у світі принципів та принципів є правила, то які ж манери мають бути властиві донькам Небесного Батька?

Принцеса — публічна персона, до якої прикута увага спільноти, від якої очікується відповідність статусу. Ми — доньки Царя над царями. До того ж нам важливо пам'ятати, що Царство нашого Батька не від світу цього, тому ми ще й під прицілом ні-ні, не фотокамер, а злого духовного світу і в нас є вороги. Тобто в нас не лише представницька функція, іноді нашою оздобою стає зброя і засоби захисту. Для цього треба мати силу духу та внутрішній стержень.

Якості характеру доньки Царя:

1. Шляхетність — це сукупність особистісних якостей, зазвичай притаманних людині, що походить зі знатного благородного роду, яка отримала спеціальне виховання, що необхідне для виконання обов'язку, який покладається на неї відповідно до походження. «Але ви — вибраний рід, священство царське, народ святий, люд власности Божої, щоб звільнили чесноти Того, Хто покликав вас із темряви до дивного світла Свого» (1 Петр. 2:9).

Вияви шляхетної поведінки:

- Жертвувати собою заради спільного блага: «Не робіть нічого підступом або з чванливості, але в покорі майте один одного за більшого від себе. Нехай кожен дбає не про своє, але кожен і про інших. Нехай у вас будуть ті самі думки, що й у Христі Ісусі! Він, бувши в Божій подобі, не вважав за захват бути Богові рівним, але Він умалив Самого Себе, прийнявши вигляд раба, ставши подібним до людини; і подобою ставши, як людина, Він упокорив Себе, бувши слухняний аж до смерті, і то смерті хресної...» (Флп. 2:3-8);
- Бути великодушною (здатною виявити милість, пробачити, не судити зопалу);
- Не розмінюватися на дрібниці (пам'ятати про пріоритети: люди цінніші за речі), пам'ятати, що ми власниці небесних скарбів: «Не складайте скарбів собі на землі, де нищить їх міль та іржа, і де злодії підкопуються й викрадають. Складайте ж собі скарби на небі, де ні міль, ні іржа їх не нищить, і де злодії до них не підкопуються та не крадуть. Бо де скарб твій, там буде й серце твоє!» (Мт. 6:19-21);
- Не жити паразитичним життям за чийсь рахунок (хтось зробить, нехай хтось інший...), приєднуватися до Божої роботи;
- Виявляти витримку в складних ситуаціях, не панікувати, не метушитися, довіряти Богові;
- На якому діалекті ми спілкуємося? Наша мова видає наше походження. Плітки, обмови, порожні слова чи лагідна мудрість та стриманість?

2. Вірність покликанию: «Браття, я себе не вважаю, що я досягнув. Та тільки, забуваючи те, що позаду, і спішаючи до того, що попереду, я женусь до мети за нагородою високого поклику Божого в Христі Ісусі» (Флп. 3:13-14). У Бога немає безталанних. Кожна з нас має життєве покликання, але успіху в ньому досягає лише наполегливий. Якою б масштабною не була наша особистість, Божя воля завжди вестиме нас до реалізації трьох речей: збудування Тіла Христа: «Отож, благаю вас я, в'язень у Господі, щоб ви поводитися гідно покликання, що до нього покликано вас, зо всякою покорою та лагідністю, з довготерпінням, у любові терплячи один одного, пильнуючи зберігати єдність духа в союзі спокою» (Еф. 4:1-3), освячення: «Бо це воля Бога — освячення ваше: щоб ви береглися від розпусти» (1 Сол. 4:3), благовістя.

3. Чистота. У Біблії багато сказано саме про цю якість: Пс. 50:12, Мт. 5:8, 1 Ів. 3:3, Об. 21:27, Тит. 2:3-5). Приємно пахне лише від чистого: «А Богові подяка, що Він постійно чинить нас переможцями в Христі, і запашність знання про Себе через нас виявляє на всякому місці!» (2 Кор. 2:14). Наша чистота стосується як внутрішніх (чистота думок, моральність), так і зовнішніх аспектів (гігієна, порядок у помешканні). Моє тіло має славити не мене, а Бога. Чи те, що я транслую в світ через Інстаграм та інші соцмережі, є чистим?

4. Нетлінні прикраси. Бог розуміє наше бажання прикрасити себе, це природно для жіночої статі, але біль Божого серця в тому, коли ми замінюємо духовну вбогість роздутою зовнішньою атрибутикою: «Чи панна забуде оздобу свою, наречена — про стрічки своє? А народ Мій про Мене забуде незчисленні вже дні!» (Єр. 2:32). Якими ж є прикраси, якими милується Сам Бог? «А окрасою їм нехай буде не зовнішнє, — заплітання волосся та навішання золота або вбирання одягу, але захована людина серця в нетлінні лагідного й мовчазного духа, що дорогоцінне перед Богом» (1 Петр. 3:3-4): лагідна вдача, мовчазний дух; «А в Йопії була одна учениця, на ймення Тавита, що в перекладі Сарною зветься. Вона повна була добрих вчинків та милостині, що чинила» (Дії 9:36): добродійство; «Долоню свою відкриває для вбогого, а руки свої простягає до бідного... Свої уста вона відкриває на мудрість, і милостива наука їй на язиці» (Пр. 31:20, 26): щедрість, щирість тощо.

5. Послух голосу Батька: «Мого голосу слухають вівці Мої, і знаю Я їх, і за Мною слідком вони йдуть» (Ів. 10:27). Ми не зможемо слухатися чужого, того, кому ми не довіряємо. Отож послух починається з побудови стосунків (молитва, Слово, спільність Божих дітей). Прийде момент, коли нам доведеться випробувати надійність Бога — довіритися Йому, і коли ми на власному досвіді побачимо, що Він вірний, тоді нам буде простіше виявляти послух, знаючи, що наслідком є благословення.

Віра Муляр, психолог Рівненської християнської школи «Світгляд»

ЗАГУБЛЕНІ, АЛЕ ЗНАЙДЕНІ

*«УВАГА!!!! Знайшли хлопчика!!!
Це найкращий у житті
подарунок оперативникам
поліції Київської області
на День карного розшуку!!!
Дякую всім!»*

Цей допис від керівника поліції Київської області Андрія Небитова сколихнув мільйони українців. Уже добу люди, затамувавши подих, чекали на новини з Київської області, де 14 квітня зник дворічний хлопчик Богданчик. Дитину шукали і правоохоронці, і небайдужі волонтери. Цілу добу не було ні зачіпок, ні втішних новин. У голову лізли найгірші думки. Люди з усієї України молилися за те, щоб Богданчика знайшли цілим і неушкодженим. Коли я прочитала допис від керівника поліції, що дитину знайшли неушкодженою, сльози навернулися на очі. Навіть важко уявити, що пережив цей маленький мандрівник темною ніччю в пошуках батьків і рідного дому, блукаючи в холодному весняному лісі, повному небезпек, де страху натерпілася б навіть доросла людина.

Але ця важка історія зі щасливим кінцем є дуже повчальною. Цей маленький заблукалий хлопчик, змерзлий, заплаканий, розгублений, нагадує кожного з нас. Так! Саме нас. Можливо, на перший погляд, ми виглядаємо досить успішно, у нас дорогий костюм, хороша робота, щаслива сім'я. Але це тільки на наш людський поверховий погляд. Біблія говорить про те, що кожен із нас покинув батьківський дім Небесного Отця й упевнено зробив крок у цей бурхливий світ подалі від Бога. Перші кроки були дуже обнадійливі. Нам здавалося, що ми знаємо, куди йти і що робити. І ми йдемо, робимо і навіть не здогадуємося, що ми вже давно заблукали. Слово Боже часто порівнює наше життя з блуканням. Апостол Петро писав: «Бо ви блукали, немов вівці...» (1 Петр. 2:25). Ісус розповідав притчу про загублену драхму, загублену вівцю та про блудного сина. І це говорить про те, що з Неба ми і наше становище не виглядають так переконливо.

Це один перед одним ми намагаємося «тримати лице» й робимо вигляд, що знаємо, заради чого живемо й куди направлений наш життєвий шлях. Але Бог, який створив нас, який знає все про нас до мізерних дрібничок, також добре знає, що ми заблукали. Саме тому Небесний Батько почав рятувальну операцію. Він послав Свого Сина, щоб знайти нас і повернути на шлях додому. «Всі ми блукали як вівці; кожен ходив своєю

Богдан Уніченко

дорогою; провини нас усіх Господь поклав на Нього» (Іс. 53:6). Син Божий Ісус став тим, Хто очолив пошукову операцію й розшукав нас розчарованих, зневірених і знесилених. Він простягнув до нас руки, зняв із нас запламований гріхами одяг і одягнув на нас Свою чисту одягу праведності. Він став нашим шляхом додому, а Його хрест став тим мостом через безодню гріха та провини, яка роз'єднала нас із Батьком. Але ми все ще на шляху додому. Тож як нам не загубитися знову?

Зовсім недавно ми мали сімейну подорож. Моєму п'ятирічному синові часом здається, що він дуже дорослий. І ось коли ми були в аеропорту, він постійно наполягав на тому, що він уже все знає і може сам, але я знаю, що для того щоб він не загубився у величезному натовпі, я маю міцно тримати його за руку. Для нього весь процес підготовки до подорожі був дуже нудний: чекати, стояти, терпіти, це так важко, особливо коли тобі 5 років. Тому він постійно намагався кудись відійти і якось розважити себе, його цікавили всілякі дрібнички, надписи, лінії, монітори, і я змушена була постійно його кликати й нагадувати, що він не перебуває у безпеці, якщо відходить від батьків. І мені часом досить важко було втримати його за руку, бо йому це здавалося зайвим.

Як не дивно, але ми робимо те ж саме. Ми постійно намагаємося переконати Бога, що тепер-то ми дуже дорослі й знаємо, як дійти до Неба. Але чи впораємося самі? Це риторичне запитання, таке ж риторичне, як і те, чи зміг би мій син у 5 років самотужки подолати пів світу, щоб добратися додому самотійно...

Господь Бог знає, що ми не впораємось, і тому Він не покинув нас одних на небезпечному шляху до Неба. «І проситиму я Отця, і дасть Він вам іншого Утішителя, щоб з вами був повіки... Не полишу вас сиротами; я прийду до вас... А Утішитель, Святий Дух, якого Отець в ім'я Моє зішле, той навчить вас усього і все вам нагадає, що Я сказав вам»

(Ів. 14:16, 18, 26). Господь дав нам Духа Святого, який, немов турботлива мати, тримає нас міцно за руку на шляху додому. Він заспокоює й потішає нас, вгамовує і скеровує на істинний шлях, навчає, розуміє навіть тоді, коли ми самі себе не розуміємо. «Так само й Дух допомагає нам у немочі нашій; про що бо нам молитися як слід, ми не знаємо, але сам Дух заступається за нас стогонами невимовними» (Рим. 8:26). І все, що нам варто робити, — це бути чутливими до голосу Духа Святого, вирізняти його з-поміж інших голосів і бути слухняними. Він ніколи нас не загубить, Він ніколи не покине, Він це робить, бо любить нас так само, як і Отець і Син. Він є нашою гарантією, що ми точно потрапимо на Небо і ніде не загубимось на цій непростій дорозі, «...я певний того, що хто розпочав у вас добре діло, він його й закінчить аж до дня Христа Ісуса» (Флп. 1:6).

Це неймовірно — знати, що ти довірив своє життя в найнадійніші руки. Як добре відчувати, що ти не один серед цього звабливого й страшного світу. Як радісно відчувати, що ти вже на шляху додому, що є Той, Хто постійно дбає про тебе і з таким терпінням і любов'ю постійно повертає в найбезпечніше місце на світі — у Божу присутність.

Як добре, що і наша історія може мати щасливий кінець. І для цього нам, як і маленькому Богданчику, якого серед лісу віднайшли поліцейські, треба довіритись і вхопитись за простягнуту руку Ісуса Христа. І дозволити Духові Святому довести нас у дім Отця. Здається, все так просто. Але ще так багато людей вперто відкидають шлях спасіння і продовжують блукати в темряві цього світу, уважаючи себе достатньо дорослими, щоб врятуватися самостійно, і вперто відкидають порятунок, який дає Господь.

І тому кожен із нас відповідальний за те, якою буде наша історія, зі щасливим кінцем в обіймах Батька Небесного, чи ми так і продовжимо шлях блукання, який приведе нас до загибелі. На жаль, не кожна новина щодо пошуків заблукалих дітей або дорослих має хепі-енд.

Оберіть життя і дозвольте Богові зробити і вашу історію щасливою, а вашу подорож довірте надійному супровіднику — Духові Святому, який точно приведе вас додому в обійми Небесного Батька!

Наталія Педченко

Посилання на новину про пошуки хлопчика
<https://suspilne.media/122612-na-kiivsin-znikla-2-ricna-ditina-ii-sukaut-nacgvardia-ta-volonter/>

Радикальне християнство

Ви любите отримувати листи? Можливо, ви скажете: «Ну, це дивлячись які листи...» Гаразд, трохи звужимо питання: ви любите отримувати хороші листи від віруючих людей, наповнені правильним богослів'ям і мотивами?

Уявіть, що надворі 1810 рік. Ви щасливий батько, який виховує чотирьох прекрасних дочок. Вашу молодшу дочку звати Енн і їй нещодавно виповнився 21 рік. Одного теплого липневого дня ви отримуете лист від молодого чоловіка, з яким познайомилися всього лише місяць тому. У цьому листі юнак звертається до вас і просить віддати вашу улюблену дочку за нього заміж. Він пише:

«Нині я повинен запитати, чи готові ви наступної весни розлучитися зі своєю дочкою, і, ймовірно, назавжди. Чи дозволите ви їй виїхати в невідому країну, до поган, знаючи, що там її чекають труднощі і складнощі місіонерського життя? Їй доведеться здійснити нелегку і небезпечну подорож — перетнути океан, доведеться жити в спекотній країні в нужді, доведеться перенести образи і гоніння, а може, і мученицьку смерть. Чи зможете ви піти на це заради Того, хто залишив Свій небесний дім і помер за неї і вас, заради спасіння тих безсмертних душ, що гинуть, заради Сіону, заради слави Божої? Чи дасте ви свою

згоду в сподіванні, що знову побачите свою дочку в іншому світі, де сяє слава Господня? Побачите її у вінці праведності, що відбиває сяйво слави, що буде підноситися Спасителю поганями, врятованими завдяки їй від вічних скорбот і безвиході?»

Як би ви відповіли на цей лист? Я думаю, що ваша перша реакція, була б такою: «Ні! У жодному разі! Тільки не моя молодша дочка! Вона цілком може служити Богові тут, поруч із нами! Вона занадто цінна для мене! Я маю в ній потребу!» Думаю, що ваша відповідь буде прямо залежати від того, наскільки високо ви цінуєте земне життя. Усе буде залежати від того, що для вас є найвищою цінністю — спокійне, комфортне життя (ваше життя або життя ваших родичів) або ж слава Божа?

Лист, який я навів вище, був написаний місіонером Адонірамом Джадсоном (Adoniram Judson), коли він тільки збирався пливати до Азії. Цей лист був адресований містеру Хасселтайнові — батьку дівчини, на якій Адонірам хотів одружитися. Незабаром батьки Енн дали згоду, і через деякий час Джадсон став першим американським місіонером. Так розпочалася одна з найбільших драм церковної історії — сага про любов, відвагу, страждання і стійкість...

На жаль, коли я думаю про сучасне християнство, мені іноді здається, що такі християни подібні до вимерлих динозаврів. Ні, я не хочу сказати, що в Церкві Ісуса Христа не залишилося посвячених віруючих, але сьогодні християни, як правило, практикують дуже поверхове ставлення до свого учнівства і, як наслідок, занадто приліплюються до всього земного.

Ви скажете: «Але мене це не стосується, мені сьогодні не потрібно робити такий складний вибір — я не збираюся ставати місіонером і у мене немає дітей, які хотіли б цього...» Але, ми повинні зрозуміти одну дуже важливу річ: слідування за Христом — це завжди радикальний вибір. Учень Христа — це завжди радикальний християнин. Що значить радикальний? Це означає, «рішучий, корінний», що дотримується крайніх і рішучих поглядів на свою віру. Християнин — це людина, яка заради Христа готова пожертвувати всім, що в неї є, і навіть самим життям. Тому незалежно від того, місіонер ви чи сторож у домі молитви, учнівство обов'язково вимагатиме від вас рішучих дій.

Якщо ви ще в цьому сумніваєтеся, нагадаю вам 24-й вірш 16-го розділу Євангелії від Матвія: «Тоді Ісус сказав Своїм учням: якщо хто хоче йти за Мною, хай зречеться себе самого, візьме хрест свій і йде за Мною». Не знаю, як вам, але по-моєму звучить дуже радикально. Христос Сам встановлює ціну слідування за Ним. Цю ціну платять тільки ті, хто рішуче і цілком відданий Христові. Тільки ті, хто готовий на найрадикальніші заходи у своїй боротьбі з гріхом, у служінні, в організації свого життя і т. д. — для кого Божа слава стоїть на першому місці... Це не просто особливо посвячена каста віруючих, що виділяється на тлі звичайних відвідувачів церкви... Людей, які платять цю ціну, називають просто — послідовники Христа.

Після того, як Ісус в 24-му вірші оголосив справжню ціну слідування за Ним і сказав про три обов'язкові умови для тих, хто хоче називатися Його учнем, далі Він пояснює причину таких «радикальних» вимог: «Бо хто хоче спасти свою душу, той погубить її, а хто погубить душу свою ради Мене, той знайде її; Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занапастить? Або що дасть людина взамін за душу свою? Бо прийде Син Людський у славі Отця Свого з Ангелами Своїми, й тоді «віддасть кожному згідно з ділами його». Поправді кажу вам, що деякі з тут-о приярвних, не скуштують смерті, аж поки не побачать Сина Людського, що йде в Царстві Своїм» (Мт. 16:25–28).

У цьому уривку наш Господь наводить три мотивувальні причини для такої радикальної посвяти себе Христові... Розуміючи великий парадокс життя (в. 25), марність людських досягнень (в. 26), а також торжество Божої слави (в. 27–28), ми повинні займатися не самозбереженням свого життя, але добровільно згоріти (у правильному розумінні цього слова) в служінні Христові. Важлива істина цих віршів звучить так: кожен, хто хоче знайти вічне життя, перш за все зобов'язаний покласти на Божий вівтар учнівства своє земне життя.

Перед тим, як напередодні нового 1811 року відправитися в місіонерську подорож, Адонірам Джадсон написав своїй коханій такий лист:

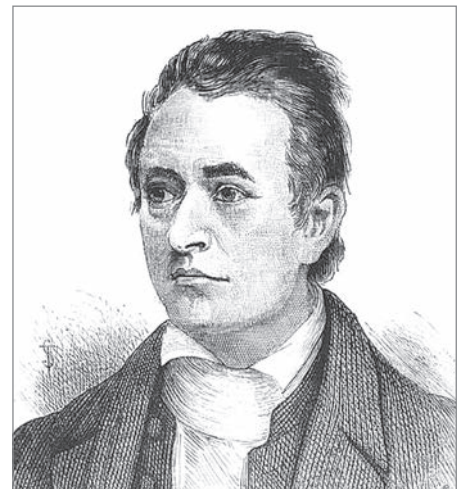
«Від усієї душі бажаю тобі, кохання моє, щасливого нового року. Бажаю тобі близького ходіння з Господом. Миру і спокою тобі; нехай дорога, по якій ти йдеш до Агнця, буде яскраво освячена. Бажаю тобі зростати у Христі, щоб світло Його сяяло через тебе в цьому світі, а Дух Його

рають для того, щоб поклонятися ідолам. Ми будемо настільки втомлюватися від усього цього, що захочемо крила, як у голуба, щоб полетіти куди подалі і сховатися там. Можливо, настануть часи, коли ми будемо «сумувати до самої смерті». Нас чекає багато нудних, невтішних годин, ми будемо відчувати спустошення, страждання розуму... О, ми будемо бажати лягти і померти! І цей час може дуже скоро прийти. ...Але чи будуть нас оплакувати інші? Бог тільки знає. Принаймні, один із нас може бути впевнений хоча б в одному зі скорботних...»

Так воно і сталося. Джадсон втрапив своє життя заради Христа, щоб придбати його! Він проміняв життя в благополучній Америці на постійну боротьбу з незліченними труднощами, які чекали його в Бірмі. Тридцять вісім років виснажливої праці і страждань, протягом яких Джадсон утратив двох дружин і трьох дітей, які померли від малярії. Протягом усього свого життя Адонірам проповідував Євангелію, пе-

Енн Джадсон

Адонірам Джадсон

допомагав підніматися над земними справами. Кожен день цього нового року ми все ближче підходимо до кінця свого земного мандрування. І це бажаю тобі в цьому році поміняти своє прізвище, після чого ти назавжди покинеш своїх рідних і батьківщину, перетнеш океан і станеш жити на іншій стороні землі, серед поган. Якщо ми виживемо й у нас усе вийде, то наступний новий рік ми будемо в Індії і будемо давати один одному побажання щасливого нового року на грубому діалекті Індостану або Бірми. Ми не будемо більше бачити навколо наших добрих друзів, або насолоджуватися зручностями цивілізованого життя, ми не зможемо піти в Дім Божий із тими, хто дотримується святого дня, але замість цього смагляві фізіономії будуть постійно муляти наші очі, незрозуміла тарабарщина буде дратувати наш слух і ми будемо свідками того, як погани зби-

реклав Біблію м'янманською мовою і склав перший бірмансько-англійський словник. У результаті — понад 200 000 послідовників Будди стали християнами! День народження Джадсона став святом для християн Бірми. Його там називали «Містер Благодатне обличчя», а також «Людина Ісуса Христа».

Коли я вперше читав ці листи, то подумав: ось справжнє християнство! І саме таке — радикальне — християнство у дні апостолів було «всесвітнім порушником»! Саме таке християнство принесло такі добрі і ясні плоди в житті багатьох вірних учнів Христа!

Тому не бійтеся втрачати своє життя заради Христа! Втрачайте його, щоб знайти! Будьте радикальні в своєму слідуванні за Христом!

Олександр Борисов,
за матеріалами блогу Олексія Прокопенко
<http://alex-pro-1.livejournal.com/551751.html>

Лідер християнської освіти

«Міцно тримайся напучування, не лишай, його стережи, бо воно — життя твоє» (Пр. 4:13) — так мудрий цар Соломон нагадає нам про те, що всі ми покликані присвятити себе навчанню протягом усього життя. І це стосується не тільки учнів або студентів. Керівники християнських шкіл завжди ставлять перед собою благородні цілі — змінювати ставлення до професійного розвитку і підвищувати свою внутрішню мотивацію в прагненні вдосконалити власні педагогічні здібності та навички лідерства.

Професійне зростання передбачає розвиток взаємин з іншими людьми в міру того, як ми об'єднуємо наші знання, обдарування, таланти й колективні здібності, щоб цілеспрямовано й безперервно навчатися та вдосконалюватися. Ми розуміємо, що такий розвиток вимагає істотної зміни способу мислення і дій шкільних спільнот, тому МАРХО часто проводить різні навчальні заходи з підвищення кваліфікації вчителів, які ведуть до здійснення подібних змін.

Бути керівником християнського навчального закладу — непросте завдання, тому альянс особливо чуйно ставиться до підготовки та проведення щорічної конференції «Лідер християнської освіти», яка цього разу відбулася в травні місяці в смт Клавдієво-Тарасове на Київщині.

Учасниками конференції були керівники понад 50 християнських шкіл з України, а також із Білорусі та Литви. Стільки позитивних емоцій, зустрічей давніх друзів і нових облич! Адже за час карантину сім'я нашого альянсу поповнилася десятьма новими школами, які стали членами МАРХО, і ще 4 християнські школи відкриються найближчим часом, — їхні директори теж були з нами!

Програма конференції була насиченою. Директор МАРХО Тетяна Чумакова розповіла про роботу альянсу і про плани на майбутнє. Було запрошено багато цікавих промовців.

Руслан Кухарчук — голова руху «Всі разом!» та президент Асоціації журналістів «Новомедіа» говорив про специфічні характеристики сучасного лідера; Олена Велч — координатор освітніх програм та розвитку персоналу національних студентських рухів Євразії навчала стратегічного планування та фандрейзінгових стратегій. Альбіна Паренюк (співзасновник МАРХО і резидент Кабінету експертів з питань реформи освіти) висвітлювала тему інституційного аудиту, адже це цілком нова

для України процедура оцінювання якості освітньої діяльності шкіл, який проводитиме державна служба якості освіти та її територіальні підрозділи.

Багато уваги було приділено дистанційному навчанню: ділилися своїм досвідом роботи школи, які є членами МАРХО — «Dream school» (м. Одеса) та «Сяйво» (м. Житомир); завуч Олена Ілленко говорила про особливості методики роботи адміністрації школи в період дистанційного навчання, а Олена Нечипоренко виклала бачення і практичне застосування у своїй школі освітніх можливостей для інтеграції біблійних істин у процесі дистанційного навчання.

Особливу увагу приділили презентації Дистанційної програми МАРХО, курсу для педагогів-християн — «Навчання по-християнськи 4+», розуміючи актуальність віддаленого навчання в нинішній час.

Методист МАРХО Надія Тимошенко розповіла про цілі, зміст і важливість програми для педагогів християнських шкіл, а також про те, що весь курс цієї програми вже перекладено українською мовою і найближчим часом буде розміщено на спеціальній інтернет-платформі. Вона також підкреслила наявність юридичного права МАРХО ви-

давати сертифікати про проходження курсів підвищення кваліфікації.

На конференції були присутні директори християнських шкіл Полтави та Хмельницького, які вже вивчають цей курс у своїй школі разом з усім педагогічним колективом. Вони оцінили його як ґрунтовне доповнення професійної підготовки вчителя за допомогою розширення і поглиблення розуміння християнського підходу до освіти в цілому і викладання шкільного предмета зокрема.

Жваво пройшла панельна дискусія «Ліцензована або альтернативна школа?». Олена Волкова — директор онлайн-простору «Free school» (м. Київ) та Оксана Горяєва — директор Харківського християнського ліцею «Початок мудрості» розповіли про переваги їхніх шкіл, а також про проблеми, з якими доводиться стикатися в процесі роботи. Було багато запитань і розгорнутих відповідей, але ми дійшли одного висновку: кожна школа нашого освітнього простору незалежно від її типу і територіального розташування повинна нести християнські цінності.

Приємно усвідомлювати, що наша праця не марна і численні відгуки учасників конференції, які залишали свої коментарі в соціальних мережах, опитувальних листах і в особистих бесідах, це підтверджують. Ось кілька з них:

«Щиро дякую Господу і МАРХО за ці три дні такої необхідної інформації для директорів і завучів шкіл. За обмін досвідом, за нові знайомства і спілкування з людьми, які працюють із тобою в одному покликанні! Кожна хвилинка була дорогоцінною!»

«Спасибі МАРХО за цей час, за любов, із якою ви нас зустрічаєте, готуєте для нас не тільки семінари, запрошуєте неймовірних спікерів, а й дбаєте про наш побут та смаколики. Дякуємо вам за те, що з вашою допомогою ми ростемо й надихаємось! Нехай Господь благословить вашу працю, невдовзі ви побачите багато плодів у вигляді успішних християнських загальноосвітніх шкіл, дитячих садків і ВНЗ, які дадуть якісну освіту».

«Спасибі всій команді МАРХО! Конференція краси, цілісності й повноти втілення Божого задуму! Зростання в служінні і щедрих Божих благословень усім організаторам і учасникам!»

Заходьте на наш сайт <https://marxo.org>
і проходите курси
ДН «Навчання по-християнськи 4+»,
<https://4plus.marxo.org/>

Тетяна Чумакова,
директор МАРХО

Євангелізація через професію

17–18 червня 2021 року в місті Вінниця у братерстві Об'єднаної Церкви Християн Віри Євангельської України відбулася Перша всеукраїнська конференція педагогів-християн та студентів педагогічних ВНЗ на тему: «Євангелізація через професію». Конференція була започаткована з ініціативи євангелізаційно-місіонерського відділу, щоб залучити до євангелізаційної праці потенціал членів помісних громад ОЦХВЕ України, фахівців-педагогів та студентів через викладання предметів духовно-морального спрямування в різноманітних навчальних закладах.

Переконані, що серед національно-патріотичного напрямку виховання найбільш актуальною складовою для сьогодення є духовно-моральне виховання. На конференції було визначено чотири основні напрями служіння у викладанні християнських цінностей серед: 1) вихованців дитячих садків, учнів шкіл, студентів коледжів та вишів; 2) їхніх батьків; 3) колег-педагогів; 4) студентів педагогічних навчальних закладів.

На конференції виступали й ділилися своїм баченням єпископи ОЦ ХВЕ Михайло Якобчук, Геннадій Думанський, Сергій Богачук, Сергій Савчук, служителі Петро Шиндерук і Сергій Селецький, директори при-

ватних шкіл — Тетяна Гаркун і Сергій Скоропляс, педагоги-практики Христина Швець, Юлія Шпак, Анастасія Коваліцька, Єва Шустак, Тетяна Юсенко та інші. Доктор педагогічних наук, професор університету менеджменту освіти НАПН України Ірина Сіданіч у своїй доповіді освітила законодавчі аспекти духовно-морального виховання в Україні. Дар'я Новікова, директор ВБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», розповіла делегатам про виховний і методичний потенціал педагогічної, науково-дидактичної та духовної літератури. Корисною була презентація християнського духовно-просвітницького часопису «Слово вчителю» керівника відділу християнської етики християнської місії «Надія — людям» Аркадія Сльози.

Окремо хотілося б відзначити тематичні проповіді, які звучали в унісон із темою конференції, зворушливі свідчення вчителів та пісні, через які Дух Святий працював з усіма присутніми. Ми відчували Боже благословення й потужний заклик до праці, адже наш Господь «не хоче, щоб хто загинув, але щоб усі навернулися до каяття» (2 Петр. 3:9).

Сергій Селецький,
відповідальний за християнську освіту
у відділі євангелізаційно-місіонерської
праці ОЦХВЕ України

Цінності — імунітет душі

Круглий стіл «Цінності — імунітет душі» пройшов нещодавно в Одесі. Його мета — об'єднати зусилля активних громадян, представників державної влади, духовенства, освітан, батьківської спільноти і преси для розбудови високоморального, духовно збагаченого суспільства як запоруки подолання кризових явищ у соціально-економічному і політичному житті Одещини.

Подію організували депутат Одеської обласної ради, Голова депутатської групи «За духовність, моральність і здоров'я Одещини» **Веніамін Унгурян** і магістр освітніх, педагогічних наук, член експертної групи комісії з етики/морально-духовного виховання при МОН України, викладач предметів духовно-морального спрямування (ДМС) **Олег Подгаєць**.

Учасники заходу оцінили стан викладання курсів ДМС і підготовки учнів до подружнього життя. Були окреслені ідеї, спрямовані на взаємодію щодо формування у здобувачів освіти активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності на засадах традиційних духовних і моральних цінностей Українського народу.

«На зустрічі із Національною поліцією щодо безпеки дітей і їхньої злочинності, ми виявили, що корінь проблем — низька ефективність формування духовно-моральних основ характеру людини. Щоби захистити імунітет душі, варто виховувати людину на таких цінностях упродовж усього життя, залучивши до взаємодії все суспільство. Розуміючи це, ми прийняли рішення № 174-VIII від 16.04.2021 р. «Про звернення депутатів Одеської обласної ради до Міністерства освіти і науки України, голів районних рад, голів об'єднаних територіальних громад області та ректора КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» щодо сприяння забезпеченню вивчення курсів ДМС та популяризації сімейних цінностей у закладах освіти області», — розповів **В. Унгурян** і закликав усі ОТГ Одещини прийняти аналогічні рішення.

«Україна за територію, запасами чорнозему, певних руд, урожаєм зернових і кількістю громадян із вищою освітою — одна з найкращих, але за рівнем життя і ВВП на душу населення ми пасемо задніх. Алкоголізм, наркоманія, зло-

чинність неповнолітніх, корупція, демографічна криза, гендерна ЛГБТ ідеологія загрожують національній безпеці держави. Активізація духовно-морального виховання (ДМВ) на християнських цінностях — наша відповідь на виклики сьогодення. Вчителями на курсах ДМС мають бути люди із чітко сформованим християнським світоглядом. Варто задіяти можливості християнської спільноти для пошуку педагогів із належними моральними і фаховими якостями, здатних пройти підготовку і достойно викладати відповідні предмети. Пропоную створити **Міжконфесійну християнську раду із духовно-морального виховання дітей і молоді Одещини**, щоби консолідувати зусилля батьків, освітан, депутатів, науковців, чиновників, преси і громадськості на цій ниві», — сказав **О. Подгаєць**.

Як розповів заступник голови Громадської ради з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при МОН України **Юрій Решетніков**, із 2015 року викладання предметів ДМС має спад. Ним охоплено 12,5% дітей із 31% шкіл України. На Одещині із 326 шкіл, де були ці дисципліни, залишилась 21, а кількість учнів зменшилась утричі: до 1,53%. Основна причина занепаду — пасивність батьків. Здолати її — першочергове завдання ДМВ, яке є складовою національно-патріотичного виховання в освіті. Цьому сприяють накази МОН про факультативне навчання на курсах ДМС, рішення низки обласних рад, інтеграція елементів ДМВ у програмах з інших предметів. З вересня 2022 р. діятиме Типова освітня програма для базової школи в 5–6 класах, яка передбачає обов'язкове за вибором навчання «Етики», «Культури добросусідства» або інших курсів морального спрямування.

«Основний шлях сенсибілізації ДМВ мають — сім'я. Представники духовенства у своїх проповідях мають спонукати батьків, аби ті втамували духовний голод своїх дітей через

пізнання Слова Божого. На столі біля іграшок 3-4-річних малят має бути дитяча Біблія з ілюстраціями про те, що цікавить малят: про походження Землі, зоряного неба, Сонця, Місяця. За допомогою такої книги батьки можуть задовольнити цей інтерес», — сказала доктор педагогічних наук, дійсний член НАПН України, професор, заслужений діяч науки та техніки України, лауреат Державної премії у галузі освіти, завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського **Алла Богуш**.

«Викладання християнської етики відбувається за умови обов'язкової згоди на це батьків. Ми роз'яснюємо їм, що на заняттях знайомимо малюків із людяністю, милосердям, пошаною до батьків і старших, працелюбством і доброчесністю. Так ми формуємо систему моральних цінностей — мотивів поведінки, що висвітлюються в заповідях і Божому Слові. Це сприятиме самоідентифікації особистості дитини, відчуттю нею приналежності до певної культурної традиції, пізнанню істини, тобто Творця, любові до Батьківщини, патріотизму», — сказала директор КДНЗ «Южненський міський ясла-садок №4 «Казка», що на Одещині, відмінник освіти України, член Громадської ради зі співпраці з церквами та релігійними організаціями при МОН України **Віра Сучок**.

вчальну літературу, даруємо її шкільним бібліотекам, освітнім установам, церквам, спільнотам мирян і громадським організаціям, які духовно допомагають тим, хто опинився у скруті», — розповіла директор Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія» **Дарія Новікова**.

«За підтримки МОН у 2020/2021 н.р. 7756 працівників дитячих садків і шкіл пройшли семінари ДМС, і ми прагнемо якнайбільше педагогів охопити цим навчанням, забезпечити їх літературою», — повідомив директор БФ «Живи, Україно!», член Громадської ради з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при МОН України, магістр освітніх, педагогічних наук, викладач предметів ДМС **Василь Бербека**.

«Християнські цінності як імунітет душі — це сукупність духовних механізмів, здатна дати відсіч певній небезпеці, але мало тих, хто має такий імунітет. На вирішення цієї проблеми ми пропонуємо навчання за освітньо-професійною програмою «Християнська педагогіка» в магістратурі й аспірантурі», — розповіла завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, доктор педагогічних

«Наше зібрання є актуальним, бо нині триває тарифікація, планування на новий навчальний рік. Накопичення знань майже не змінює поведінку дитини. Потрібно вчасно закласти в неї духовне підґрунтя, що базується на християнських чеснотах і дає змогу аналізувати власні вчинки, навчатися цнотливості юнацької любові, запобіганню підліткової вагітності, розумінню, як обрати наречену й якісно будувати сім'ю», — зазначила експерт комісії з етики/морально-духовного виховання при МОН України, педагог-психолог, викладач предметів ДМС у КЗ ЗСО «Авторська школа М.П. Гузика», що в місті Южному на Одещині, **Ольга Гузик**.

«Створення на Одещині платформи для спілкування релігійних громад, освітян і батьків сприятиме виходу із морального занепаду суспільства, спричиненого духовним голодомором, який 70 років панував на теренах України. На підтримку вітчизняної освіти, що базується на християнських цінностях, ми видаємо художню, методичну і на-

наук, професор **Ірина Сіданіч**, розкривши власне бачення ідеї та мети круглого столу «Цінності — імунітет душі».

Вона зазначила, що ядром спільності створюваної Міжконфесійної християнської ради з ДМВ дітей і молоді Одещини є сам Христос. Головним у її роботі буде освітньо-виховний напрям, який має охопити кожную родину, українців усіх вікових рівнів і видів зайнятості та стати серцем національної ідеї, що базується на християнських цінностях.

Олександр Кривенко, керівник інформаційного департаменту правління громадської організації «Рух за життя та гідність людини», фундатор і координатор духовно-просвітницької ініціативи «Захист християнських цінностей — основи життя та сім'ї в Україні», журналіст, магістр права
<https://www.facebook.com/FHLDmovement/>
<https://protectingchristianvalues.blogspot.com/>
 м. Київ, +380 63 241 3681
krivenkokorr@ukr.net

Юні знавці Біблії — 2021

*Земля і все, що наповняє її, Усесвіт і всі ті,
які живуть у ньому, — вони Господні»*
Пс. 23:1

На виконання листа Міністерства освіти і науки України від 28.01.2021 № 4.5/17-21 «Про проведення конкурсів» науково-дослідницькою лабораторією християнської етики, психології та педагогіки Національного університету «Острозька академія» у квітні-травні 2021 року було організовано та проведено в онлайн-форматі XIII Всеукраїнську олімпіаду «Юні знавці Біблії».

Визначальною ознакою зазначеного заходу є те, що в ньому беруть участь діти та молодь різних вікових категорій: діти дошкільного віку, учні 1–11 класів ЗЗСО, учні ЗПТО та студенти ВНЗ України; а також залучені як керівники (наставники) учасників Олімпіади — педагоги предметів духовно-морального спрямування, батьки. Проведення Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії» надає смислу процесу викладання предметів духовно-морального спрямування, залучає громадськість, інформує вітчизняну спільноту про існування відповідних предметів, їхню ефективність та необхідність.

За результатами аналізу матеріалів, поданих на Олімпіаду, допущено до участі 375 учасників: діти дошкільного віку, учні 1–11 класів ЗЗСО і ЗПТО та студенти ВНЗ України із 19 областей України.

На жаль, із п'яти областей: Житомирської, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Харківської — не було жодного учасника.

Брали участь 10 та 17, 24 квітня й 23 травня 2021 року 331 учасник (44 — з різних причин не брали участі в змагальних етапах Олімпіади, лише надіслали виконану домашню роботу).

Уже стало доброю традицією запрошувати на Всеукраїнську олімпіаду спеціальних гостей, які мудрим словом могли б надихнути учасників. Цьогорічним гостем XIII Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії» став Васянович Григорій Петрович, доктор педагогічних наук, професор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Учасники Олімпіади, члени журі й гості Національного університету «Острозька академія» мали можливість слухати авторську духовну поезію цієї непересічної особистості, християнина, науковця, педагога.

Ще одним гостем Олімпіади був Валерій Громов, перекладач Біблії, відданий своїй справі та небайдужий до виховання молодого покоління на засадах християнських цінностей. Валерій Олександрович цікаво розповідав про роботу над перекладом Святого Письма, на прикладі декількох віршів Біблії показав особливості та унікальність саме цього паралельного перекладу.

Традиційно один примірник власного паралельного перекладу Біблії Валерій Громов заповів як подарунок найкращому знавцеві Біблії.

XIII Всеукраїнська олімпіада «Юні знавці Біблії» проходила під загальною темою «Земля — наш великий і прекрасний дім, подарований Богом. Піклуймося про довкілля разом» (Екологія як ціннісне ставлення до себе, людини, сім'ї, природи тощо) та була приурочена до 30-річчя незалежності Української держави.

Конкурсна програма Олімпіади складалася з письмового (усного) тесту на знання Біблії; представлення творчої

роботи, створеної на основі власного дослідження Святого Письма; виконання пісні (вірша, розповіді, гри на музичному інструменті тощо), що прославляє Бога.

Для визначення переможців було створено журі, до складу якого увійшли науковці, релігієзнавці, богослови, психологи, вчителі та вихователі-практики.

За результатами виконаних учасниками завдань та відповідно до рішення журі, дипломами переможців I, II, III ступенів за зайняті 1, 2, 3 місця у XIII Всеукраїнській олімпіаді «Юні знавці Біблії» нагороджені 82 учасники з 16 областей України:

24 — Рівненська	2 — Донецька
17 — Волинська	2 — Чернігівська
8 — Івано-Франківська	1 — Дніпропетровська
7 — Тернопільська	1 — Закарпатська
5 — Чернівецька	1 — Київська
4 — Запорізька	1 — Одеська
4 — Хмельницька	1 — Херсонська
3 — Львівська	1 — Черкаська

Переможці олімпіади, які посіли I місце серед учнів 8–11 класів і студентів, отримали пам'ятну відзнаку — медаль від отця Олександра (Драбинко), митрополита Переяславського і Вишневського Православної Церкви України.

За рішенням членів журі та організаторів заходу, найкращим знавцем Біблії 2021 року серед світських навчальних закладів визнана переможець (1 місце) Баумкетнер Соломія, студентка 2-го курсу філологічного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка Львівської обл., та нагороджена паралельним перекладом Біблії Валерія Громова.

За результатами виконаних учасниками завдань та відповідно до рішення журі, грамотами лауреатів у різних номінаціях нагороджені 208 учасників олімпіади та грамотами «учасника» (ті, хто брав участь в одному з етапів змагань: виконання тестів або захист роботи) відзначено 41 учня.

Всі учасники — переможці та лауреати — XIII Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії», крім дипломів та грамот, отримали подарунки — бібліотечки християнської літератури від Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія».

Проведення XIII Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії» стало ще одним кроком на шляху духовно-морального виховання молоді, міжконфесійного порозуміння, духовного об'єднання України та розбудови нашої держави на традиційних християнських цінностях. А книга Біблія була й залишається основним джерелом духовно-моральних цінностей.

«Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріється, не уступиться з неї» (Пр. 22:6).

Світлана Власова,
співробітник науково-дослідницької лабораторії
християнської етики, психології та педагогіки Національного
університету «Острозька академія»

Слава Ісусу Христу!

Шановні члени оргкомітету Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії»!

Щиро дякую за позитивну оцінку моєї праці на олімпіаді! Хочу особисто Вам подякувати за те добро, яке Ви для нас робите. Я буду ще більше старатися вивчати Святе Письмо. Дякую за те, що позитивно оцінили працю, яку вклала в мене вчителька Наталія Василівна Шпалерчук і мої батьки. Нехай Бог Вас у всьому благословить.

Андрій Сухарєв,
учень 6-А класу Луцької
гімназії № 21 ім. Михайла
Кравчука Волинської обл.

У Всеукраїнській олімпіаді «Юні знавці Біблії» я брав участь уперше. Було дуже цікаво. Я дізнався багато нового, готуючись до тестів і виконуючи завдання. Також цікаво було послухати виступи інших учасників, взяти з них щось повчальне для себе.

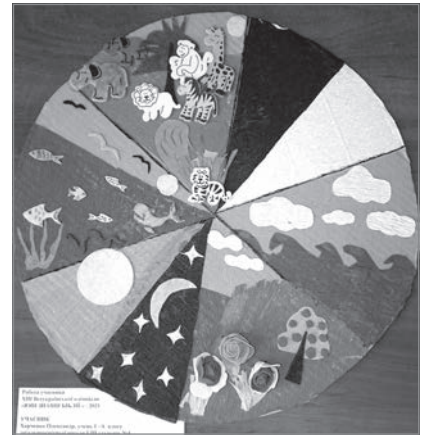
Мені випала честь представляти нашу Закарпатську область, і можу пишатися тим, що мені вдалося здобути нагороду такого високого рівня — диплом I ступеня та Орден Фонду пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира за I місце серед учасників — учнів 8 класів.

Думаю, що ця перемога не тільки моя, але й мого керівника-консультанта з дослідження Святого Письма — Наталії Мирославівни Сайберт, учителя курсу «Основи християнської етики» Крайниківського ЗЗСО I–III ст., де я навчаюся.

Скажу відверто, що до випробувань на Олімпіаді я готувався серйозно, дякую своєму вчителю за підтримку на всіх етапах.

Власне, цю перемогу я присвятив своїм батькам.

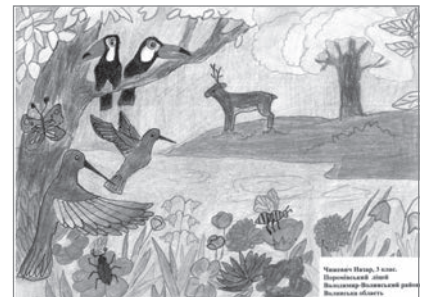
Іван Пийтер,
учень 8 класу Крайниківського ЗЗСО I–III ст.,
Хустська ОТГ, Закарпатська обл.

Олександр Харченко, 1 кл., ЗОШ I–III ст.
№ 4 Покровської міської ради
Донецької обл.

Іван Зварич, 3 кл., Банилівська ЗОШ
I–III ст. Банилівської сільської ради
Вижницького р-ну Чернівецької обл.

Назар Чижевич, 3 кл., Поромівський
ліцей Володимир-Волинського р-ну
Волинської обл.

Для мене конкурс «Юні знавці Біблії» — це завжди особлива подія. По-перше, тому що це можливість спілкуватися з однодумцями, по-друге, мене завжди тішить те, що є багато молодих людей, які люблять Бога і Його Слово. Цього року конкурс проходив в онлайн-форматі. Я здавала іспити (ЗНО) й одночасно брала участь в олімпіаді. І це було нелегко, подвійне навантаження. Водночас це було й певним випробовуванням на міцність, зібраність і дисциплінованість.

Особливо мене «зачепила» тема цього горічної творчої роботи, а саме: «Людина може перетворити на рай всю Землю лише тоді, коли носитиме рай в собі. (Екологія як ціннісне ставлення до себе, людей, сім'ї, природи)».

Пам'ятаю, я постійно, куди б не йшла, думала над цією темою: «Що писати? З чого розпочати?» І одного прекрасного дня зрозуміла, що треба починати з початку, тобто з того, як саме Творець створив світ, перших людей, що цим хотів досягти... Стало очевидним, що Бог хотів, щоб Едемський сад поширився на всю землю й люди носили рай, любов і чистоту у своїх серцях. Коли все

було створено, Господь промовив: «Вельми добре!» Рай був усередині людських сердець і назовні, навколо них. Далі я побачила, як з'явилася перша нечистота гріха і як ця нечистота переходила від людини до людини й досягла наших днів. Ще раз пороздумувала над тим, яким добрим є наш Небесний Батько, що віддав Свого Сина, щоб кожен, хто в Нього вірує, не загинув з нечистотою в серці, а міг прийти з покаанням до Бога, отримати очищення-прощення й далі вже жити з чистотою раю у своєму серці. Але не просто жити, а перетворювати на рай навколишній світ. Звичайно, що сама людина з цим не впорається, але з Богом у серці, з Його допомогою це можливо. Вірю, що Господь саме цього очікує від нас.

Дякую організаторам конкурсу за цікаві теми для роздумів, дякую усім причетним до нього, своїй учительці Олені Павлівні Коваль, але найбільше вдячна Богові за життя, за роздуми та відкриття, які Він дає!

Юлія Шозда,
студентка 2 курсу Технічного коледжу
Тернопільського національного технічного
університету ім. Івана Пулюя, м. Тернопіль

Щиро вдячна організаторам конкурсу, усім причетним до олімпіади «Юні знавці Біблії» за те, що щороку це дійство проходить цікаво, продумано, мудро, неповторно й оригінально. І головне — прищеплює дітям любов до Бога і Святого Письма. Це видно з того, що, узявши участь в конкурсі одного року, учні запалюються, починають ще більше часу приділяти вивченню Біблії, щоб брати участь у наступні роки. Як вчителю основ християнської етики, мені приємно спостерігати за такими учнями. Цього року моє серце раділо, наповнювалось оптимізмом, бачачи стільки мудрих, талановитих, обдарованих Богом дітей.

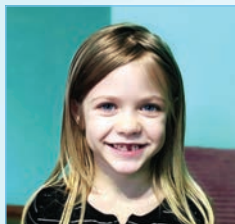
Хочеться, щоб олімпіада «Юні знавці Біблії» й надалі об'єднувала дітей навколо Слова Божого, щоб їхня віра міцніла, а Бог використав кожного з них для розбудови Царства Божого. Як девіз для кожного нехай звучать слова: «Нехай книга цього Закону не відійде від твоїх уст, але будеш роздумувати про неї вдень та вночі, щоб додержувати чинити все, що написано в ній, бо тоді зробиш щасливими дороги свої і тоді буде щастити тобі» (Іс. Нав. 1:8).

Олена Коваль,
вчитель основ християнської етики
Тернопільської ЗОШ I–III ст. № 28

Дарина Клімчук, 3 кл., Рівненська ЗОШ I–III ст. № 28

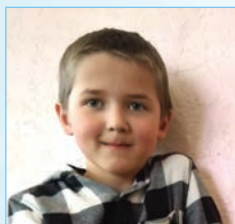
Вітаємо переможців XIII Всеукраїнської олімпіади «Юні знавці Біблії – 2021»*

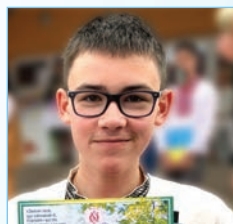
Еліна Стецюк, вихованка
недільної школи Церкви ЄХБ
с. Колоденка Рівненського р-ну
Рівненської обл.

Мирослав Окτισюк,
учень 7 класу НВК
«ЗОШ І–ІІІ ст. — дитячий садок»
с. Самари-Оріхові Самарівської
сільської ради Волинської обл.

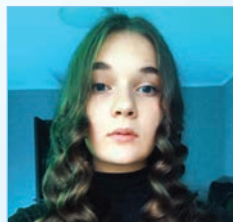
Богдан Шнайдер, учень 1 класу
НВК «ЗОШ І–ІІІ ст. — дитячий
садок» с. Самари-Оріхові
Самарівської сільської ради
Волинської обл.

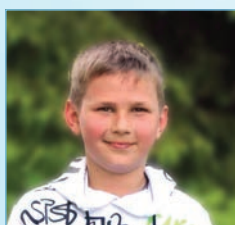
Іван Пийтер, учень 8 класу
Крайниківської ЗОШ
І–ІІІ ст. Хустської ОТГ
Закарпатської обл.

Єва Олексюк, учениця
2 класу Кобаківського ліцею
ім. Марка Черемшини
Рожнівської сільської ради
Івано-Франківської обл.

Софія Новосьолова, учениця
9 класу Черкаської гімназії №9
ім. О. М. Луценка Черкаської
міської ради Черкаської обл.

Тимофій Леус, учень
3 класу Масевецького ліцею
Рокитнівської селищної
ради Сарненського р-ну
Рівненської обл.

Олеся Луковець, учениця
10 класу Володимирецького
районного колегіуму
Володимирецької районної ради
Рівненської обл.

Артем Жижка, учень
4 класу комунального
закладу «Тучинська
спеціальна школа І–ІІ ст.»
Рівненської обласної ради

Євангеліна Гетова, учениця
11 класу Запорізької ЗОШ
І–ІІІ ст. №52 Запорізької
міської ради Запорізької обл.

Емілія Кот, учениця 5 класу
Нововолинського ліцею №6
Нововолинської міської ради
Волинської обл.

Соломія Баумкетнер,
студентка 2 курсу філологічного
факультету Дрогобицького
державного педагогічного
університету ім. І. Франка
Львівської обл.

Андрій Сухарев, учень
6 класу Луцької гімназії №21
ім. Михайла Кравчука Луцької
міської ради Волинської обл.

Андрій Жук, студент 4 курсу
ПЗВО «Івано-Франківська
академія Івана Золотоустого»
Івано-Франківської обл.

* Інформацію про олімпіаду див. на с. 58.

